

UČITELSKÉ NOVINY

25/2013, 2. september 2013

Dvojtýždeník o školstve a vzdelávaní

Rozširované bezplatne, Ročník LX

Škola nemôže žiť bez nehy

Kým prvy raz zazvonilo, v čase vyjdenia 25. čísla vašich i našich Učiteľských novín, uvádzajúcich „kantorský stav“ s pomyselnou kyticou poprázdňovného povzbudenia k inšpirujúcim kolektívom i individuálnym pedagogickým mētám v novom školskom roku 2013/2014, veľa hodín na učenie a nastavanie dobre mienených pedagogických pohnútok, plánov či tvorivých poryvov v ústrety z roka na rok náročnejšej výchovno-vzdelávacej rehole riaditeľom, učiteľom, vychovávateľom a ostatným pedagogickým i nepedagogickým zamestnancom škôl veru nezostalo.

Ruku však na srdce – aj v kontexte skúseností spred roka, dvoch či desiatich: stalo by za to v chvate času niečo vedome uponáhať, nech už je akokoľvek netreplivými vnuknutiami myšle aktuálne predsažvatie o prospešnosti tohto-ktorého kroku motívované a ovplyvnené? Prešprintovať, prepáliť v ouvertúre prvých dní v horlivosti za prvými hmatateľnými výsledkami žiakov príjemný vzájomný pocit z osahu, ktorý by mal vzísiť skôr z týždňa na týždeň dlhých desať mesiacov žičlivostou tvorivej atmosféry práve trapezivo-pohodovým pričinením učiteľa? Ved' najmä tomu, žiaľ, pričasto administratívnymi prekŕnlostami zahanenému do kúta dezilúzie o priestore na pedagogickú invenciu, by, naopak, malo byť dopriate takej voľnosti času, aby svoj ľudský potenciál i vyučovacie metódy dotiahol v súladnom temporyme so svojimi žiakmi do podoby obsahového, najmä však fortifie, intelektuálne a odborne vyciselovaného maxima, hodného profilácie kvalitného pedagóga, učiteľskej osobnosti harmonizujúcej s dopytom a nárokmi školskej moderny 21. storočia.

A tak tradičnosťou predpripravy pedagogických tímov škôl pred dňom „D“, ktorý sme v mene „vyššieho ústavného princípu“ posunuli na Slovensku na deň „Po“ a zajedno povzbudili týmto aj našu nostalgiu po zážitkoch a veciach hodnotovo odskúšaných generáciami i časom, boli aj motivujúce pohľady na čerstvo vybiehlené steny tried a učební, možno nádej nezatekajúcej telocvične v podobe aspoň „zaplatanej“ strechy, inde prekvapenie pre školákov – najšialovanej interaktívne tabule či vzorovo na laviciach usporiadane počítače. Lenže, ako to je už raz dané v školskom prostredí – zväčša boli najmä šéfovia škôl umorení ani nie tak tropickým letom, ako skôr myšlienkami ponurosti perspektív: kedy sa už pohŕúzime so žiakmi do nových učební, kolko „šetriacich krízových“ nám škrtnie zriaďovateľ, ako vykúrime ďalšiu zimu iba z normatívov a vôbec, prežije naša škola s pribúdajúcimi prázdnymi stoličkami rok 2014?

Náštastie, či už je to zázrakom, alebo slovenskou povahou, zakoreňujúcou v záhyboch jej pretrvania naš (a teda aj učiteľský) pokorný sebaironický optimizmus, aj v škole jesto, hoci v nedostatku presahujúcim európske štandardy solíslnej človečenskej, nevravia profesnej existencie, ešte priestor na „inovatívne“ ľudské prejav. Tajomstvu dobrej školy, takej, v ktorej splynie (pokračovanie na strane 3)

Profesori Ján Lukačka a Richard Marsina, ktorí patria k hlavným odborníkom na staré slovenské a európske dejiny, priniesli celý rad zaujímavých informácií pre učiteľov, ktorí do Mojmírovca prišli.

Foto Ľubomír PAJTINKA

Pedagogický odkaz solúnskych bratov

Pri príležitosti 1 150. výročia príchodu byzantských vierožvestcov a vzdelancov Konštantína-Cyrila a Metoda na naše územie sa 3. a 4. júla konala v kaštieli v Mojmírovciach celoslovenská konferencia, ako jedno z klúčových podujatí pedagógov k tejto významnej udalosti.

Organizovalo ju Metodicko-pedagogické centrum (MPC), záštitu nad ňou prevzal minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovic a ordinár Ozbrojených sôl a ozbrojených zborov SR Mons. František Rábek. Cieľom konferencie bolo predstaviť solúnskych bratov ako významné osobnosti, ich život, dielo a odkaz pre súčasnosť. Jej pokračovaním bude príprava didaktických materiálov pre školy.

„Práve v období, keď si pripomíname 1 150. výročie príchodu slovanských vierožvestcov na Veľkú Moravu, je čas, aby sme sa hlbšie zamysleli nad významom ich odkazu pre tretie tisícročie, zvlášť v oblasti edukačného procesu. Domnievam sa, že je stále aktuálne zdokonaľovať

profesionálne kompetencie pedagogických zamestnancov s dôrazom na integráciu cyrilo-metodského odkazu do školského vzdelávacieho programu. Aj keď misia sv. Cyrila a Metoda bola v prvom rade náboženská, nemožno zabúdať na historické súvislosti a ich vklad do rozvoja nášho písomníctva, literatúry, politického, občianskeho a mravného života,“ uviedla generálna riaditeľka MPC Henrieta Crkoňová.

„Radi by sme tieto osobnosti priblížili učiteľom a následne by sme pre nich pripravili aj metodické materiály, ktoré budú môcť využívať vo vyučovacom procese. Cieľovou skupinou konferencie sú učitelia základných a stredných škôl,“ uviedla spoluorganizátorka konferencie Mária Nogová z MPC.

Na konferencii okrem iných vystúpili osoby, ako profesori histórie Richard Marsina a Ján Lukačka, Andrej Škoviera zo Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV, Ľubomír Hlad z Katedry náboženských štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre či Jozef Pavlovič z Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity. Pozvanie na konferenciu prijalo celkovo 25 prednášajúcich z viacerých špičkových slovenských univerzít a vedeckých pracovísk, v hľadisku sedelo viac ako 120 záujemcov. Sprievodnou akciou bola výstava prác učiteľov a žiakov zo základných umelcovských a stredných škôl.

František ŠÍPKOVSKÝ

Elektrotechnické merania na DVD

(I. časť)

Národný projekt *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* pokračuje, pripravuje sa multimedialne vzdelávacie DVD k problematike elektrotechnických meraní. Odborné podklady k obsahu tohto DVD pripravila Ing. Soňa Labajová zo Strednej priemyselnej školy elektrotechnickej na Ul. K. Adlera v Bratislave, ktorá súčasne aj viedla cvičenia pri natáčaní. Porozprávali sme sa s ňou o tom, čo prinesie multimediálna vzdelávacia pomôcka pedagogickým zamestnancom a následne žiakom.

Pani Labajová, ktorým pedagógom je určená ukážková hodina *Meranie základných veličín z nového multimediálneho DVD?* V prvom rade všetkým pedagógom stredných odborných škôl s elektrotechnickým zameraním, strojníckym a dopravným priemyslovkám, ale aj stredným odborným školám, ktoré sa zameriavajú na automo-

bilový priemysel, prípadne majú vybrané diagnostické zariadenia. DVD môžu využívať aj pedagógovia v gymnaziálnom štúdiu. Natočená ukážková hodina je vhodná aj ako pomôcka napríklad na hodiny fyziky, kde sa v treťom ročníku žiaci venujú aj elektromagnetickým poliam. Naše multimedialne DVD má teda široké uplatnenie vo výchovno-vzdelávacom procese, je jednoduchým návodom pre učiteľov exaktných učebných predmetov.

Povedzme si, čo presne ukážková hodina obsahuje.

Najskôr sa oboznámitime s jednotlivými funkčnými prepínačmi analógového osciloskopu a jednotlivými časťami popíšeme pod nákres prednej časti osciloskopu. Potom zapojíme jednotlivé schémy a podľa návodu nastavujeme jednotlivé hodnoty. Pri meraní striedavého napätia osciloskopom si povieme, že výhodou spomínaného meracieho zariadenia je fakt, že napätie môžeme merať v širokom frekvenčnom

pásme, čo bežné voltmetre, zvlášť na veľmi vysoké frekvencie, nie sú schopné odmerať. Dôležité je, že zdôrazníme postup pri meraní, príčom najskôr vyradíme časový základňu, dáme ju do režimu X-Y. Potenciometer pri prepínači vstupnej citlivosti vytvoríme doprava a na obrazovke sa nám zobrazí úsečka, ktorá zodpovedá dvojnásobnej maximálnej hodnote v dieľoch. Odčítame počet dielikov z rastra obrazovky osciloskopu, príčom nezabudneme zdôrazniť, že jeden centimeter zodpovedá jednému dieliku. Z predného panela zistíme citlivosť vstupného deliča napäťia vyjadrenú vo V/dielikoch. Potom vynásobíme dĺžku úsečky s citlivosťou a dostaneme dvojnásobnú maximálnu hodnotu vo voltoch.

Ako postupujete pri meraní frekvencie? Na RC generátore nastavíme frekvenciu, príčom na osciloskopu nastavíme časovú základňu tak, aby na obrazovke osciloskopu (pokračovanie na strane 2)

Do nového školského roka 2013/2014 vám želáme veľa zdravia, sily a chuti objavovať a rozvíjať vo svojich žiakoch a študentoch to najlepšie, čo v nich je.

Vaša redakcia Učitelských novín

Legislatívna klietka kurikulárnej politiky

Strany 4 a 5

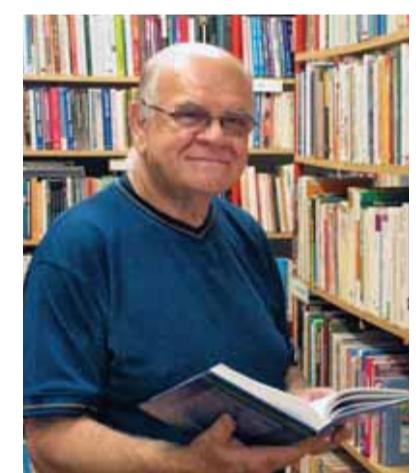
Možno stačí urobiť revolúciu v triede

Strana 6

Rásť so svojimi mûdrymi žiakmi...

Rozhovor s PaedDr. Ivanom Eduardom Hnátom, dlhoročným pedagógom a čestným členom Slovenskej chemickej spoločnosti

Strany 9 - 11

V srdci Budapešti je škola, v ktorej sa učí, zhovára a spieva po slovensky

Strany 12 a 13

Od nadšenia k vyhorenosti učiteľa

Strany 30 - 32

NÁŠ JAZYK

Dnes nadovšetko oceňujeme úsilie štúrovcov a vzdávame úctu materinskej reči

Vyhľásenie ministra D. Čaploviča na oslavách 170. výročia kodifikácie spisovej sloveniny v Hlbokom.

Tak ako písmo, ktoré priniesli našim predkom sv. Cyril a Metod, čím ich pozdvihli na úroveň rovinutých národov vtedajšej Európy, tak aj štúrovci kodifikáciu spisovej sloveniny dali nášmu národu moderný jazyk, ktorý im otvoril bránu k všeobecnému rozvoju a identite.

A práve v tomto roku, keď oslavujeme výročie príchodu solúnskych bratov na našu územie, si pripomíname aj 170. výročie kodifikácie nášho spisovného jazyka. Chceme tým oceniť úsilie štúrovcov a súčasne vzdať úctu našej materinskej reči.

V júli roku 1843 sa evanjelickí vzedlanci Ľudovít Štúr, Jozef Miloslav Hurban a Michal Miloslav Hodža stretli na fare v dedinke Hlbokom a dohodli sa na kodifikácii spisovej sloveniny na základe stredoslovenských nárečí. Položili tým základy takej podoby slovenského jazyka, v ktorom ho používame dodnes.

Ide o významný medzník, ktorý si treba pripomínať, aby sa udržiaval v povedomí širokej verejnosti a inšpiroval najmä mladú generáciu. Veď vlastný jazyk patrí medzi základné atribúty každého národa, a je preto v jeho bytostnom záujme pestovať ho a kultivoval. Bez rovinutého jazyka nie je možné zveľaťať kultúru a vzdelenosť národa, preto oslava vzniku spisovej sloveniny je pripomienutím si našich koreňov a hodnôt, ktoré Slovákom umožnili nielen prežiť, ale sa aj roviať vo svojom zvrchovanom štáte uprostred zjednocujúcej sa Európy.

Práve preto navrhujeme posilniť hodinovú dotáciu sloveniny v štátom vzdelenacom programu, aby to materinské a zjednocujúce formovalo naše poznanie, úctu k tradícii, kultúre a dejinám. Malo by pre nás zostať prioritné, aby sme ovládali jazyk, v ktorom dokážeme vyjadrovať svoje myšlienky a ciele, ako aj to, že v nom vieme nachádzať spoločnú reč a prejavovať úctu k štátnejmu jazyku, v ktorom uchovávame krásu slova, poznania a lásky k štátotvornému národu.

Dušan ČAPLOVIČ, minister školstva, vedy, výskumu a športu SR

O ČOM PÍŠE

Septembrová Rodina a škola

- Máme doma prváku
- Začínajúci učiteľ
- Ako žijú slovenské deti?
- Inšpirácia zo Švédska
- Bít alebo nebiť deti?
- Náš host – prekladateľka PhDr. Vladimíra Komorovská
- Musíme mať na Slovensku neúspešných žiakov?
- Pátranie po predkoch pokračuje – žiaci budú písť rodinné sággy

Ako zvýšiť záujem žiakov o odborné vzdelávanie?

PROJEKT

Národný projekt Podpora profesnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami

"Európsky sociálny fond pomáha rozvíjať zamestnanosť podporovaním zamestnatelstva, obchodného ducha, rovnakých príležitostí a investovaním do ľudských zdrojov."

Prioritná os 1: Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy

Opatrenie 1.1: Premena tradičnej školy na modernú

ITMS kód projektu: 26110130549

Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV) pripravil národný projekt **Podpora profesnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami**, ktorý sa sústredí na vysoko aktuálne potreby trhu práce. Projekt je spolufinancovaný z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu (ESF) a snaží sa pripraviť kvalitných odborníkov a pracovné sily, ktoré trh vyžaduje, aby žiak našiel svoje uplatnenie.

V súčasnosti je v oblasti školstva nežiaducim javom nezáujem žiakov základných škôl (ZŠ) o štúdium na odborných škôlach. V závislosti od tohto javu priamo úmerne stúpa nedostatok kvalitných odborníkov na trhu práce. Cieľom národného projektu s pracovným názvom **Základná škola pre praktický život** je odborné vzdelávanie na základných škôlach a príprava prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentmi.

mi. V projekte sa využijú inovatívne formy a metódy výučby, aby žiaci ZŠ boli pripravenejší na rozhodnutie o budúcom štúdiu či kariére.

Do projektu bude v rámci všetkých aktivít zapojených až 500 základných škôl na Slovensku s výnimkou Bratislavského kraja a dotkneme sa minimálne 5 000 žiakov. Z toho 49 pilotných škôl bude vybavených zariadením odborných učební biologie, chémie, fyziky a techniky. Vo všetkých zapojených pilotných a 451 ne-pilotných škôlach sa bude uskutočňovať overovanie aktivít národného projektu s plánovaným výsledkom vytvoriť rovnávku medzi potrebami trhu práce, náradím a zručnosťami žiakov.

Tri aktivity k cieľu

Národný projekt sa realizuje prostredníctvom troch aktivít, z ktorých každá plní špecifické úlohy.

Aktivita č. 1 má na starosti vybaviť odborné učebne a využívať didaktické pomôcky, metodicky podporiť a kontinuálne vzdelávať učiteľov biologie, chémie, fyziky a techniky vo všetkých 500 zapojených ZŠ. Odborné učebne budú využívané aj po ukončení aktivít národného projektu. Na základe získaných skúseností z projektu sa navrhne zmena normativov na vybavenie odborných učební, ktorá bude zohľadňovať efektívnosť v rámci pilotného overovania a prepojenosť na potreby národného hospodárstva. Vďaka kontinuálnemu vzdelávaniu získame minimálne tisíce vyškolených učiteľov pripravených viesť vyučovanie s využitím moderných vzdelávacích pomôckov a postupov.

Hlavným časiskom **Aktivity č. 2** je vytvorenie a následné využívanie nástroja na identifikáciu potenciálu orientácie žiakov II. stupňa ZŠ na odborné vzde-

lávanie a prípravu. „Nástroj“ má priamy vplyv na ich rozhodnutie o voľbe budúceho povolania a na zvýšenie záujmu a počtu žiakov hlásiacich sa na stredné odborné školy (SOŠ). Súčasťou tejto aktivity sú aj exkurzie a Dni otvorených dverí pre žiakov 49 pilotných základných škôl na SOŠ či do firiem so zameraním na danú profesiou. Zároveň sa uskutoční aj kontinuálne vzdelávanie výchovných alebo kariérnych poradcov s využitím už spomínaného nástroja na identifikáciu potenciálu profesnej orientácie žiakov, aby im pomohli usmeriť ich ďalšie študijné kroky podľa ich talantu a schopností. Okrem využívania „nástroja“ budú pracovať aj s novovytvoreným katalógom pracovných pozícií, ktorý pomôže vysvetliť mladým ľuďom, aké možnosti majú v jednotlivých povolaniach.

Úlohou **Aktivity č. 3** je zlepšiť úroveň práce s talentmi formou súťaží žiakov v kombinovaných družstvach základných a stredných škôl. Súťaže budú orientované na odkrytie potenciálu žiakov ZŠ na jednotlivých oblastiach odborného vzdelávania s cieľom motivať ich do výberu ich ďalšieho štúdia na strednej škole. Žiaci majú možnosť využiť úspešné výsledky zo súťaží na prijímacích pohovoroch na SOŠ, zúčastniť sa na sústredeniacich pred súťažami alebo workshopoch pre učiteľov. Motivujúcim faktorom pre výber sú jednotlivých súťaží bude zahraničná pracovná cesta do vedeckého centra vo švajčiarskej Európskej organizácii pre jadrový výskum (CERN). Na súťažiach môžu participovať školy z celého Slovenska vrátane Bratislavského kraja.

Projekt prinesie žiakom základných škôl nielen modernizáciu obsahu vzdelávania v oblastiach Ľalok a príroda (biológia, fyzika, chémia) a Ľalok a svet práce (technika), ale aj lepšiu orientáciu v problematike výberu ich budúcej profesie.

Mgr. Lenka HORÁKOVÁ, manažérka publicity, ŠIOV

v stupňoch prepočítame potom priamou úmerou v príslušnom vzorci: $\varphi = \frac{d}{D} \cdot 360^\circ$

Ako zdôvodníme výber témy pre toto vzdelávanie DVD, prečo ste sa rozhodli v rámci ukážkovej hodiny venovať práve meraniu základných veličín?

Praktické laboratórne cvičenia poskytujú veľké možnosti na rozvíjanie schopností a zručností žiakov aj ich aktiváciu a vzájomné spoluprácu. Dôležitým aspektom laboratórných praktických cvičení je uplatnenie teoretických vedomostí z elektrotechnických predmetov alebo aj fyziky a ich prepojenie s praxou. Z didaktického hľadiska sú pre školskú prax efektívne a zároveň atraktívne najmä tie praktické cvičenia, s ktorými sa žiaci môžu stretnať v bežnej praxi. V rozličných sférach života sa môžu stretnať s obrazovkou osciloskopu napr. v medicíne, v automobilovom priemysle, v diagnostike, atď. To znamená, že aj neelektrické veličiny za určitých okolností dokážeme pozorovať na obrazovke osciloskopu. Z tohto dôvodu je dobré, aby sa aj žiaci iných stredných škôl naučili aspoň základy ovládania osciloskopu, využitie priebehov z obrazovky osciloskopu. V súčasnej elektrotechnike je osciloskop jeden z najdôležitejších meračov prístrojov, pretože dokáže merať a zaznamenať rôzne tvary a rôzne frekvencie signálov vrátane poruchových.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ, manažérka publicity

(Druhú časť rozhovoru prinesieme v ďalšom vydani UN).

STRUČNE

Školy využívajú zahraničné partnerstvá

Medzinárodná spolupráca sa vďaka programu eTwinning udomáčnila aj v prostredí našich škôl. Dôkazom je 536 projektov spolupráce so školami v zahraničí, ktoré v minulom školskom roku realizovalo 187 základných a stredných škôl zo Slovenska.

Pod vedením 287 učiteľov sa tíscí žiaci zapojili do programu partnerstva škôl v Európe a zdokonalovali v používaní cudzích jazykov i moderných informačno-komunikačných technológií. Zároveň 48 pedagógov získalo za svoje projekty aj certifikáty kvality.

Slovenské školy nadzviazali projektmi partnerstvá so školami v 35 krajinách Európy, najčastejšie s Českom a Tureckom. Z cudzích jazykov sa slovenskí žiaci zdokonalili predovšetkým v angličtine, ktorá bola komunikačným jazykom v 360 projektoch. V ďalších projektoch sa na komunikáciu najčastejšie používala nemčina a španielčina.

Program partnerstva škôl eTwinning sa realizuje od roku 2005 ako hlavná aktivita programu dištančného vzdelávania eLearning Európskej komisie. Dospelí možnosti spolupráce využilo na Slovensku 3 947 učiteľov z 1 594 škôl. Koordináčnym pracoviskom programu eTwinning, ktorý sa realizuje s podporou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, je Národná služba pre elektronickú spoluprácu škôl pri Žilinskej univerzite v Žiline.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

UČITEĽSKÉ NOVINY

Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania. Adresa vydavateľa: Bellova 54/a, 833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov.

Adresa na doručovanie pošty:

Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Séfredaktor:
PhDr. Lubomír Pajtinka, PhD., tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk

Dušan Mikolaj,

e-mail: dusanmikolaj@gmail.com

Mgr. Milan Soukup,

e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com

Ľudovít Pomíchal,

e-mail: ludo.pomichal@chello.sk

Mgr. Tomáš Mikolaj,

e-mail: mykoli@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,

e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadane rukopisy nevraciam.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspievku a vynakonať v rukopise potrebné štýlistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspievkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

S europrojektmi je škola hrou

ASFEU

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť /
Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Zavádzanie nových, moderných prvkov do vyučovacieho procesu sa postupne realizuje takmer na všetkých základných školách, či už pomocou interaktívnych tabúľ, didaktických pomôcok, alebo on-line verzií pracovných zošitov. A ni najnovšie technické prostriedky však nedokázali úplne nahradí doménu starých klasických škôl – vlastné poznanie získané skúsenosťou. Mnohé školy preto inovovali obsah a metódy vyučovania viacerých predmetov spojením zážitkového učenia sa a informačno-komunikačných technológií. Tvorbu nových učebných materiálov sa nielen rozšírili obsah učiva – množstvo informácií pre žiakov, ale aktivitami realizovanými v prírode mohli žiaci lepšie porozumieť súvislostiam, o ktorých nadobúdali vedomosti. V rámci operačného programu Vzdelávanie získali školy prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU) nenačrtné finančné príspevky, pomocou ktorých realizovali svoje projekty. Ich výsledkom je vzdelávanie, ktoré žiakov podnetilo do učenia sa a stalo sa pre nich hrou.

Objavuj, obdivuj, ochraňuj

Základná škola s materskou školou v Miškušiach získala na svoj projekt sumu 106-tisíc eur. Projektový tím školy sa zameria na inováciu školského vzdelávacieho programu – vyškolenie pedagogických pracovníkov, rozšírenie vyučovania prírodovedy a biológie o zážitkové učenie a rozvoj environmentálneho cítenia, vytvorením

Riešenie praktických úloh vo vyučovaní.

renie metodických a učebných materiálov na inovatívne spôsoby výučby cudzích jazykov a ich overenie v praxi. Súčasťou projektu bola Letná škola environmentalistiky. Cieľom bolo napomôcť učiteľom v získaní zručnosti v tvorbe a spracovaní fotografií a videozáZNAMOV (potrebné pri tvorbe učebných materiálov – učebných textov, pracovných listov, testov a didaktických pomôcok), skvalitnenie výučby environmentálnej výchovy pomocou zážitkového

vyučovania, hrových aktivít, praktického spoznávania prírody, ekosystémov, prírodných zákonitostí. Materiály na prírodovedu a biológiu boli vypracované pútavou formou, doplnené fotografiami rastlín, živočíchov, ekosystémov a pod. Všetky boli vypracované vo forme voľných listov. Pri vyučovaní boli žiaci vedení k tomu, aby získané informácie analyzovali, spájali s tým, čo už vedia aj z iných predmetov, hľadali súvislosti a prichádzali na podstatu javov.

Môj zážitok a poznanie – cesta k mojim vedomostiam

Špeciálna základná škola v Revúcej orientovala edukačný proces na zvyšovanie spôsobilosti žiakov a sprístupňovanie učiva žiakom s mentálnym postihnutím prostred-

Exkurzia na Muránsky hrad.

níctvom zážitkového vyučovania. Na projekt získala nenačrtný finančný príspevok vo výške 100-tisíc eur. V projekte sa sústredila na sled aktivít. V úvode sa obstarali moderné didaktické prostriedky a súčasne pedagogickí zamestnanci boli zaškolení na ich ovládanie. Aktivity projektu sa realizovali najmä na hodinách vecného učenia, jazykovej výchovy a prvkov výtvarnej výchovy, vlastivedy, slohu, dejepisu, zemepisu, prírodopisu, občianskej výchovy a telesnej výchovy, počas ktorých sa žiaci pod vedením pedagógov sústredovali na vyhľadávanie relevantných informácií k vybranému učivu a jeho overovaniu v reálnom prostredí. Množstvo naplánovaných exkurzií či výcvikov malo za cieľ vytvoriť emocionálnym zážitkom u žiakov dlhodobú pamäťovú stopu.

V rámci projektu žiaci zozbierali a vytvorili databázu informácií o miestach exkurzií, múzeach, rastlinách, zvieratách, hradoch a pod. Na záver projektu zážitky a postrehy, ktoré z absolvovaných akcií zdokumentovali, verejne prezentovali.

Odbor informovania a publicity ASFEU

ÚIPŠ

Pracovné príležitosti pre učiteľov v regiónoch

V národnom projekte Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety vzniklo doteraz 45 pracovných miest na plný úvazok a viac ako 200 pracovných miest na 70 hodín mesačne.

Ústav informácií a prognóz školstva, ktorý realizuje národný projekt do prvej polovice decembra 2015, plánuje prostredníctvom pracovných zmlúv vytvoriť honorovanú spoluprácu s minimálne 800 učiteľmi z celého Slovenska. Ich úlohou je vypracovanie minimálne 12 800 scenárov digitálnych vzdelávacích objektov v 11 všeobecnovzdelávacích predmetoch, ktoré sú členené na témy.

Počet učiteľov zapojených do národného projektu neustále rastie. Ústav informácií a prognóz školstva eviduje viac ako 1 300 žiadostí učiteľov o spoluprácu. Pri ich žiadostiach vyhodnocuje kvalitatívne predpoklady na úspešné zvládnutie práce, ktorá sa od autorov digitálnych vzdelávacích objektov očakáva.

Učitelia, ktorí aktívne pracujú na tvorbe digitálnych vzdelávacích objektov, sú odmeňovaní sumou 10 eur za hodinu, pričom na jeden digitálny vzdelávací objekt sa predpokladá 50 hodín práce.

Učiteľ zapojený do projektu si môže zarobiť až 8 000 eur, čo predstavuje spracovanie 16 scenárov, ktorí priemerne pripadajú na jedného učiteľa. Výška odmeny však závisí od aktivity a množstva spracovaných scenárov na vybrané témy, preto si aktívnejší učitelia môžu privyrobiť aj viac ako spomínaných 8 000 eur. Prví z nich už teraz dostávajú na svoje účty peniaze za prácu na národnom projekte. V júli odišlo na 90 účtov našich učiteľov, ktorí sa spolupodieľali na národnom projekte, viac ako 38 000 eur.

„Spomínaný národný projekt dáva priestor ľuďom z praxe, teda učiteľom, aby boli spoluarchitektmi moderných digitálnych vzdelávacích objektov. Teda pomôcky, ktoré im výrazne pomôžu v kvalitnej výučbe. Mimoriadne ma teší, že ich spoluúčasť na projekte bude aj finančne ohodnotená,“ konštatuje minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič.

Cieľom tejto aktivity je vypracovanie lokálneho obsahu. Podstatný rozdiel oproti iným projektom je aj v tom, že učitelia prostredníctvom tvorby scenárov pre digitálne vzdelávacie objekty zhodnocujú svoje doterajšie praktické skúsenosti a vedomosti. Tie sú takýmto spôsobom uchovávané pre ďalšie generácie.

„Na rozdiel od minulých rokov dnes môžeme konštatovať, že národné projekty v školstve sú v plnom prúde. Pomáhajú školstvu a vzdelávaniu a zároveň vytvárajú pracovné príležitosti. A čo je nemenej dôležité, ide o prácu v regiónoch. To sú konkrétné výsledky, na ktoré budeme nadávávať ďalšími projektmi finančovanými z eurofondov,“ konštatoval na margo bilancie vytvorených pracovných príležitostí Dušan Čaplovič.

Registrácia učiteľov je možná na webovom sídle projektu Digitálne vzdelávanie.sk.

Katarína STOLÁRIKOVÁ

Národný projekt „Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety“

Festival spolupráce zdravotne znevýhodnených a zdravých žiakov

MOSTY BEZ HRANÍC

Sportové gymnázium na Triede SNP v Košiciach, kolektívny člen Olympijského klubu Košice, pri príležitosti 5. výročia spolupráce Autistického centra Rubikon – Súkromnej základnej školy s materskou školou pre žiakov a detí s autizmom Košice-Myslava s Olympijským klubom Košice nadviaza v priebehu rokov 2012 – 2013 aktívnu spoluprácu s týmto centrom.

Jednou zo zastávok Posolstva Hráma XXX. Olympiády 2012, ktoré sa uskutočňovalo pod mottem „Sme jeden tím“, bolo práve myslavské centrum autizmu, ktoré pozdravili niekdajšie absolventky košického športového gymnázia, olympioničky sestry Danka a Janka Veldákové.

Rok na to 18. mája sa žiaci školy s členmi Olympijského klubu Košice zapojili do úpravy detského ihriska v areáli školy.

lanec, ale aj fortel'ny murár či vodič-mechanik kombajnu, vysokoškolský profesor, vedec, lekár, umelec, možno športovec, nespochybne však človek hodnotovo a ľudsky hodný etickej poklony a jej nasledovania, vytvárajú spoločenstvo, bez ktorého by nemala onú, žiaľ, pričastým omieňaním „filmového prívalastku“ už sprošanovanú návliečku základu života.

Nielen zodráne hlasivky učiteľa, obsah učiva, učebnice, ktorých niet, či od vstupu Slovenska do eurozóny stále iba trojmestne konečné číslo na počítacovom výstupu z platového ohodnotenia majú byť pokrmom pre médiá. Nevravia o nedocenení, nevšimavosti až dehonestrácií spoločnosti, schopnej aj v čase „nastolené vytúženej demokracie“ správať sa voči mûdrosti, vzdelenosti a etike grobianskym až odpuďujúcim. Skúmme inak, obráťme garde, nechajme priestor vniknutiu crností. Kolkože len riaditeľov škôl, učiteľov, vychovávateľov, ale aj rodičov – nevravia o deťoch samotných – sa prihlásí všetkými desiatimi. Nech by sme aj mali akýkoľvek dostatok, škola nebude nikdy naplniť a hodnotovo dôdchať a žiť, ak do nej nevratieme ľudosť, vztahy, lásku a väšeň z túžby po poznaniach a objavovaní – v človečenskej i vo vzde-

Pokračovalo sa ukážkami gymnastickej rozvicičky žiakmi gymnázia na V. ročníku Výnimočnej letnej olympiády pre výnimočné deti, ktorá sa konala 21. júna 2013 počas Olympijského festivalu detí a mládeže Slovenska.

O tri dni neskôr spolupráca v školskom roku 2012/2013 vyvrcholila návštěvou detí autistického centra v Športovom gymnáziu i v Sieni olympizmu pri tom-

lanostnej dimenzii. Tak v príbehu učiteľa a jeho posolstva dávat, učiť, vychovávať, vzdelávať, rozosievať dobro, ako aj v prežívaniach žiaka, schopného s lásou prijímať dar vedomostí, túžiť po mûdrosti, vnímať užitočnosť dennodenne sa mu prihovájúceho pedagóga nielen v konkrétnej hodine a dni, ale pre celý jeho vzdelanostno-ľudský, intelektuálny a zároveň i emocionálny fundament.

Hoci čas, ktorý žijeme, je viac mrchavý a nežičlivý ako milosrdný a láskavý, a svet našej slovenskej malosti nepreonačíme, predsa len skúmse. Možno ešte nikdy ako doposiaľ v novej ére našej samostatnosti – vrátane školskej a vzdelenostnej, v okružení povrchnosti, nekompetentnosti, dekadencie morálky a eticko-estetických hodnôt, neohrozenie si týkajúcich sa cynizmom – sa vyjavuje nevyhnutnosť až žiadostivosť oživovania vzájomného vnímania sa, pochopenia, povzbudenia. Rodičia, ktorí v chvate času z rôznych – profesijných i rôzno osobných – dôvodov nevyslyšia nateraz tichú prosbu očí svojich detí o pohľadenie, radu a pomoc, prívetivo slovo blízneho, možno raz, ak sa nám vobeč podarí „učlovečiť“, to hámak, ak sa k nim priblíži sebareflexia, ocenia.

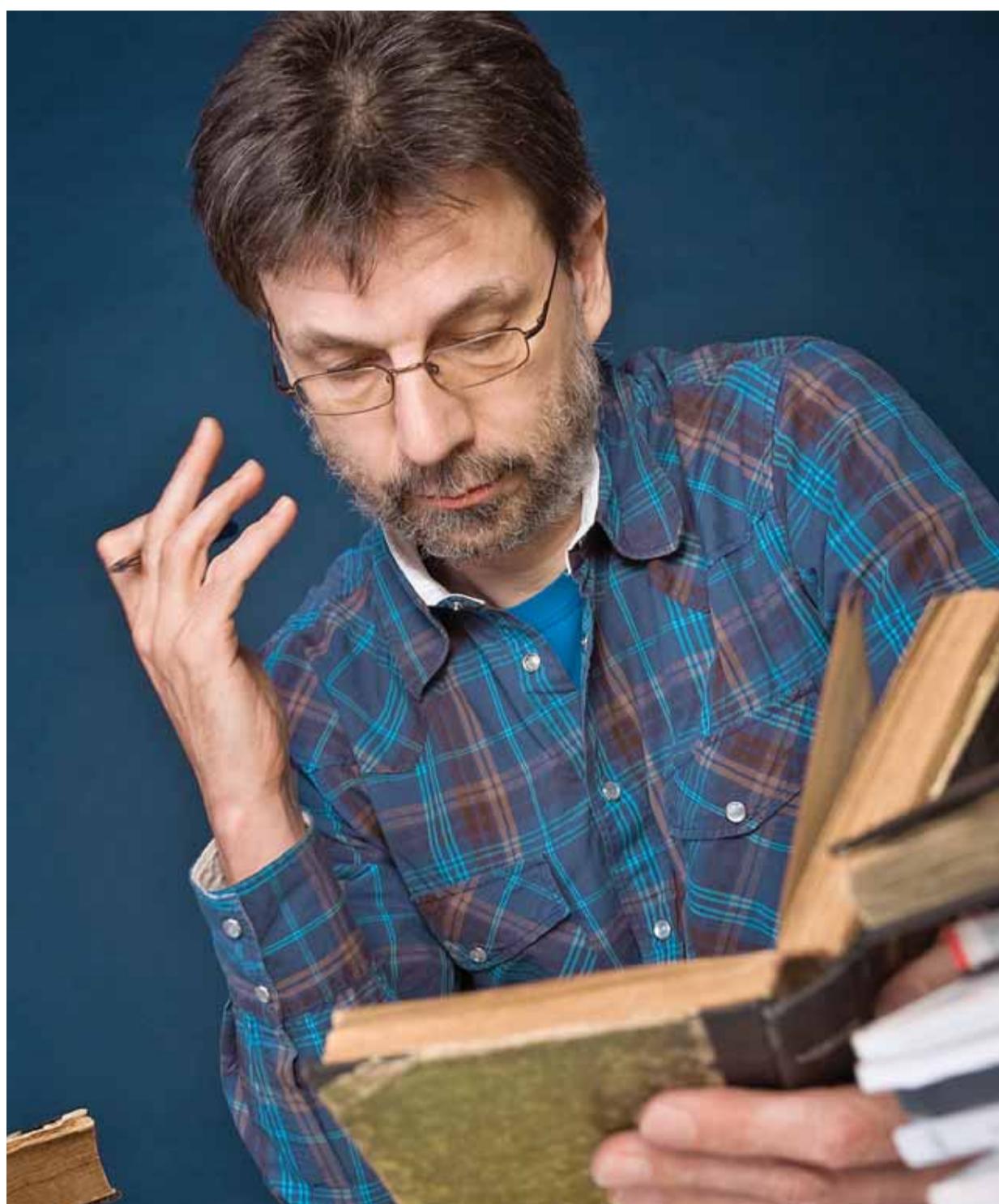
Sú deti a žiaci, ktorí stojí o pohľadenie, empatický vztah s učiteľom, pochopenie a slovo podpory, primárnej ľudskej pomoci, podmienenej neraz emočným vyprahnutím detí, absencie ich citového zážitku. Stačí ich objať, priviňúť. Niektorý pohľadom z očí do očí dopriat okamih pookriať detskej duše. Ani škola nemôže žiť bez nehy. Je neraz pre deti a žiakov dôležitejšia ako bleskovo vysypané vybrané slová. Aj neha – hoci i priamo v učebnom procese – má svoje podoby, obrazy, symboly i súvislosti.

Nože si skúmme nalistovať básnika. Pre potechu z verša, ale aj kvôli vnemom, rozvíjajúcim obrazotvornosť, dobro a cit.

Tak, ako to v báni Svet nemôže žiť bez nehy činí v prvej z troch strof Ján Smrek:

„Svet nemôže žiť bez nehy,
a preto zrodili sa vtáky
a tráva lezie na brehy
a v žite svietia slepé maky,
a kade ideš, chrobáčik
pod nohu twoju ponúka sa,
šliapni: nič nikde, ani vzlyk,
nešliapni: zaspieva ti krásu.“

Ludo POMICHAL

Legislatívna klietka kurikulárnej politiky

KURIKULUM

Na scéne slovenského školského systému nie je kurikulárna politika (alebo politika obsahu vzdelávania) jej silnou stránkou. Dokumenty, ktoré túto politiku regulujú (učebné plány, učebné osnovy či po novom štátne a školské vzdelávacie programy a ich súčasti), sú sice neustále podrobované zmenám, tie však nemajú konca-kraja a ani nikdy nemali fundamentálne zdôvodnenie. Ohlásenie radikálnej kurikulárnej reformy malo prísť roku 2008, dočkali sme sa však skôr chaosu, množstva nejasnených vecí v školách, ktoré viedli roku 2011 k úpravám štátnych (a následne školských) vzdelávacích programov, no a v súčasnosti máme na stole ďalšie návrhy zmien. Ani v tých posledných však nenachádzame viero-hodné zdôvodnenia, ktoré by nasvedčovali, že sa s obsahom vzdelávania vykonalo niečo koncepcnejšie, zásadnejšie a že sa slovenským základným a stredným školám už konečne poskytne relatívne stabilný kurikulárny rámec na ich vzdelávaciu prácu.

Trhliny v mantineloch

Chyba je už niekde v základoch. Na Slovensku nikde niet skupiny odborníkov či expertov na základné otázky kurikulárnej politiky. Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ) stratil v tejto oblasti kredit a autoritu už dávno, doposiaľ sa nikomu nepodarilo napraviť jeho pozíciu tak, aby sa z tejto inštitúcie stal líder na koncipovanie obsahu vzdelávania, ako tomu bolo v dávnejšej a už asi aj zabudnutej minulosti. Ak sa aj vo vnútri vzdelávacích obsahov konkrétnych predmetov udialo za posledné roky niečo pozitívne, predmetové inovácie sú príliš izolované a príliš úzke na to, aby zasiahli kurikulárnu politiku ako takú. Tá totiž stojí za (a nad) predmetmi a musí byť súdržným rámcem pre kurikulum ako celok. Presne v takejto si-tuácii vznikal roku 2008 aj veľkolepý pro-

jekt kurikulárnej reformy, v tejto situácii sa rodil jej „konceptný“ a legislatívny rá-mec a v jeho intenciách sa deje i väčšina zmien v súčasnosti. A zrejme je načase povedať, že patová situácia v rozbehne-nej kurikulárnej reforme, ktorej z vyššie uvedených dôvodov chýba dobré poza-die, je zafixovaná už na úrovni školského zákona, ktorý ceľej kurikulárnej politike vymedzuje mantinely. Absencia pozadia spôsobila, že mantinely sú už v princípe zle rozostavané, majú príliš veľké trhliny a z bludného krahu nezvládnutej kuriku-lárnej politiky akoby niet úniku. Najväčšie trhliny sa pokúsim teraz naznačiť. Školský zákon sa vehementne prihlásil k modernej kurikulárnej politike. Zavie-dol model dvojurovňového kurikula, definoval štátne vzdelávacie programy ako úroveň prvé a školské vzdelávacie programy ako úroveň druhú. Priniesol

zá-sadný medzičlánok do stanovenia štruktúry obsahu vzdelávania – tzv. vzdelávacie oblasti. Distribuoval úlohy pri konkretizácii obsahu vzdelávania cez vymedzenie rámcových učebných plánov (a učebných plánov na úrovni škôl), výkonových a vzdelávacích štan-dardov a učebných osnov. A v tomto duchu naštartoval zmeny v tvore obsahu vzdelávania cez centrálné úlohy (najmä na úrovni tvorby štátnych vzdelávacích programov) a cez nové úlohy škôl pri tvorbe svojich školských vzdelávacích programov. Idey a pojmy, ktoré školský zákon do seba absorboval, boli akiste ušľachtilé, ako sa s nimi zákon vyrovnal a čo s nimi urobil, je však presne to, čo už na samom začiatku vytvorilo spome-nuté trhliny súčasnej slovenskej kuriku-lárnej politiky a možností, ako obsah vzdelávania vymedziť.

Vzdelávacie oblasti – obrátený medzičlánok

Obávam sa, že tí, ktorí chystali koncepciu kurikulárnej reformy a následne ju pre-tavili do školského zákona, ani netušili, čo majú v rukách, keď sa chopili pojmu vzdelávacia oblasť (či vzdelávacie oblas-ti). Uvedenie tohto kurikulárneho článku do koncipovania obsahu vzdelávania je totiž výnimco-ná a potenciálne veľmi pro-dukktívna záležitosť. To by však nemohol byť definovaný tak, ako je definovaný zákonom, a nemohlo by sa s ním pracova-ti tak neproduktívne a formálne, ako sa to udialo na úrovni štátnych i školských vzdelávacích programov. Školský zákon zabija vzdelávacie oblasti hneď v zárod-ku, keď hovorí, že vzdelávacia oblasť je „okruh, do ktorého patrí problematika prí-buzných školských predmetov rámcového učebného plánu“ (§ 2 písm. i). Nevedno, načo je potrebné definovať takýto okruh, pretože ak má byť definovaný, nemôže to byť inak, len na báze už stanovených predmetov a stanoveného rámcového učebného plánu. Tie – ako rámcové – zgrupujú sice centrálne definované predmety do vzdelávacích oblastí, ale poznajú aj vecne nedefinova-né obsahy pre tzv. disponibilné hodiny. Tie nepatria do žiadnej vzdelávacej oblasti, sú akoby nad rámec zákonnych predstav (vlastne žiadnych) o celku vzdelania. Obsah pre disponibilné hodiny je teda úplne voľný a nekonečne bezbrehý, takže sú-časťou vzdelávania na základnej škole sa môže stať naozaj čokoľvek. Celkový obraz o chabom poňati vzdelávacích oblastí do-tvára aj existencia našej specifickej kuriku-lárnej reality – totiž tzv. prierezových té-m. Tie rovnako stojia mimo celku vzdelávacích oblastí, azda nie preto, že by do vše-obecného vzdelania ako takého nepatriali, ale preto, že sa prosto nezmestili do le-gislatívneho konceptu vzdelávacej oblas-ti. Prierezové témy totiž nie sú v školách vyučovacími predmetmi v bežnom slova zmysle. A zrejme len príliš horlivosťou tvorcov vzdelávacích programov pre ma-terské školy sa stalo, že napriek tomu, že netvorili vzdelávacie oblasti ako zgrupova-vanie vyučovacích predmetov (čo sa diaло pri základných a stredných školách), ušili si na seba nevedno prečo podobný bič a popri svojich vzdelávacích oblastiach si navyše zadefinovali aj prierezové témy.

Ako som už spomína, kategória vzde-lávacích oblastí mohla byť, v prípade jej rozumného vymedzenia, jedným z klúčo-vých prvkov kurikulárnej politiky či reformy kurikula. To by však muselo platiť, že bude využitá na to, aby vyčerpávajúco definova-la základné štrukturálne prvky obsahu (najmä všeobecného) vzdelávania, a bude tak tvoriť medzičlánok (v prípade predškolského vzdelávania aj koncový článok) na ceste od všeobecného poňatia cieľov a obsahu vzdelávania k jeho konkrétnemu vymede-niu v predmetoch a témach vzdelávania. Muselo by rovnako platiť, že vzdelávacie oblasti budú také isté a stabilné pre všetky vzdelávacie stupne, lebo, nepochybne, zá-kladné okruhy všeobecného vzdelávania sú na všetkých jeho stupňoch identické (matematické vzdelávanie ako súčasť vše-obecného vzdelávania sa predsa začína v materskej škole a končí takpovediac pri maturite: oblasť je teda tá istá, len naprieč vzdelávacími stupňami sa vetví a prehluje; to isté platí pre jazykové, prírodrovédne či iné vzdelávanie ako kultúrne stabilné časti všeobecného vzdelávania). Takto dokáže-me lepšie vnímať (i stanoviť) vzdelávacie ciele, zabezpečiť kontinuitu vzdelávania (už pri tvorbe obsahových a výkonových štandardov) i jeho účelne výhodnocova-nie. Kto vie, či tí, ktorí koncept vzdelávacích oblastí do slovenského kurikulárneho prostredia zaviedli, vôbec tuší, že práve tento sa mohol stať akousi poistkom historicky sa kumulujúceho nárustu a postupnej atomizácie vyučovacích predmetov. Táto poistka, pri jej rozumnom použíti, mohla slúžiť na to, aby sa zrevidovala historická a asi už aj neudržateľná akumulácia vzde-lávacích obsahov, aby konečne priskošlo k ich reálnej vzájomnej koordinácii, pretože dobré vymedzenie vzdelávacích oblastí je spoľahlivým kľúcom na udržanie obsahu vzdelávania ako zmysluplného celku. Pri takomto použíti by medzičlánok vzdelávacích oblastí do nového sveta nepochybne dostal aj možnosti, ako vymedziť to, čomu hovoríme učebné plány.

Vyčerpaná podoba učebných plánov

Kurikulárne pohyby (najmä v základnom školstve) sa totiž v ostatnom období zredukovali na akýsi nezmieriteľný zápas o povahu učebných plánov, pohrávajúci sa donekonečna s otázkou, ako vymedziť objemy výučby pre jednotlivé vyučovacie predmety. Tento zápas, ktorý v poslednej akcii ŠPÚ znova vyústil do fixácie objemov výučby predmetov podľa ročníkov, sa odohráva v takom poňatí učebného plánu, ako ho poznáme ešte azda z 19. storočia, a ukazuje sa, že dnes už nevedie nikam. Len udržava napätie medzi zástancami voľnejšieho verzu pevnjšieho rámcového učebného plánu. Vymedzenie vzdelávacích oblastí vo väčšine uvedenom zmysle slova však umožňuje nahliadnuť na rámcový učebný plán v novom zmysle slova: totiž tak, že fixné časové objemy vrátane tých ročníkových je možné vymedziť práve voči vzdelávacím oblastiam. Tieto fixné objemy v rámci definovaných oblastí môžu (či vlastne musia) spoluzáhrnuť aj objem dnešných disponibilných hodín, veď predsa každý vzdelávací obsah, ktorý škola ponúka, musí patriť do niektorého obsahového komponentu – oblasti vzdelávania. Možnosti na profiláciu školy sa črtá dosť a môže byť naozaj zmysluplná. Vyučovacie predmety (napokon i tzv. prierezové témy) zo vzdelávacích oblastí vyplývajú, prináležia im a sú definované ako obsahový štandard a dokonca aj ako súbory učebníkových a iných metodických materiálov plánované na definovaný objem výučby. Vytvára sa tu aj koncepcnejší priestor na voľbu dopĺňajúcich obsahov školských vzdelávacích programov, ktoré, na rozdiel od súčasnosti, keď sú do tvorby štandardov či učebných osnov tlačené samotné školy (čo rozhodne nie je ich úloha), môžu na požiadanie a pre potreby škôl profesionálne vznikať v špecializovaných pracoviskách a ich zoskupení.

V prípade učebných plánov teda školský zákon bude musieť prekročiť svoj tieň a vymedziť tento pojem nanovo a funkčnejšie – znova to však bude musieť urobiť s domyslením celej kurikulárnej politiky, nevyhnúť sa preoraniu toho, čo chce dosiahnuť existenciu a vymedzením štruktúry štandardov i školských vzdelávacích programov. Lebo nielen chabé vymedzenie vzdelávacích oblastí a zatuchnuté poňatie učebných plánov, ale aj mnohé ďalšie zákonom požadované komponenty vzdelávacích programov z nich viac ako reálny kurikulárny nástroj robia hromadu papierov navýsujúcich byrokratickú mašinériu celého vzdelávacieho systému. Tvrďme s istotou, že napr. pre školský vzdelávací program prvého stupňa základnej školy je ako pre reálne a živý kurikulárny dokument väčšina zákonom stanovených prvkov tohto dokumentu (§ 7 ods. 4) úplne zbytočná. A tie, ktoré by tam nevyhnute mali zostať, neprinesli pre školu vlastne nič nové alebo im, paradoxne, život (v príslube autonómie a slobody) skôr znepríjemnili, ako uľahčili.

Začarovaný kruh učebných osnov

Legislatívá, ktorá sa nevyrovnať ani so vzdelávacími oblasťami a s k nim prislúchajúcimi učebnými plánmi, sa dokonca nevyrovnať ani s učebnými osnovami. Teraz tu vôbec nejde o to, že na Slovensku stále visí vo vzduchu otázka, či popri rozpisovaní obsahových štandardov majú učebné osnovy, ako ich stanovuje zákon, ešte stále legitimitu. Skôr ide znova o poplenenosť a chaos, ktoré sa zákoným vymedzením učebných osnov dostali do škôl. Pokiaľ ide o existenciu učebných osnov, zákon je nastavený tak, že z definície školských vzdelávacích programov ich musia mať aj materské školy, čím sa dostali do situácie, že pre svoje vzdelávacie programy boli pribrané vyrábať úplne cudzorodý pravok. Cez definíciu vzdelávacích programov boli do tohto skutočne dotlačené, a to napriek tomu, že definícia učebných osnov v záklone (§ 9 ods. 5) im tvorbu učebných osnov

úplne a paradoxne znemožňuje. Hovorí sa tam totiž, že učebné osnovy „vymedzujú výchovno-vzdelávacie ciele, obsah a rozsah vyučovania jednotlivých predmetov podľa učebného plánu“. Materské školy nemajú ani učebné predmety, ani učebný plán, zato však všetky do jednej dnes disponujú krupotne a vlastnoručne vyrobenými učebnými osnovami. Tu sa však celý slovenský legislatívny príbeh učebných osnov nekončí. Všetky školy, v mene kurikulárnej reformy, dostali do vienka tvoriť si učebné osnovy vo vlastnej rézii. Tak im to uložil zákon, keď vymedzil, čo z neho pre školy vyplýva pri tvorbe školského vzdelávacieho programu. Ľudová tvorivosť sa teda v školách musela rozvinúť na plné obrátky. Ale naozaj musela? A mohla sa vôbec? Okrem dokumentácie (položiek), ktoré sú súčasťou školského vzdelávacieho programu, zákon totiž ešte stanovuje, čo všetko tvorí „pedagogickú dokumentáciu“ školy (§ 11). A tam sa stretávame s pozoruhodnou vecou: školský vzdelávací program nie je pedagogickou dokumentáciou, niektoré jeho súčasti – vrátane učebných osnov – už pedagogickou dokumentáciou sú. Ale čo je ešte zaujímavejšie, učebné osnovy sú (podľa písma 4 tohto paragrafu) pedagogickou dokumentáciou, ktorú vydáva ministerstvo školstva! Čo to potom znamená? Jednoducho to, že pri súčasnej práci s učebnými osnovami sa tak či tak postupuje protizákonie, alebo aspoň nie v súlade so zákonom. Ešte väčším problémom však je, že v súlade so zákonom sa v tejto veci (tak ako v mnohých ďalších) ani koná nedá.

Výchovná perla

Pozrime sa však ešte na skutočnú slovenskú kurikulárnu perlu. Leží zabudnutá v zákone v podobe celého § 10 s naozaj trblietavým názvom „Výchovné štandardy, výchovné plány, výchovné osnovy“. Skutočne sa veľmi čudujem tým, ktorých sa to bezprostredne týka, že dodnes nahlas nepovedali, že tu ide o donebavolajúcu hlúpost, ktorú začína mierne signovať už § 8, vymedzujúci tzv. výchovné programy, ktoré pravdepodobne vznikli ako analógia vzdelávacích programov. Áno, chápem, tvorcovia legislatív si chceli stať za slovom a ustáť, že školský zákon je zákonom o výchove a vzdelávaní. A výchove chceli dať silný status. Tak to aj urobili. Žiaľ, tým najhorším, najpovrchnejším a najtrivialnejším spôsobom, ako sa len dalo. Jednoducho prevzali kategórie a pojmy vygenerované a šíre na mieru školského, vzdelávacieho a didaktického prostredia a prišli im prílastok „výchovné“. Tak vznikli nielen „výchovné programy“ (pri nich sa už dvojurovňosť akosi nepodarila), ale aj „výchovné štandardy“, „výchovné plány“ (ktoré sa musia v mimoškolskom prostredí ad absurdum vymedzovať vo vyučovacích hodinách) či dokonca „výchovné osnovy“, ktoré okrem Slovenska zrejme svet ešte nevidel. A z výchovných zariadení (podľa §§ 113 a 120) sa stali inštítúcie, ktoré, ak chceli naozaj naplniť kurikulárnu literu zákona, tak aspoň v období, keď tvorili zákonom predpísanú kurikulárnu dokumentáciu, museli celkom zabudnúť na svoju originálnu funkciu a poslanie. Lebo taká je kurikulárna politika štátu, ktorý starostlivo dláždil o využavený podiel výchovy a vzdelávania vo svojom pedagogickom prostredí.

pedagogickej verejnosti, pomlčím úplne. Celkom stačí to, o čom som hovoril vyššie, aby bolo jasné, že legislatívne pozadie našej kurikulárnej politiky doslova bráni tomu, aby bol na Slovensku akýkoľvek koncepcný posun v kurikulárnej oblasti vôbec možný. Z vlastnej skúsenosti dobre viem, že pri zásadnejšej revízii jedného zo štandardov vzdelávacích programov (pre materské školy, v ktorom sme sa snažili naozaj „upratáť“ vzdelávacie oblasti) sme bud' museli robiť kompromisy s legislatívnymi prekážkami, alebo prostre explicitne vyložiť, že konkrétnie legislatívne prekážky neprekonateľne bránia možnosť dôslednejšej a koncepcne homogénnej revízie tohto programu. Ak sa teda konajú a budú konať pokusy o inováciu základných kurikulárnych dokumentov v nedomyšlených a sporých intenciach tohto zákona, nikdy nemôžu byť úspešné a ich efektom bude zbytočné zaťažovanie škôl kurikulárnym úradovaním, ktoré v zásade nepovedie k ničomu lepšiemu. Konstatujem, že taká je povaha inovácií štandardov vzdelávacích programov pre základnú školu, aká je teraz pred verejnosťou na diskusi. Úprava učebných plánov zasa zostala len hrou na počty hodín, ktorá sice znova upokojí jednu stranu názorového spektra, no znepríjemní iného druhú. Zmeny vyučovacích predmetov (napr. opäťovné zavedenie pravouky) sú skôr estetickým fáhom ako riešením, ktoré by odpovedalo na jasne definovaný problém. Zatriedenie priezorových tém do kategórie medzipredmetových vzťahov nie je ani definicie správny riešením a už vôbec nie návrhom, ktorý by sa snažil o pevnejšiu štrukturálnu výstavbu obsahu základného vzdelávania. Zmeny vo vnútri jednotlivých vyučovacích predmetov sú sice badateľné, ich podrobnejšie štúdium v kompleksnosti však naznačuje, že znova ide o nekoordinované úpravy predmetov ako jednotlivostí vykorenenej už dávno z jednotičej idey o povahе všeobecného vzdelávania ako takého. S jednotičou ideou sa ani teraz, rovnako ako predtým, vôbec nepracuje. O zmene inovácií tohto druhu máme teda vážnu pochybnosť. Možno by sa mohlo zdať, že ako súčasný predsed a Vedeckej rady ŠPÚ som mohol takymto málo zdôvodneným a polovičným riešeniam zabrániť a otvoriť cestu novým. Ako som však ukázal, príčiny nezvládania takýchto riešení sú zásadnejšie. A zo svojej pozície, ktorá nemá výkonný dopad, som mohol tak nanajvýš chápať – že čas tlačí, existujúce legislatívne pravidlá vytvárajú limity...

Záver

Obávam sa, že možnosti na kurikulárne inovácie sa v našich existujúcich podmienkach už dávno vyčerpali a narazili na svoje hranice. Akýkoľvek ďalší návrh v intenciach týchto hraníc nebude ničím iným, len obťažovať škôl a učiteľov bez skutočného efektu a naozajstného zmyslu. Na ľahu je klúčovéj politický hráč – ten, ktorý sa odhadla zmeniť základné pravidlá kurikulárnej politiky na tej najzákladnejšej úrovni – na úrovni školského zákona. Ak existuje vôľa tento zákon meniť, tak pre kurikulárnu oblasť musíť s vôlej našej pevnú, lebo zmena musí byť štrukturálna. Jej východiskom určite existujú a ich pretavenie do slúšnej legislatívnej bude už len úsilím o prekonanie prekážok, ktoré jej stoja v ceste. Viem, že ich nie je tak veľa, len ich treba rozpoznať a natrvalo presunúť do zabudnutia. Skúmme priupustiť, že takýto hráč sa nájde a bude v tejto veci úspešný. Potom musí súčasne vedieť, že nie je na konci, ale na začiatku cesty. Dobrý základný rámcový zákon je totiž len podmienkou úspešného rozvoja kurikulárnej politiky a dobrého nastavenia obsahu vzdelávania. Tento proces nastavovania však nie je krátkodobou úlohou. Je určite dlhšia ako jedno či dve volebné obdobie. Aj toto vedomie musí byť súčasťou toho, kto s kurikulárnu politikou akokoľvek hýbe.

Prof. PhDr. Branislav PUPALA, CSc., samostatný vedecký pracovník Centra pedagogického výskumu ÚVSK SAV, predseda Vedeckej rady ŠPÚ
Illustračné foto stock.xchng

DIGIPEDIA

Projekt Digipedia

DIGIPEDIA je program digitalizácie školstva, ktorý v sebe spája viaceré prvky. Prvým je zabezpečenie digitálneho vzdelávacieho obsahu najmä pre regionálne školstvo. Nejde len o kvalitu digitálneho vzdelávacieho obsahu, ale aj možnosť jeho prepojenia s konkrétnymi učebnicami, printovými metodickými príručkami pre učiteľov či s pracovnými zošitmi pre žiakov a študentov.

Metodická časť – tvorba úloh a prezentácií:

- príprava vlastnej vyučovacej hodiny s využitím digitálneho vzdelávacieho obsahu Planéta vedomostí,
- práca učiteľa na vyučovacej hodine s využitím Planety vedomostí,
- didaktický prínos tvorby vlastných prezentácií,
- tvorba úloh pre žiaka a spätná väzba v prepojení na digitálny vzdelávací obsah Planéta vedomostí.

Praktická časť – osvojenie si prezentových informácií

Zoznam školiacich centier

Banskobystrický kraj

- Stredná odborná škola, Školská 5, Banská Bystrica
- Základná škola, A. Bernoláka 20, Detva
- Gymnázium, Haličská cesta 9, Lučenec
- Gymnázium, Okružná 2469, Zvolen

Bratislavský kraj

- Gymnázium, Ladislava Sáru 1, Bratislava

Košický kraj

- Spojená škola, J. Fabinho 3, Spišská Nová Ves

Nitriansky kraj

- Základná škola, Benkova 34, Nitra
- Základná škola, Hradná 22, Nové Zámky

Prešovský kraj

- Gymnázium, Kukučínova 4239/1, Poprad
- Súkromné gymnázium, Školská 311, Spišská Teplica
- Základná škola, Bernolákova 1061, Vranov nad Topľou

Trenčiansky kraj

- Základná škola, Dolné lúky 357/1, Brezová pod Bradlom
- Základná škola, Na dolinách 27, Trenčín
- Súkromné gymnázium Futurum, Na dolinách 27, Trenčín
- Základná škola, P. J. Šafárika 3, Prievidza
- Základná škola, Mládežnícka 1434/16

Trnavský kraj

- ZŠ, Kláštorná 995/4, Šamorín

Žilinský kraj

- Základná škola, Hviezdoslavova 822/8, Trstená
- Stredná priemyselná škola stavebná, Veľká okružná 25, Žilina

Harmonogram školení, ako aj spôsob registrácie na školenia bude zverejnený aj na webovom sídle Planéta vedomostí.

Dôležité termíny

Školenia pedagógov na prácu s portálom Planéta vedomostí sa budú konať od 2. septembra 2013 do 31. decembra 2014, pričom každé školiace centrum uskutoční príbližne 26 školení, t. j. 4 – 5 školení za kvartál. V prípade veľkého záujmu sa môžu termíny školení v určitých školicich centrach pružne pridať. Konkrétné termíny školení budú dostupné po prihlásení sa na webovom sídle Planéta vedomostí začiatkom septembra 2013.

Rubrika DIGIPEDIA vás bude pravidelne informovať o konkrétnych aktivitách programu Digipedia.
(mš)

Možno stačí urobiť revolúciu v triede

PREČO ZAOSTÁVAME

Práca našej školy plynne akosi stereotypne, rok čo rok sa spravidla opakuje algoritmus prác, postupov, techník a metodík vyučovania, prípravy a priebehu školského roka. Zmeny z času na čas prinášajú nové projekty, do ktorých sa niektorý učiteľ či učitelia pustia, nové vzdelávacie impulzy, ale aj kontroly či inšpekčná činnosť môže naštartovať zmeny v práci toho-ktorého učiteľa alebo aj celej školy. Permanentne konstatujeme, že naše školstvo zaostáva za najlepšími. Chcelo by to zásadný skok, malú revolúciu v práci smerom k pozitívnej zmene. Zvyčajne sa radi spoliehamo na celospoločenskú reformu školstva, na to, že niekto iný nastaví za nás nový mechanizmus a fungovanie systému. Že niekto iný za nás urobí ten dôležitý krok z kádznej zmene. Faktom však je stará známa pravda, že ešte nikto neubrol taký zákon, ktorý by zabezpečil, že všetci učitelia začnú zrazu lepšie učiť. Niektorí dokonca hovoria, že aj keby sa platy učiteľov zo dňa na deň strojnosobil, nenašlo by sa veľa takých, ktorí by učili trojnásobne lepšie...

V úspešných školských systémoch je veľa kompetencií delegovaných priamo na školy a učiteľov, ktorí sú „hybajteľmi“ kvality. Pocit zodpovednosti, vízia toho, čo chceme so svojimi žiakmi dosiahnuť, poznanie potrieb detí, rodičov, regiónu, svojho štátu, náležité materiálne a technické podmienky, to je základ. A, samozrejme, rozhodujúce je učiteľské majstrovstvo – to, čo nikto nedokáže teoreticky popísť, ale čo robí vynikajúceho učiteľa miláčikom žiakov.

Na Slovensku, samozrejme, vieme o podpriemernom financovaní školstva, o slabých platoch učiteľov, ale na druhej strane by sme mali vedieť aj to, že nie všetko je iba o peniazoch. Všetko je v rukách učiteľa. Úspech je postavený na jeho vízii, poznanií, vedomostnom potenciáli, zručnostiach a kompetenciách, na schopnosti využiť všetko, čo je dostupné, na dosiahnutie vysokej kvality. Pravda, takýto učiteľ nemôže mať dve či viac zamestnaní, takýto učiteľ nemôže mať prázdnu knižnicu, takýto učiteľ nemôže hovoriť, že vie, že jestvuje pedagogická tlač, ale nemá čas na čítanie, takýto učiteľ musí mať podporu vedenia školy.

Áno, vedenie školy musí podporovať iniciatívnych učiteľov. Vieme, že je veľa riadiťov, ktorí „chcú mať pokoj“. Nemajú radi učiteľov, ktorí prichádzajú s novými nápadmi a riešeniami, ktorí „otrávujú“, „prinášajú novinky“ a s nimi aj nové starosti. Mnohým sa najlepšie spí v pokojných vodách, najlepšie je chodiť po vyšlapaných chodníkoch, ktoré nám tu zanechali kolegovia pred desiatimi či dvadsiatimi rokmi.

A potom, je tu ešte zriaďovateľ a rodičia. Ak zriaďovateľ cez svoju starostu, primátoru či predsedu samosprávneho kraja iba žiada bezproblémový chod školy či školského zariadenia, je to hrob novátorstva. Vzdelávacia inštitúcia sice funguje, ale nevyvíja sa.

Nové idey

Škola je pomerne konzervatívny pravok spoločnosti, ale aj ten potrebuje svoje revolučné chvíľky. Potrebuje pohyb, nové idey, myšlienky, aj tu sa musí experimentovať, skúšať. Učiteľ nesmie v novom školskom roku vybrať predvádzajúce prípravy a odvŕtiť podľa nich svojich 33 jednohodinoviek za školský rok... Takýto učiteľ nie je pripravený na novátorstvo, chodiť v starých topánkach po modernom svete. Jeho žiaci to vidia a vedia o tom. Vedia aj o tom, že by všetko mohlo byť inak. Žiak je neskutočne vnímavý a od najnižšieho veku vie rozlišiť, ktorý učiteľ to s ním myslí úprimne

a dáva mu všetko, čo bude potrebovať. Že neplní len osnovy či štátne a školské vzdelávacie programy, ale učí naozaj moderne, zaujímať, plnho hodnotne. Žiak si toto poznanie odnáša do svojho života. Učiteľ nastavuje mladých ľudí na vnímanie toho, čo je pracovitosť, pocitivosť, pravdivosť, učí žiaka ako budúceho občana dobru, láske, spravodlivosti, ale aj schopnosti prekonávať prekážky, siahnuť na dno svojich sŕdca, učí ho tvorivosť, pružnosť myšlenia, hľadanie riešení... alebo ho to neučí. A to sa tiež zapisuje do celoživotnej výbavy diefaťa.

ných odborných školách a 4 108 v špeciálnych školách. Spolu 34 658 tried na základných a stredných školách, takže práce je naozaj dosť. Najmä ak si uvedomíme, že máme viac ako 70-tisíc učiteľov. Zlepšiť by sa mala teda väčšina z nich. Mnohí hovoria, že by sme sa mali venovať menej téme veľkých reformných zmien a viac na prvý pohľad malým, ale v konečnom dôsledku veľkým zmenám v kvalite práce každého učiteľa. Odporuča sa, aby sa menej pozornosti venovalo výsledkom a zabezpečiu testovania a viac odbornej pomoci

Niektoři odborníci tvrdia, že dnes nepotrebuje žiadnu novú veľkú reformu školského systému. Potrebujeme však zásadne zlepšiť vyučovanie v každej škole a každej triede. Tých máme na Slovensku 21 853 na základných školách, 2 496 na gymnáziach, 6 201 na stred-

učiteľom a najmä žiakom. Menej pozornosti veľkým diskusiam o reformách a viac konkrétnej práci učiteľa v škole a triede... Prijatie žiadneho zákona ešte nezmenilo kvalitu práce učiteľa, o to sa musí postarať iba on sám či s pomocou ľudí, ktorí na tom záleží.

CIEL

Žiak potrebuje vedieť, kde je jeho miesto

Každý z nás by si mal dokázať uvedomiť, že je súčasťou spoločnosti, sveta, v ktorom žije. Okolo neho je už viac ako sedem miliárd ľudí, z ktorých každý má svoje sny, túžby, želania. Mal by vedieť, že pred jeho narodením sa na našej Zemi vystriedalo už asi 117 miliárd jeho predchodcov, ktorí tu žili a pripravovali svet vždy pre nasledujúce generácie.

Niektoři odborníci navrhujú, aby sa každý školský rok pre žiakov začínal štvormi prezentáciami.

Najskôr krátkym filmom či grafickou ukážkou o veľkosti Zeme vo vesmíre, ktorú väčšina z nás pozná. Ukážka predstavuje vesmír, našu galaxiu, jednotlivé planéty, našu Zem, jej veľkosť, veľkosť kontinentov, krajín, miest a napokon jednotlivca, ktorý je zniečkom tohto veľkého kolosa.

Žiakom by sa mal potom premietnuť film či filmy o ľudskom utrpení, vojnovom násilí, zločinoch, ale aj o ľudskom dobre a pomoci, akú svetu dala Matka Tereza či pápež Ján Pavol II.

Okrem toho by sa mala žiakom premietnuť či ukázať časová os existencie

ľudstva. Na nej vidno dĺžku trvania civilizácie, dĺžku jestovania druhu *Homo sapiens* a napokon časový úsek jedného ľudského života na tejto osi. Je dobré vidieť to, aby sme si uvedomili, že pred nami tu boli tisícky generácií a my sme len súčasťou veľkého kolobehu sveta. Súčasne to dáva možnosť uvedomiť si, že z celkového časového hľadiska existencie nášho vesmíru predstavuje ľudský život len pár sekúnd.

A napokon by sa mal žiakom premietnuť film o prvom lete človeka do vesmíru či na Mesiac. Jeho cieľom by malo byť vzbudenie záujmu o dosahovanie vysokých cieľov a súčasne ukázanie toho, že je možné dosahovať ich, ale iba pri vysokom nasadení a pracovitosťi i vzdelaní a mûdrosti človeka.

Každý človek je obrazom toho, čo z neho urobila výchova a vzdelávanie. Klúčovým cieľom na úrovni rodiny i školy by v tom najviššom zmysle slúva mal byť dobrý, zdravý a mûdry človek. V tomto nám nebráni nič ani pri začiatku školského roku s letopočtom 2013/2014.

(lupa)

Učiteľ potrebuje podporu

Pri diskusií o zmenách kvality školy v Čechách sa neraz pripomína, že riaditeľ školy vo Fínsku či v Kanade má čas na svojich učiteľov a najmä čas na fáhúnov medzi nimi a ich odmeňovanie. To je zásadný rozdiel oproti situácii u nás. Spoločnosť musí dať učiteľovi materiálnu, odbornú, spoločenskú silu, aby raz mala schopných, tvorivých, dobrých ľudí. Ide o to, aby sa stáť, samospráva, rodičia, vedečia škôl zamerali na podporu učiteľov. Uči-

vec je dôležitá – každý školský rok je iný, preto žiakov neškatuľkujme podľa ich výsledkov z predchádzajúceho roku, ale skúsme ich naštartovať na nový výkon.

Moment prekvapenia

Keď sa známeho českého fotografa Jana Saudka pýtali – majstre, ako je možné, že každá vaša fotka je taká skvelá, odpovedal: Pretože ukazujem iba fotky, ktoré prekvapujú! A o tom to u majstrov každého remesla, učiteľov nevynímajúc, je. Učiteľ, ktorý má v rukách množstvo nových poznatkov a informácií, by mal nimi svojich žiakov prekvapovať, aby mali pocit, že sú naozaj jedinečné. A platí aj ďalej pravidlo – každý žiak by si mal nájsť na vyučovaní prehľad zaujímavé a rozvíjajúce témy a informácie, aby mal pocit, že naozaj vedomostne a intelektuálne i odborne a zručnostne rastie.

V prvý deň nového školského roka vstúpi na prvej vyučovacej hodine učiteľ do triedy, kde ho očakáva 20 či 30 tvári čakajúcich na jeho slová a činy. Premýšľali ste niekedy, čo im ako prvé poviete, keď vstúpite do triedy, ako sa budete tváriť? Otvorením dverí dávate nájavo, vysielate posolstvo, čo ste pre žiakov nachystali. Oslovenie, prvé vety po prázdninách, prvé myšlienky o spoločnej práci, pravidlá spolupráce, očakávania... Tón hlasu, jeho výška, gestá, úsmev či mračenie sa vypočítava veľa o tom, či prichádza pán učiteľ, alebo iba učiteľ, alebo iba zamestnanec... Aký je recept na zmenu? Povedať si, že to chceme robiť, že chceme urobiť pozitívne zmeny, a začať ich robiť.

Námety pre vás

Niekoľko námetov pre tých, ktorí chcú v novom školskom roku dosiahnuť vyššiu kvalitu v práci s triedou:

- Vyučovací proces je nedotknuteľný (žiaci sa v čase určenom na vyučovanie nesmú zúčastňovať rôznych zbierok, nepedagogických aktivít).
- Vo vyučovacom procese nemajú miesto žiadne šoubiznisové aktivity (lepenie papierových refáz, stavanie najväčšieho počtu snehuliakov, robenie najdlhších hadov z plastových fliaš, robenie súťaží miss a boy školy či mesiaca...). Namiesto toho sa treba orientovať na súťaže a projekty na podporu tvorivosti, zlepšenie pamäti, kreativity, umeleckého a estetického cítenia, technickej tvorivosti a podobne. Najdôležitejšej je vyučovací proces a jeho kvalita, zaujímavosť, podnetnosť pre žiaka.
- Keďže odborníci zistili, že na Slovensku prevažná väčšina žiakov, ktorí zlyhávajú vo vzdelávaní, má problém s technikami učenia sa, učiteľ sa ubezpečí, že každý žiak tieto techniky dobре zvláda, teda že sa vie učiť... Ak zistí problémy, snaží sa žiakom pomôcť sám alebo za pomocí odborníkov, aby každý žiak mohol zažívať radosť z úspechu pri poznávaní...
- Keďže odborníci zistili, že na Slovensku prevažná väčšina žiakov, ktorí zlyhávajú vo vzdelávaní, má problém s technikami učenia sa, učiteľ sa ubezpečí, že každý žiak tieto techniky dobре zvláda, teda že sa vie učiť... Ak zistí problémy, snaží sa žiakom pomôcť sám alebo za pomocí odborníkov, aby každý žiak mohol zažívať radosť z úspechu pri poznávaní...
- Učiteľ zlepší komunikáciu s rodičmi, vysvetlí im svoj zámer zásadne prispeť k vyššej kvalite vzdelávania a vyzve ich na spoluprácu v tomto snažení.
- Ak učiteľ zistí, že niektorý žiak pri vzdelávaní zlyháva, oslovi psychológia a rodičov a spoločne sa snažia nájsť príčinu neúspechov.
- Učiteľ sa snaží využívať na dosahovanie najlepších možných vzdelávacích výsledkov moderné vyučovacie pomôcky a prostriedky, snaží sa o zvyšovanie motivácie žiakov...
- Očakáva sa, že snahy učiteľa nájdú pochopenie a silnú podporu vo vedení školy a u zriaďovateľa a že tisíč sú budú snažiť aktívnych učiteľov oceniť...
- Ak chcete pomôcť svojim žiakom k lepším výsledkom, pestujte u nich zodpovednosť, vytrvalosť, pracovitosť, schopnosť prekonávať prekážky... Volekedy sa tomu hovorilo pozitívne moralovo-vôľové vlastnosti.

Myšlienky užitočné aj učiteľom...

SPOMIENKA NA MILANA RÚFUSA

V starých novinách ešte spred roku 1989 sme našli noblesný rozhovor s našou národnou literárnu osobnosťou Milanom Rúfusom. Dialóg s ním viedol Ľuboš Jurík, ktorý vydal viačero vynikajúcich kníh rozhovorov o literatúre i živote. Kedže majstra Rúfusa už nemôžeme osloviť osobne, chceme pripomenúť páru jeho jedinečných myšlienok. Vnímavý učiteľ v nich isto nájde mnoho inšpirácie i podobenstiev pre svoje poslanie a úlohu.

Máloktočí autor sa vedome dištančuje od základnej prainšpirácie svojej tvorby, ktorá vyviera zo zážitkov a z citových skúseností detstva či mladosti. V čase dospevania mnohí začínajú písť, aby uniesli farbu zážitkov a citových impulzov. Ako ste sa vy prepísali cez tento čas dospevania, inými slovami: ako si spomíname na vašu neskoršiu tvorbu?

več časťou osobnosti, naskrize nie zanedbateľnou, ustáli sa do definitívnej alebo aspoň minimálne meniteľnej podoby hneď na počiatku svojho detstva. Do detského tielka, poddajného a mäkkého ako vosk, otlačajú sa prvotné zážitky tak hluboko, že všetko, čo príde po nich, premietne sa už na ich pozadí. Veci sa teda majú tak, že niekto jednoducho odkiaľsi prichádza, či pochádza, a na tom sa

ho čaká: znova postaviť rozborené. Pokiaľ ide o moju genézu, patrím k dlhému radu tej slovenskej inteligencie, ktorá pred vstupom do mesta musela si očistiť topánky z polnej hliny. Osem rokov som to robieval doslova, keď som denne dochádzal po šesťkilometrovej polnej ceste do mikulášskeho gymnázia a za vrbičkým mostom, pred vstupom na asfalt, čistil som si obuv od hliny

„Som človek používajúci poéziu na veci, ktoré sú mimo nej. To znamená, že existujú veci, ktoré sú mi viac ako poézia. Neviem sa zavrieť pocitu, že to podstatné je mimo slov. Je to bytie. V knihe Stôl chudobných som na tento problém narazil hneď od počiatku. Všimnite si, že nápis na pomníky mŕtvyh vymýšľajú živí. A preto bývajú tie nápis plné sentimentality a fráz. Ja som ten nápis chcel robiť tak, akoby ho urobili tí „moji mŕtvii“. Teda skôr tak, ako sa robí závet. A teda mi certa záležalo na tom, aby som v takzanej poézii skočil trojtého rittbergera a štyroch dvojitych salchowov. Dokonca mi záležalo, aby som to neurobil. Odtiaľ to motto z Hrubínovej Čiernej dennice, ktorá je testamentom posledného veľkého dediča v českej poézii. Môžem vám, ak chcete, zarecitať z Romaina Rollanda to, čo hovorí o posledných dielach Beethovenových. Len, prosím vás, neupodobňujte ma z nijakých analógií, ide mi o problém, nie o osoby. Okrem toho vás prosím, chápte niektoré Rollandove pomenovania ako symbol, termín pre prapodstatu, mytus, pravdu: „Ak sa už nemáme čo rozprávať s nikym iným, iba so samotným Bohom, potom nám už netreba veľké frázy: rozumieme si na pol slova. A tak dochádzame k božskej nahote niektorých piesní. Je to zázrak umenia, no mnohí umelci to ani netušia... je to viac ako umenie.“ Ešte raz vás prosím, aby ste neporovnávali mená či diela, ale problém. Abys bralo do úvahy len to, o čo mi išlo, nie to, ako som to urobil. Vzaté doslova: možno ma pritisnúť k stene a povedať: „Ak si naozaj chcel toto, prečo si vobec hovoril, prečo si nemusal?“ Lenže ja som zároveň cítil potrebu označiť, podeliť sa so spoločenstvom. A tak som predsa len hovoril. S trojnásobným rizikom: že som sa pustil po ceste, ktorá nikam nevedie, ale že ma neprijmú. Že som sa pustil po ceste, ktorá vede niekom, ale že je neúnosne riskantná, že stroskotám na vlásočku, že sa potknem na zrnčku prachu, ktoré by mi chýbalo k absolútnej dôvere, ako vo vesmíre, kde sa veci dejú v takej závratnej rýchlosťi a tlaku, že i zatúlaný prášok môže spôsobiť ranu. Sám som si dodnes nie istý, ako som pochodil. Problem ostáva pre mňa otvorený a stále premyšľam o všetkých troch rizikách.

Je to zvláštny, paradoxný úkaz. Časťou svojej osobnosti vyvíja sa človek vlastne celý život. Celý svoj život rozmnôže počet skúseností, dešifruje si ich písmo a necháva sa nimi poučovať, teda koriguje svoj predchádzajúci názor, alebo si ho upevňuje a spresňuje – skrátku – pracuje na ňom i na sebe. No záro-

nedá nič meniť. Svet prvotných skúseností sa v ňom zafixuje v podobe istoty a kedykoľvek sa v dospelom živote dostane do situácií, ktoré ním otrásu, rozboria stavbu jeho hodnot, tu vždy, mimovoľne až reflexne, vracia sa k svojim počiatkom, aby si na chvíľu odpočínil a nbral súl do fažkej práce, ktorá

a ornice. Prichádzal som totiž odtiaľ a nemá zmyslu otázka, či je to dobré a či je to zlé. Detský zrak prijme, poľudstí a okrášli takmer všetko. Nepochybujem o tom, že pre deti narodené na Štrkovci je aj Štrkovec pekný. Prečo by sme mali byť smiešni my s našou hlinou na topánkach? Chcel by som teda

„S básňou je to tak ako s tátosťou kom z rozprávky. Niesie svojho jazdca, radí mu, je mûdry a silný, občas silnejší než sám jazdec. Avšak sú body, po ktorých môže a v ktorých mu neostáva už nič iné, ako povedať svojmu chránencovi: „Nič sa nedá robiť, dalej už musíš sám.“ Sú body, v ktorých mu už neostáva nič iné, ako trpeživo čakať, či sa jeho chránenec vráti k nemu živý z ohňa skúšok, ktorými si ho overuje bytie. Pretože všetky bytosti sú rovnocenné. A z tejto rovnocennosti ich nevykúpia ani peniaze, ani výhoda intelektu, ani talantu. Je to tak a je dobre, že je to tak. Nemôže byť niekto menší iba preto, že sa mu nedostáva slov.

upozorní na relativitu objektívnych hodnôt, zafixovaných a mystifikovaných detskou pamäťou. Umení hráva detstvo úlohu médiá, prostredníctvom ktorého sa chceme spojiť s tajomstvom, aby sme ho rozluštili.

Detstvo, to sú napokon aj prvé dotyky so spoločnosťou, v ktorej ste žili.

Spomínam si na detstvo dvojakým spôsobom. Raz to má kvalitu privátej spomienky, v ktorej každá udalosť viažuca sa na tento čas nesie v sebe silný citový náboj, svetlikuje, vyžaruje, bez ohľadu na objektívny dohľad príbehu. Ten druhý spôsob je pokusom klasifikovať objektívne tieto javy i napriek

„Dlhoročné dobývanie sa autora do básne – to je vždy autorovo súkromie. Cyklus či zbierka básni, ktorú mám na mysli, sa začal roku 1949 v polohe, do ktorej ma vynesla Modrá vlna, Trať mládeže. Bola pre mňa hlbokým zážitkom v neopakovateľnom pocite ľudského spoločenstva, družnosti a radosti z toho, že človek našiel niečo, čomu by chcel slúžiť, bez toho, že by ho tá služba ponízovala, naopak, osloboďila ho, vyviedla ho z nebezpečenstva stratiť sa v sebe samom. Pretože sám sebe človek nikdy nie je východiskom, ale prepadiškom, a preto hľadá bratov. A keď tých nenájde, hľadá fetiše, vymýšľa si predmety, bez ktorých sa zdanivo nemôže zaobiť a ktoré vraj zaručujú jeho takzvanú úroveň, šťastie. Je to nešťastné hľadanie náhradných objektov tam, kde zlyhalá trvalá náklonnosť. Bol som preto veľmi vdľačný prostrediu, ktorá mi pomohlo nájsť bratov, a v tom bude som začať.

tomu, že sú mojomu citovou slabostkou. No a z tohto druhého bodu videné, bol by som si vedel vybrať aj šťastnejší čas na svoje detstvo a dospievanie. Už prvé detské zážitky boli poznačené desaťročím veľkej hospodárskej i politickej krízy, ktorá vyvrcholila v mníchovskej tragédii. Čas vnútorných istôt, ne-narušovaných zvonka, sa mi skončil už ako desaťročnému. Vtedy príšla zmena vrchnosti a s ňou zmena práv. Čo ešte včera bolo pravdou, dnes sa už vyhlasovalo za lož. Pred očami desaťročného prebiehali spoločenské metamorfózy dospelých. To, čo potom prinášali dejiny, bolo z roka na rok strašnejšie. Hukot nemeckých vojenských transportov ozýval sa nepretržite tatranskou kotlinou. Potom prisko Slovenské národné povstanie, nepretržité represálie fašistov, potom desaťtýždňov vo frontovom zázemí pri oslobodzovaní Mikuláša. Veru, mám dosť mälo dôvodov, aby som pri slove detstvo, dospievanie vyrážal zo seba sentimentálne „ach!“. A predsa... A predsa... Bolo to detstvo, bolo to moje detstvo, ktoré si vie ustlať i na kamieni a zakvitnú tam fantastickým kvetom. Okrem toho v prvom desaťročí svojho života dôverne som sa zoznámil s človekom, ktorý ma už nikdy neprestane príťahovať a vzrusovať. Chudobný človek, rovný ako svieca. Nie spotrebiteľ, nie nervózny konzument, ale bojovník zápasiaci o existenciu spôsobom, ktorý vzbudzuje úctu. Nijaký aniel, nijaká krasotinka a vobec už nie krasoduch. Drsný vo svojich spôsoboch, a vnútorene čistý. Láska na celý život. Druhá vec, ktorú mi prinieslo detstvo a ktorú dnes už treba považovať za velikánsky dar, bolo harmonické spolužitie človeka a prírody. Prežil som krasné, zelené detstvo. Mával som dni, keď som ráno vyrážal do polí a vrátil sa iba večer a vlasy mi voniavali vrbovým prútím, konopami a dátelnou. Odvtedy ten kraj a jeho kontúry akoby boli odliačené priamo vo mne, do smrti ich bude zrkadliť moja pamäť.

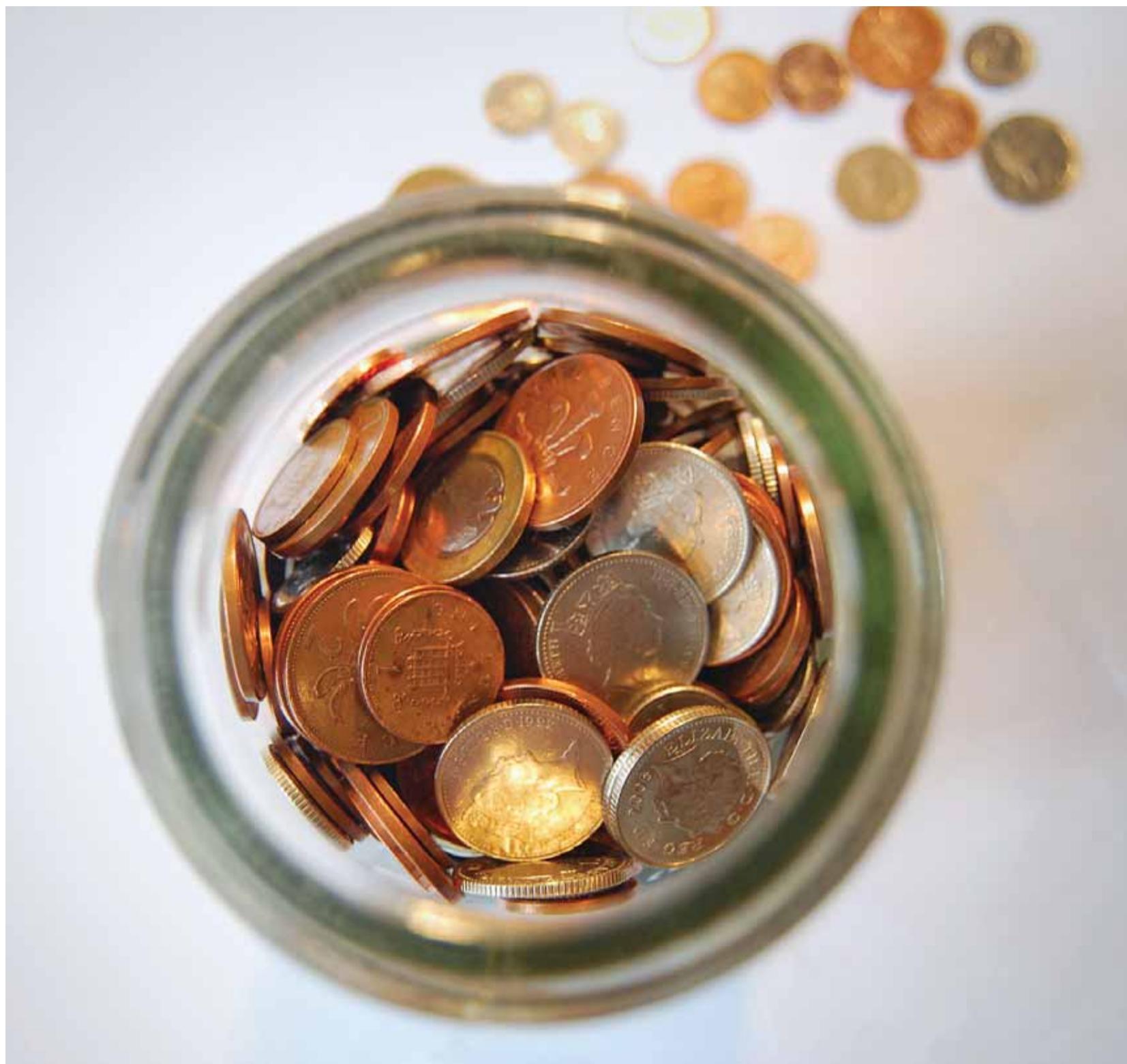
kladám si teda na predstave Umenia, Poézie, Majstra. Tým menej, že v modernom umení pôsobí už množstvo šarlatánov, ktorí zneužívajú práve túto tradičnú predstavu o tvorbe ako o osvietení a o umelcovi ako o vyzvolenom, Veľkom Nezrozumiteľnom Mágovi. Na akej predstave si teda zakladám? V jednej oravskej dedine bol som raz navštíviť ľudové rezábára. Nazdával som sa naivne, že nájdem dielňu, atď. Keď sme prišli k nemu, práve vynášal hnoj z ovčince. Na moju otá-

„Päťdesiate roky, čas zúriavej studenej vojny. Keď som ako sedemnásťročný chlapec na polnej ceste do školy počul v májový deň roku 1945 odrazu zvonit všetky zvony, ohlasujúce prvý deň mieru, sadol som si na úvrať a plakal som od úlavy a od radosti. A teraz som sa cítil ako oklamany človek, zistil som, že vojna sa neskončila, že po-počrajuje v ovzduší zúriivosť a nenávisti, ktorá kvapala odkialsi zhora na naše hľavy ako napálm. Aj tak páliťa.

ku o dielni začudovaný odpovedal: „A načo mne varštať? Robím si svoju robotu, a keď mi pride vôľa, vyzrezávam.“ Zahabil som sa za svoju hľupu otázku a pochopil som v tej chvíli, že umenie vo svojich normálnych počiatkoch vznikalo asi takto. A takto si ho dnes predstavujem. Ako prirodzenú súčasť života, nie ako jeho výlučnosť. Ja viem, že kultivované špičkové umenie si dnes nevyhnute žiaľa dielne, školy, že vrcholný výkon tu predpokladá obrovské úsilie, účasť celej osobnosti. Ale to neznamená, že i takomto obrovskom nápore tlaku by musel umelec stratiť prehľad o svojom zaradení do spoločenstva, že by sa musel stať obeťou svojho povolania. Iba ak by jemu samému takáto štylizácia konvenovala.

(red)

Ilustrácia Ján FIŤMA

Čo sa u nás nezvykne písat'

O BRITSKOM ŠKOLSTVE

Žiaci prospievajúci s vyznamenaním bývajú pýchou rodičov. Ale sú naozaj spokojní a šťastní? Zíde rodičom vôbec na um, že ich ratolest hromadí jednotky iba za cenu nadľudského úsilia a nesmiernych útrap?

Gypsies zo Slovenska v britskej škole

Aby sme si rozumeli – gypsy je anglický termín pre príslušníka etnickej skupiny Rómov. A aby nepriskočilo k nedozumeňiu – to, o čom bude teraz reč, nemožno vydávať za všeobecne platné, za podnetné pre slovenskú realitu hádam áno. Rochester je mesto v juhovýchodnom Anglicku a má zhruba 27-tisíc obyvateľov, teda približne toľko ako Lučenec. Do školy poskytujúcej základné vzdelávanie tu chodí aj vyše dvesto rómskych detí, ktorých rodiny sa sem prisťahovali z osád na východnom Slovensku. Temer každý chodí do školy a pracuje v nej „jedna radost“. Veľkú časť problémových detí tu dokázali zmeniť na úspešných žiakov. Po príchode do školy sa žiak zaregistrouje do počítačového systému. Ak sa tak nestane, rodičom príde SMS, že dieťa nie je v škole. Ak má žiak pár percent neospravedlnených hodín, škola si predvolá rodičov a hľadajú sa príčiny, prečo žiak v škole chýbal. Potom sa žiak pozorne kontrolouje, a ak vymeškávanie pokračuje, rodičia dostanú pokutu. Tá môže byť až 100 libier (približne 116 eur). Ak pokuta nepomôže, prípad rieši súd a následne môže deti rodine odobrať „sociálka“. Opatrenia viditeľne zaberajú. Rodičia rómskych detí si uvedomujú, že za zlú dochádzku im môžu odobrať deti a nedostali by štredé sociálne dávky.

Pravdaže, aj tu majú neposlušných žiakov. Ak sa žiak na vyučovacích hodinách nevie zmestíť do kože, potrestajú ho napríklad umiestnením do „polepšovne“ – teda miestnosti, kde je spolu s ostatnými nesprátnikmi a rieši tam úlohy, ktoré mu učiteľ zadal.

To, že v Anglicku je sociálny systém naozaj šedrý, dokazujú nielen dávky, ale aj školské poplatky. Desiatu a obed, školské pomôcky, knihy či zošity majú žiaci zadarmo, za povinnú uniformu platia. V škole rešpektujú, že gypsies vyznávajú odlišné hodnoty ako Nerómovia, nesnažia sa ich nasilu zmeniť. Ak sa snažili zmeniť ich kultúru, viedlo to ku konfliktom. Zmenu dosahujeme spravidla vtedy, ak ich zaradíme medzi ostatné deti. Pre rómske deti sa organizujú aj rôzne kultúrne a športové projekty, ktoré im pomáhajú začleniť sa medzi ostatných. Rozpočet školy, pretože má aj rómske deti, sa každoročne zvyšuje približne o 200-tisíc libier (vyše 230-tisíc eur). Využívajú sa napríklad na platy učiteľov a ďalšieho personálu, zdravotnícke služby, organizovanie voľného času. Peniaze miňa (kontrolované) riaditeľ školy podpláva svojho uváženia.

Načo také investície z verejných prostriedkov? Dvestotisíc teraz vraj ušetrí milióny neskôr – negramotní a sociálne neprispôsobiví by si nezohnali prácu a nezriedka by skončili vo väzení. A štát by to výšlo drahšie.

Prečo v Británii nie sú humanistické školy?

Kľúčová odpoveď je: pretože British Humanist Association (BHA, Britská humanistická asociácia) kladne propaguje integrované inkluzívne školy pre deti všetkých vyznania, pravdaže, aj deti z „nenáboženských“ rodín. Jestvovanie religióznych škôl v pluralitnej spoločnosti považuje za eticky nerozumné a sociálne rozvratnícke. Podľa britských humanistov má byť náboženstvo súkromnou vecou, vplyv akéhokoľvek na verejných školách by nemal mať miesto.

Ak máme odpovedať podrobnejšie, treba povedať aspoň tri nasledujúce príchy (prameň: webové sídlo BHA):

1. V Británii je málo rodín, ktoré sa definujú ako humanistické, a aj tie sú roztrúsené po celom kráľovstve. Na vytváranie samostatných škôl v povinnom vzdelávaní to nestačí. Humanistické („náboženské“) rodiny chcú mať pre svoje deti predovšetkým dobré vzdelávanie a chcú, aby sa im vštepovali humanistické morálne hodnoty, ale nič nenasvedčuje tomu, že si prajú separátne humanistické školy.

2. Náboženské skupiny musia spravidla zložiť 10% finančných nákladov na fungovanie svojej školy. Komunálne humanistické komunity však toľko peňazí nemajú. Niektoré nábožen-

ské školy vznikli/vznikajú prevzatím takých jestvujúcich škôl, ktoré boli neúspešné alebo nepopulárne.

3. Mnohé štátne školy, čo sa týka etiky a morálnych hodnôt, sú viac alebo menej aj tak humanistické. Keď bude koniec kolektívnym modleňiam a výučba o náboženstvach sa stane univerzálnou objektívou a vyváženou (bude zahrňať humanizmus), štátne školy budú humanisticke vo všetkom okrem mena.

(Britská humanistická asociácia je neveľká organizácia podporujúca svetsky humanizmus a združuje ľudí, ktorí sa snažia žiť dobrý život bez náboženskej viery. Vo svojej kampani presvedča, že vo Veľkej Británii všetci žiaci vo všetkých typoch škôl by mali mať príležitosť zoznámiť sa s rôznymi filozofickými pochádmi na svet a morálku.)

Detektívi hľadajú neplatíčov školného

Keď sa po roku 2006 zavádzalo v Anglicku (v Škótsku nie) univerzitné školné, niektorí poslanci v parlamente sa uškriňali – to budeme po celej Európe naháňať študentov, ktorí dostali pôžičky, a vymáhať splatky dlhov?

Ako je to po rokoch? Štátne Student Loans Company (Spoločnosť pre študentské pôžičky) bola donútená prijať

neúsměvné kroky v snahe získať približne 52 miliónov libier (vyše 60 miliónov eur), ktoré jej dlhujú absolventi britských univerzít zo štátov Európskej únie. Spoločnosť pre britskú tlač potvrdila, že si najala súkromnú detektívnu agentúru, ktorá má nájsť „zmiznutých“ absolventov britských univerzít v EÚ a začať dlhy vymáhať.

Stovky študentov zo štátov EÚ sa vrátili po absolútoriu domov. Napriek tomu, že im vznikla povinnosť začať splaćať svoje britské univerzitné školné, nerobia to. Mnohí z nich britským úradom ani neoznámili, kde žijú, či sú zamestnaní a koľko zarábajú, a svoju pôžičku alebo prestali splaćať, alebo so splácaním ani nezačali. Najväčší počet týchto študentov je v štátach postihnutých kriou (Írsko, Grécko), ale dlhy nesplácajú ani absolventi z Francúzska či Nemecka. Údaje o slovenských neplatíčoch doteď neboli publikované.

Kritika školského topmanažmentu pokračuje

Polemiky o dianí v britskom školstve sa medzi učiteľstvom i v tlači stali „trvalou“. V prvom rade z nich vychodí mienka, že britské školstvo upadá, pretože je nútene správať sa podľa trhového bájlosolia z 80. rokov minulého storočia. Aj napriek tomu, že praktické skúsenosti, nielen v Británii, zretelne ukázali, že manažérsky systém školám neprospeva. Odsudzuje sa najmä odoberanie rozhodovacej právomoci pedagogickým odborníkom a jej odovzdávanie podnikateľským manažerom. Tvrdenia, že vzdelávanie má slúžiť ekonomike a zamestanosti, sice počujete často, ľažko však zistíte, čo majú znamenať. Iste, uplatniteľnosť vzdelanosti je zásadná vec. Ale nemožno ju obmedziť iba na uplatniteľnosť pri produkcií výrobkov nevyhnutných na konzumný spôsob života. Treba sa naučiť premýšľať o tom, tvrdia nepredpojatí Briti, akým prínosom je pre celú spoločnosť, jej fungovanie, sociálny a kultúrny rozvoj.

Diskusie sa vedú aj o tom, ako a prečo sa noví manažéri britského školstva pokúšajú vládnúť pomocou rebríčkov zostavaných po rôznych testoch a prieskumoch. Rebríčkovaním sa vraj zvyšuje kvalita škôl. Britská pedagogická komunita takéto manažovanie kritizuje a ukazuje, že excelové rebríčky vedú predovšetkým k tomu, že školy prispôsobujú svoje vzdelávacie programy tak, aby žiakov pripravili na úspech v externom testovaní, a že prveľký dôraz na výsledky externého testovania skresľuje obraz toho, čo všetko sa žiak v škole naučil.

Značnú frekvenciu v britských školských polemikách má aj téma talentovaných a nadaných detí, ktoré sú vzhľadom na svoj výnimočný potenciál schopné vysokých študijných výkonov. Pri hľadaní úspor verejných finančných zdrojov pridelených školstvu sa nedoceňuje, že tieto deti potrebujú na realizáciu svojho prínosu pre spoločnosť vzdelávací program a servis, ktorý bežne školy neposkytujú. Obmedzovanie škôl/ tried pre talentované a nadané deti je pre verejnosť skľučujúce. Predstava štátu, že všetky školy možno (celkom rýchlo) premeniť na „inkluzívne“ školy, kde budú podmienky na individualizáciu a diferenciáciu vyučovania zodpovedať potrebám optimálneho rozvoja mimoriadne nadaných, sa v praxi škôl ukázala ako naivná.

Ak vás niečo z prečítaného podnetí porovnávať a premýšľať o dianí v slovenskom školstve a debatovať o tom s kolegami, budem rád.

Mgr. Peter SMIDA, učiteľ, spolupracovník redakcie UN, Londýn
Ilustračné foto stock.xchng

Rást' so svojimi múdrymi žiakmi...

PaedDr. Ivan Eduard Hnát je rodák z Brodského (1940), žije v Holíči. Roku 2002 bol ocenený Veľkou medailou sv. Gorazda, od roku 2011 je čestným členom Slovenskej chemickej spoločnosti. Do roku 2011 dlhorocný pedagóg Gymnázia F. V. Sasinka v Skalici sa vo svojej bohatej pedagogickej práci venuje nadanej a talentovanej mládeži i metodike výučby chémie, tvorbe učebníčkov. Takmer pol storočia sa jeho pedagogické pôsobenie spája s vyhľadávaním a rozvíjaním chemickej talentov, s organizovaním a úspešnosťou študentov na Chemickej olympiáde. Reprezentanti Slovenska si nedávno zo 45. ročníka Medzinárodnej chemickej olympiády v Moskve priniesli 1 zlatú, 2 strieborné a 1 bronzovú medailu. V neoficiálnom hodnotení štvorčlenných družstiev sme pri účasti 73 krajín získali 6. miesto v Európe a 15. na svete.

Čomu vďačíte za to, že ste sa stali pedagógom?

V prvom rade rodinnému prostrediu. Otec bol učiteľom v národnnej škole, neskôr riaditeľom, mamka tiež krátko učila. Bývali sme na dedine. V tom čase tam bola jednotriedka, neskôr dvojtryiedka. Obdivoval som otca, ako si vedel poradiť pri vyučovaní rôznych predmetov naraz – ved’ mal na každú triedu iba 9 minút! Občas som dostał za úlohu dohliadnuť na prácu nás piatakov – najmä pri počtoch a „merbe“, to ma bavilo a cítil som sa veľmi dôležito. Po vyučovaní som sedával s otcom v riaditeľni, učil sa ťuňa dvoma prstami na starej remingtonke a zoznamoval sa s triednou knihou, triednym výkazom (dnes katalógom) a mnohými ďalšími rekvizitami spojenými s učiteľským povolaním... Všetko sa mi veľmi zíšlo o pár rokov neskôr. Iní tápali, ja som vedel... Obdivoval som otovo písma, písal veľmi pekne, ešte mám niekde jeho zošit krasopisu. Kedysi boli na učiteľa kladené oveľa prísejšie požiadavky. Musel nielen pekne písť, ale nesmel mať rečovú alebo telesnú chybu, obliekať sa mal v nerušivých farbách...

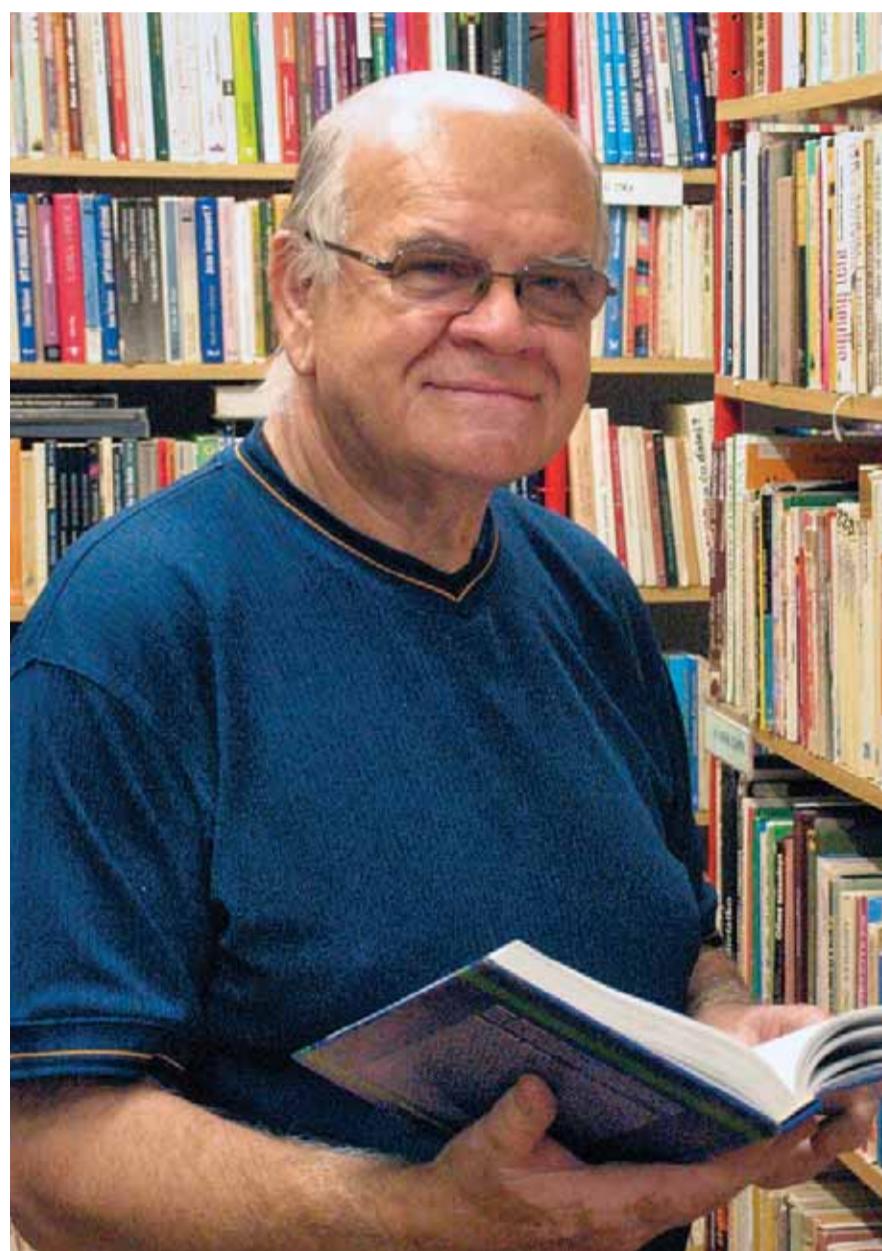
Aby ma otec „schladil“, uštedril mi v piatej triede zopár dvojok, aby som vraj v meste hanbu neurobil... Neurobil som! V mešťanke som mal samé, tak som šiel na jedenásťročnú strednú školu (JSŠ). Mal som vynikajúceho učiteľa matematiky a ten ma „dostal“. K matematike som si zvolil chémiu – tá ma vždy lákala... Pred maturitou som spolužiakom vysvetľoval príklady z matematiky, darilo sa mi, nuž bolo rozhodnutie... Po zmaturovaní roku 1957 som mohol so svojím pôvodom (3 = iný) na pedagogickú dráhu. O rok neskôr by to výšlo už iba na poľnohospodárstvo... Mal som šťastie.

Učili ste chémiu, matematiku, informatiku, polstoročie ste spojený s Chemickej olympiádou (CHO), doteraz pôsobíte ako predsedá Krajskej komisie CHO v Trnave... Ktoré z úspechov vašich odchovancov vás doteraz najviac potešili?

Chemická olympiáda vznikla oficiálne ako mladšia sestra Matematickej a Fyzikálnej olympiády roku 1964, teda sme na prahu jej päťdesiateho ročníka. Vtedy mi riaditeľ našej strednej všeobecnovzdelávacej školy priniesol leták CHO so slovami: „Ty budeš robiť Chemicú olympiádu!“. Ja som poslušný, tak robím... a doteraz nik nepovedal, že mám skončiť.

Už roku 1967 sa dostavil prvy veľký úspech, moja žiačka získala druhé miesto v krajskom kole CHO, pritom prvý (mimochodom, iba s lepším časom vypracovania) bol žiak zo Strednej priemyselnej školy chemickej z Bratislav... Vtedy existovala jedna kategória a jeden veľký kraj. Nás úspech bola viac-menej náhoda, ale potešila. Samozrejme, že to dievča išlo študovať chémiu a na dôvažok matematiku, učiteľský smer.

Potom som začal zbierať úlohy z jednotlivých ročníkov, venovať sa príprave systematicky... Poriadny úspech však prišiel až roku 1988, keď môj študent Michal Dallos (Gontkovský) postúpil na Medzinárodnú chemickú olympiádu (MCHO) do Fínska a roku 1989 na MCHO v byvalej NDR získal zlatú medailu. Roku 1995 potom z MCHO v Číne priniesol striebornú medailu Vlado Végh. Za zmienku stojí, že na farmáciu, kam chcel ísť študovať, musel robiť prijímacie skúšky z biologie, a takmer to

nevýšlo... Všade inde na Západe by ho brali všetkými desiatimi bez skúšok – u nás nie! Chcel som zberku medailí rozšíriť, doplniť o bronz, ale chlapec, ktorý na to mal, v čase krajského kola dostał vysoké teploty a nemohol sa zúčastniť... Na to, aby sa podaril výrazný úspech, je potrebná súhra viacerých príznívych okolností – žiak na to má a chce, učiteľ má ochotu sa ním zaoberať a tiež má na to, a trochu musí prispieť aj šťastená...

Michal Dallos mal mimoriadne štúdium na Univerzite Komenského v Bratislave. Končil po štyroch rokoch s titulom RNDr., po skončení pôsobil deväť rokov na univerzite vo Viedni, aj si tam urobil doktorát. Teraz pracuje v chemickom podniku v Rakúsku. Vlado Végh farmáciu vyštudoval, urobil si doktorát a pokiaľ viem, podniká v oblasti farmácie.

Chémii teda vďačíte za mnohé...

Môžem smelo povedať, že popri CHO som sa aj ja naučil veľmi veľa z chémie, asi viac ako na vysokej... A to je pre učiteľa dôležité, aby nezakrpatel. Učiteľ rastie spolu so svojimi múdrymi žiakmi a nesmie brať ako porážku, keď ho predbehnú...

Vďaka CHO som sa stal členom Ústrednej komisie CHO v Prahe, kde som pôsobil do roku 1992, aj ako recenzent úloh kategórie C, to napokon donedávna aj na slovenskej pôde. Tesne pred rozdelením republiky sa konštituovala aj Slovenská komisia CHO, ktorej členom som dodnes – v rokoch 1993 – 2012 ako člen predsedníctva slovenskej komisie, v rokoch

1993 – 1997 ako predseda krajskej komisie v Nitre a od roku 1997 po územnej reorganizácii ako predseda krajskej komisie v Trnave... Priamo i nepriamo som sa tak podieľal na príprave študentov z chémie aj v rámci kraja. Nielen jej riadením, ale aj organizovaním kvalitných seminárov pre záujemcov o CHO a o chémii vôbec.

Milióny túžia po nesmrteľnosti, a pritom nevedia, čo si počať v daždivé nedeleňné popoludnie.

Susan Ertz

No a na prahu 50. ročníka tu máme ako motiváciu veľký úspech z júlového 45. ročníka MCHO z Moskvy, kde naši slovenskí študenti skončili šiesti v Európe a pätnásťti na svete. Je úžasné, čo z toho mála, čo v tomto smere investujeme, dokážeme vyťažiť...

Ste autorom a spoluautorom učebníčkov Chémia pre maturantov, Názvoslovie organických zlúčenín... Ako z tohto pohľadu vnímáte školskú reformu, jej ciele a diskusie okolo nej, o ko-rekciach jej smerovania?

Reforma u nás stíha reformu, čo nepovažujem za šťastné riešenie. Ešte sa jedna ani poriadne nerozbrehne a už máme novú. Za veľmi nešťastnú považujem reformu tuším z roku 1978, keď sme vo „výskume“ dokázali, že vybraní a cez prázdniny pripravovaní osmaci sú múdrejší ako bežní deviataci. Učebný plán bol stavany na nesplniteľných 35 týždňov. Žiaci týchto pokusných ročníkov považovali sami seba za pokusných králikov. Na dverach učební mali napísané: „Pozor, rezervácia.“ V týchto triedach sa nesmelo ísť do divadla, na koncert, do kina, na brigádu, čo bolo vtedy úplne bežné... Okrem iného sa vtedy zaviedla množinová matematika, ktorá narobila viac škody ako osohu... Deti kreslili obrázky, čo zabralo veľa času (a za nepekné nakreslené dostávali horšiu známku z matematiky!), namiesto toho, aby počítali desiatky príkladov. Úspech mali učiteľky, ktoré potajomky učili po starom... Aj ostatné predmety mali učivo predimenzované, tvárlí sme sa, že máme samých géniov. Nemáme! Máme normálnu populáciu, v podstate ako všade inde – šikovných i menej šikovných žiakov.

Po návrate k deväťročnej dochádzke na ZŠ sa dlho nevedelo, čo s deviatkou učivom, tak sa vypíhalo „vatou“. Namiesto toho, aby sme sa vrátili k osvedčenej forme päť ročníkov na prvom stupni + štyri na druhom (v Česku tak urobili bez vähania ihneď), sme u nás ponechali systém 4 + 5. Na škodu veci. Na prvom stupni sa majú žiaci naučiť poriadne písť, čítať a počítať, základy vlastivedy a prírodrovedy, začať so základmi cudzieho jazyka. Naši žiaci však pŕšu otriasne, nečitateľne, neúhľadne, s mnohými gramatickými chybami a mnohým je to, žiaľ, úplne jedno. Naša generácia sa ešte učila podľa starého pravopisu, ktorý sa menil roku 1953 a bol oveľa komplikovanejší ako ten súčasný.

Potom išla reforma za reformou... Poviem príklad za chémiu spred päť rokov. Malo vyjsť celkovo 11 – 12 učebníčkov. Bol som spoluautorom aj recenzentom... Vyšlo ich šesť. Aj hľa, ďalšia reforma, ktorá riadne okresala nielen chémiu, ale aj iné prírodrovédne predmety. Tažké zásahy utrpela aj matematika. Nuž ale keď štvorka z matematiky a dvojka zo správania je vstupenka do „lepšej“ spoločnosti a dôvod na hrdenie sa, nečudujeme sa!

Ideme od mantinelu k mantinelu. Znova sa všetko prerábalo. Chémia sa posunula do 6. ročníka s dotáciou pol hodiny týždenne! Ne-smieme žiakov učiť značky prvkov, namiesto toho im kreslíme guľôčky rôznej veľkosti! Ale v tretej triede, kde sa zaviedie anglický jazyk, musia vedieť deľúre „spelovat“! To je azda jednoduchšie, ako naučiť sa 10 – 12 značiek najbežnejších prvkov? Nedovolili nám zaradiť do chémie ketóny, tak sme ich skryli k oxoderi-vátom – to už mohlo byť... Do náplne predmetu nám hovoria psychológovia, do názvoslovia slovenčinári, čím často vznikajú trápne situácie... A pýtať sa, načo potrebuje žiak vedieť vzorec diskriminant, riešiť kvadratickú rovnici alebo upraviť algebrický výraz, či poznáť vzorec acetónu, je rovnako nepatričné, ako keď sa opýtame, načo má žiak vedieť, kde leží Paríž, kto bol a čo napísal Puškin či kto je súčasný prezident USA... Jednoducho sú znalosti, ktoré patria k všeobecnému vzdeleniu.

Každá nová reforma zvyčajne pretrhala následnosť, postupnosť, nadväznosť, primeranosť. Fyzika predbieha matematiku, biológia chémiu, atď. Keď to s odstupom času prehodnocujem, vari najlepšie prepracované učebné plány na základnej deväťročnej škole boli v časoch, keď som nastupoval do školstva roku 1961. Stačilo vychádzať z nich a obohacovať ich o nové poznatky, vyniechať nepotrebné, prekonané, nie všetko zmiešť zo stola...

Výrazným spôsobom sa nedávno okleštili laboratórne práce z prírodrovédnych predmetov. Chemikov sme k smrti vystrašili a tí sa zbabili stoviek drahých aj chemicky čistých chemikálií, ktoré už nikdy neukúpia... A zrazu zistíme, že Európska únia potrebuje tisícky technikov a prírodrovedcov... Vrátime sa do často zlikvidovaných, vybrakovaných laboratórií!

Čiže bez reforiem by sme sa podľa vás boli zaobišli?
Tým nechcem povedať, že naše školstvo ne-potrebuje zmeny, ale uváživo. Nie za každú

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

*Rozhovor s osobnosťou
Ivanom Eduardom Hnátom*

Rášť so svojimi múdrymi...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

cenu. Ak by som mohol o tom rozhodnúť, dal by som do zákona, že aspoň dešať rokov sa nesmie meniť učebný plán, učebné osnovy. Rovnaké typy škôl by mali mať rovnaký učebný plán! Majstrovstvo učiteľa by sa prejavilo v tom, ako ho naplní, aké formy použije, ako učivo sprístupní. Školy by sa tak ľisili kvalitou učiteľov, nie učebným plánom. Učitelia by si tak mohli pripraviť svoje pedagogické postupy a postupne ich zdokonaľovať. V súčasnosti učiteľ nemôže využiť to, čo robil pred dvoma-tromi rokmi, čo je pre neho veľmi zaťažujúce a deprimujúce. Trpí tým kvalita vyučovania a plynvá sa energiou i časom, najmä učiteľa.

A neviem, či to bolo súčasťou nejakej reformy, ale pred pár rokmi sme zrušili vari polovicu materských škôl, z mnohých sa stali krčmy, a dnes máme nadbytok krčiem a totálny nedostatok škôlok, takmer všade sa píšu v predstihu poradovníky!

Sú aj úspešné krajinu, kde z úrovne vzdelania profitujú aj hospodársky...

A vziať si niekde vzor? Jeden reformátor chcel holandský model (ale bez asistenčného učiteľa), iný fínsky (ale za naše platy), ďalší rakúsky (ale bez laborantov, bez koeficientov obľažnosť predmetov)... A čo tak ostať pekne doma a vytvoriť svoj vlastný?! Máme vlastné tradície, podmienky, mentalitu a zvyklosť. Tak budme svojskí! Napokon, keď naši o niečo lepší žiaci ako priemer idú študovať do USA, patria tam k najlepším...

A pozoruhodné je, ako pristupujeme k svojej histórii školstva. Mnohí zodpovední majú rôzne vyhlásenia, napríklad, že osemročné gymnázia netreba, ale keď príde na pripomienutie si výročí niektorých skutočne starých škôl, radšej ani neprídu.

A dôvod, prečo nie osemročné gymnázia? Vraj „vybrakujú“ základnú školu a niet v nich „láhúňov“. Ono sa to často končí tak, že ľahko je byť jednookému kráľom slepých. V skutočnosti to však funguje presne naopak, než by si nieko myslil. Vedľa na ZŠ sa aj v minulosti robila vonkajšia diferenciácia a dobrí žiaci sa zaraďovali do A, resp. B tried a slabší do C a D... Tak o čom je reč?

Máte svoje učiteľské krédo, ktoré vám pomáha prekonávať ťažké chvíle a problémové situácie?

Ked' mi bolo ťažko, zvýšil som svoje úsilie a snažil sa so žiacmi dosiahnuť výraznejší úspech – v Chemickej olympiáde, korepondenčnom seminári z chémie, v SOČ... Úspech v pedagogickej práci ma vždy povzbudil a pomohol mi prekonať aj súkromné problémy. Vždy som sa snažil venovať pozornosť nadaným a talentovaným žiakom, hľadal s nimi, čo vedia, v čom vynikajú... Mrzelo by ma, ak by som vedome zanedbal žiaka, ktorý mohol dosiahnuť viac. Či má slabší žiak trojku, alebo štvorku, nie je veľmi významné, azda len pre žiaka samotného a jeho rodičov (buď mi odpustene)... A že lajdáka pripravíme na reparát, je mrhanie času. Keby sa mu chcelo, urobí ho aj sám, alebo sa mu úplne vyhne. Ale ak múdry a šikovný žiak nevyužíva svoje schopnosti a učiteľ ho neprivedie k lepším výsledkom, je to mnohonásobná škoda.

Váš syn Bohdan vyštudoval poľnohospodársku univerzitu v Nitre, vaša dcéra Iva iba potvrdila, že učiteľstvo patrí k vašej širokej rodine. Učí biológiu a ekológiu na Gymnáziu F. V. Sasinka v Skalici, kde ste obaja spoločne niekoľko rokov pôsobili. Je to príklad jablka a stromu? Alebo vášho cieleného usmerňovania k zmysluplnému poslaniu?

Nie, nie! Ide o typický príklad jablka a jablonu. Dcera žila v učiteľskom prostredí, videla, ako sa pripravujeme na vyučovanie, rozprávame o svojej práci, prežíva-

me úspechy i neúspechy svoje i svojich žiakov. Učiteľ, či chce, alebo nie, si musí nosiť prácu aj domov, lebo v škole nemá možnosť serióznej prípravy... No a zapáčilo sa jej to... Myslím, že robí svoje povolanie veľmi dobre, so žiakmi dosahuje veľmi pekné výsledky na poli Biologickej olympiády, SOČ či Enerolu aj v medzinárodnom meradle. A tiež v príprave žiakov na vysokoškolské štúdium. Nás rodičov to len teší a vieme sa spolu s ňou radovať z úspechov či poľúša, ak sa niečo nepodarí... Lebo nie všetky súťaže sú objektívne. Až nás niekedy mrzí, že sme nechtiac takto vplývali na jej voľbu...

Pre úplnosť treba povedať, že moja staršia dcéra Ľubica z prvého manželstva je absolventkou Gymnázia v Skalici. Je zamestnaná v pohraničnej polícii v Hodoníne a „zmúrdela“ až o niečo neskôr, takže v súčasnosti navštěvuje externe vysokú školu, o rok by mala ukončiť magisterské štúdium.

Keby ste sa mohli znova narodiť a rozhodnúť, čím byť, boli by ste opäť učiteľom?

Asi vás prekvapí, ale zrejme áno. A s rovnakou aprobáciou... Mám svoje povolanie napriek všetkému rád. Po roku 1989 som dostať ponuku odísť zo škôl, ale ponuka ma nepresvedčila, že má zmysel. Ale skúšil som aj niečo trochu iné ako učenie, päť rokov som pracoval ako externý vedúci kabinetu chémie pri Meto-

hodli... Zlúčili nás s Gymnáziom v Skalici, ktoré malo v tom čase šesť tried. Bola to nechutná „šachovačka“ škôl s politickým podtextom. Senica chcela získať ekonomickú školu zo Skalice, čo sa aj podarilo, a náhradou bolo veľké gymnázium.

Čiže vás čakal zasa nový začiatok?

Boli to tri kroky vzad, nie jeden. Bolo treba začať všetko budovať odznova, pretože sme sa vrátili do historickej budovy gymnázia, ktorá medzitým slúžila inému typu školy... Trvalo veľmi dlho, kým sme zanechané ako-tak dobehli. Pred pár rokmi sme vlastným necitlivým pričinením nás Holíčanov prišli o ďalšiu strednú školu – Via humana, ktorá zhodou okolností tiež prešla do Skalice. Chudobné mesto, ktoré sa „zbavuje“ inteligencie. A opustená budova po tejto škole úspešne chátra... A spomínam si ešte na jeden smutný moment. Mal som žiačku, ktorá dostala v priebehu štúdia leukémiu. Spociatku, ako to býva, ju spolužiaci upozozierali, že sa ulieva, pretože často chýbala. Až raz prišla s parochňou... Dievčina mala mimoriadny učebný plán, učila sa doma, spolužiačky jej písali poznámky a chodievala iba na skúšky. Bojovala statčne. V poslednom ročníku aj v horúčkach, s popukanými perami, ale s veľkým odhadláním... Veľmi chcela zmaturovať. Mal som nepríjemnú predtuchu, a stało sa... Krátko po maturite svoj nerovný

stal sa v Brodskom richtárom. Vlastne vtedy rychtárom, podľa starého pravopisu. A v Českom rozhlase som raz počúval reláciu o nejakom Hnátovi niekedy spred 300 rokov. Obvinili ho vraj zo zrady... Veľmi mi odľahlo, keď sa napokon ukázalo, že neprávom... Ale či bol z našej rodiny?

Čo by ste pre učiteľskú profesu urobili, ak by ste mali na to kompetencie?

Ťažká otázka. A nezbýu ma?! Hrdíme sa neraz tým, že rast nášho HDP patrí k najvyšším v Európe. Ale v rámci krajín V4 (volím porovnatelné) majú naši učitelia zdaleka najnižšie platy! Niekde je chybá, a zásadná! Netreba vari zdôrazňovať význam investovania do vzdelenia. Hrozími sa predstavy, až raz príde k moci vláda, ktorá si nedá školstvo ako prioritu...

Takže pridajte niekoľko myšlienok, kym sa podarí platy výrazne – ako sfubovali všetky vlády – zvýšiť... Aké by boli reformy podľa Ivana Hnáta?

1. Urobil by som všetko, aby sa učitelia nemuseli prepúšať. Skrátil by som týždený úvazok na gymnázia a stredných škôlach na 20 hodín. Za prvej republiky bol základný úvazok stredoškolského profesora 17 hodín, za triednicu hodina, za zberky (kabinety) 1 – 2 hodiny dolu, podľa hodnoty zberok. Učilo sa aj v soboty. A štvrtok bol feriálny deň. Nezriedka boli učitelia s úvazkom len 13 – 14 hodín, a nik si nedovolil pochybovať o tom, či je učiteľ dostatočne vyťažený! Navyše sa na učiteľské povolanie, ak mal učiteľ

nič zadarmo! Mimochodom, obdivované Fínsko v medzinárodných súťažiach hrá prinajlepšom druhé husle – stačí pozrieť výsledkové listiny. Sami priznávajú, že nevedia pracovať s talentmi, nemajú na to vypracovaný systém. Skôr sa orientujú na menej schopných žiakov a tých sa snažia naučiť viač... Aj to je jedna z cest.

4. Pokúsil by som sa teda vytvoriť komisiu, ktorá by stanovila pravidlá na objektívne (alebo aspoň čo najobjektívnejšie) odmenovanie takej práce učiteľov, ktorá je nad rámec jeho povinností. Mnohí riaditelia to neurobia, pretože sa zvyčajne boja problémov s krikľúmi z radov učiteľov, ktorí toho veľa neurobia, ale hlas majú silný. A na svoje si prídu aj pátolízači. No a riaditeľské miesto je predsa len o niečo málo lepšie zaplatené a dáva istý stupeň voľnosti. Ak by boli dané pravidlá, čo je za čo, riaditeľ by nemal problém. A začal by som už krajskými kolami súťaži... Mal som deväť riaditeľov, o objektívne hodnotenie sa pokúsil jeden...

5. Obnovil by som diferenčné príplatky, príplatky za spravovanie laboratórií, všetko taxatívne, nie v závislosti od vôle riaditeľa.

6. Aspoň desať rokov by som nechal školstvo bez reforiem. Prečo, to som už uviedol. Drobné úpravy náplne učiva sa predsa dajú realizovať priebežne. Učiteľ to určite urobí, ak sú nové poznatky, zaradí ich. Neviem, koliká vláda od roku 1945 je teraz v Talianku, a že ich bolo! Ale stavím sa, že pri zmene vlády nemeňa zakaždým školskú reformu.

7. Pokúsil by som sa učiteľom pomôcť zabezpečením kvalitných učební a metodických príručiek. Dnes aby si každý učiteľ „písal“ svoje učebnice, ako keby nemal nič iné na práci! Pamätam si jednu veľkú výstavu učební a učebných pomôcok v Brne, niekedy okolo roku 1980. Delegácia z NDR vtedy prišla so súborom perfektných (už vtedy farebných) učební v tvrdej väzbe a k tomu so súborom metodických poznámkov pre učiteľov, kde na každej dvojstránke bol vždy zmenšený text učebnice žiaka... Všetko v jednom, paráda! Možno by bolo stačilo dohodnúť sa, niečo preložiť, prípadne upraviť... Bolo by treba písanie učební zatraktívniť. Je to činnosť náročná a nedocená a nevyplatí sa... Kedysi v Štátom pedagogickom ústavе boli na každý predmet 3 – 4 metodici, podľa typu škôl. Na chémiu si pamätam štyroch, dnes neviem, či je vobec je-

Ivan Hnáť s dcérou v učebni biológie na gymnáziu v Skalici.

dicko-pedagogickom centre v Bratislave, napsal zopár metodických materiálov.

Zivot učiteľa prináša nielen radosť. Aké boli vaše najťažšie pedagogické chvíle?

Bolo ich niekoľko. Najhoršie som niesol fakt, keď došlo k zrušeniu Gymnázia v Holíči, kde som pôsobil medzi rokmi 1961 a 1974. Mali sme veľmi dobre vybudované laboratóriá biológie, chémie a fyziky, jazykovú učebňu, skúšajúci stroj pre 35 žiakov, plány na zriaďenie internnej školy pre západoslovenskú oblasť so zameraním na prírodnovedné predmety. Školu navštěvovali poprední odborníci v pedagogickom centre v Bratislave,

boj prehrala. Boli sme s celou jej triedou na pohrebe v krematóriu v Bratislave. Bolo to nesmierne smutné.

Kedy vám profesia pedagóga prináša najradostnejšie chvíle?

Vždy som sa vedel tešiť z úspechov svojich žiakov, boli to tak trochu aj moje úspechy, najmä v najrôznejších súťažiach. Vždy ma to nabilo, povzbudilo do ďalšej práce. Dnes sa rovnako tešíme spolu s manželkou z úspechov našej dcerej a jej žiakov.

Vaše priezvisko je z tých, ktoré azda radi obrazujú na žart. Či sa mylim? Pátrali ste po svojom rodokmeni, odkedy sú Hnátovci známi v dejinách, prípadne poznáte nejakého najslávnejšieho Hnáta?

Či moje priezvisko obracali na žart? Asi áno, ale po mňa sa to nedostalo. U študentov som mal zvyčajne rešpekt, prirodzenú autoritu. Tak mi to aspoň vráveli aj pri pomaturitných stretnutiach... A rodokmeň? Chystám sa po nám pátrať. Z predkov bol napríklad môj starý otec sedem rokov v Kanade. A keď sa vrátil,

tzv. definitívnu, vzťahoval celý rad výhod a zlia. Na ich vymenovanie nie je v tomto rozhovore priestor.

2. Každý predmet má svoje špecifika. Predmety a ich vyučovanie nie sú rovnako náročné. V Rakúsku to riešia pomocou koeficientov. Náročnejší predmet má vyšší koeficient, menej náročný nižší. Takže na splnenie základného úvazku stačí pri náročnejšom predmete odučiť menej hodín a naopak. Nuž nazrel by som za hranice, tam to funguje. Nemalo by sa odpisovať, ale asi by som povolil výnimku.

3. Fond odmen dnes v podstate nejedstuje. A aj keď bol, riaditelia, aby si nenašli problém, časťky z tohto fondu niveličovali. Rozdiely v odmenách boli minimálne. Odmena však nie je záloha na prácu a všetci učitelia si nepočínajú rovnako. Za odmenené hodiny je plat, odmena má byť za prácu navyše. Sú učitelia, ktorí si len odučia, aj tak (ešte sa nájdú), ktorí sa venujú talentovaným žiakom, pripravujú ich na súťaže, olympiády... Často za vatíkanskú menu... A v medzinárodnom meradle dosahujeme stále ešte pozoruhodné výsledky, vďaka pár nadšencom. Dokedy? Učiteľovi nik neurobi

Pravá múdrost je v šťastí okrasou, v nešťastí oporou.

Aristoteles

den. Tito ľudia sa zamýšľali nad trendom, metodikou vyučovania predmetu... Dnes sa všetko hodilo na učiteľov... poradte si! Šetríme na nesprávnych miestach. Vo viačerých štátach nemajú školskú inšpekciu, možno by sa dalo ušetriť tu.

8. Snažil by som sa odbúrať zbytočnú byrokraciu. Roku 1990 sme sa s kolegom stali zástupcami riaditeľa a mali k dispozícii jeden písací stroj a stihali sme. O dešať rokov sme mali dva počítače a ledva sme stačili...

9. A teraz založím požiar. Vyše 20 rokov učím informatiku, ale ak by záležalo na mne, zaviedol by som ju až od 6. triedy (priamy), žiadne interaktívne tabule v nižšich ročníkoch – sú zbytočne predražené a viac-menej samoúčelné. Áno, naoko to vyzerá efektne, ale iba vyzerá... Každý dieťa má prejšť štadiom poznávania cez zmysly, teda chýtiť vec do ruk, počítať, privoňať, pohladiť, asi aj ochutnať. Naučiť sa manipulovať s jednoduchými či zložitejšími reálnymi predmetmi. Na virtuálny svet má časú v ďalšej etape vývoja, až vie s istotou posúdiť rozdiel medzi reálnym a virtuálnym. A interaktívne tabule do škôlok?! Ani omylom! Reálne hráčky.

Nároky na učiteľa sú iné z pohľadu spoločnosti, štátu, rodiny, žiaka. Aký je poďaľ vás dobrý učiteľ?

Dobrý učiteľ by mal na sebe neustále pracovať, vzdelávať sa, rásť... Hľadať v žiačkoch to, čo vedia. Nevyžívať sa v tom, čo nevedia, neurážať ich. Na to sú mimoriadne citliví. Mal by byť spravodlivý, chápavý aj ohľaduplný. Mal by poznáť svojich žiakov, z akého sú prostredia, aké majú problémy. Dnes tomu bráňa rôzne nezmyselné predpisy. Jednoducho, mal by ostať človekom. Vedieť si priznať chybu alebo ak niečo nepozná... Veď dnes je taký tok informácií, že ani teoreticky nie je možné všetko vedieť.

Našli ste recept, ako zvládať učiteľskú profesiu aj napriek slabo motivujúcemu finančnému zložke?

Je dôležité vedieť mať radosť z dobre vykonanej práce... Keď vám po rokoch bývalý žiak osobne podľahuje alebo napíše, s odstupom času ocení vašu snahu, pôsobí to ako balzam. Ale čo je zvláštne, že žiak, ktorého som učil pred 30 rokmi, zavolá na pozdrav aj z druhej strany ulice - ak však ide po vašej strane jeho syn alebo dcéra, ktorých ste učili toľ pre včerom, v mnohých prípadoch pozdrav nezaznie. A ani sa vám nevyhne... Aj to, žiaľ, patrí k učiteľskému povolaniu v súčasnosti... Ale nečudujme sa. Kam nás spoločnosť odsunula, tam sme. Zamrzí to, ale dá sa to prežiť... Učiteľ by si mal zachovať svoju dôstojnosť sám, ak tak už neurobili kompetentní.

Dlhé roky ste pôsobili v škole, ktorá má svoje korene vzdelenávia už v stredoveku. Jej chodbami prešiel rad významných osobností. Ktoré z nich sú vám najblížie? Boli to viacerí prírodovedci. Je obdivuhodné, čo ľudia už dávno vedeli... Človek je často prekvapený, čo dokázali s neraz veľmi primitívnymi prostriedkami. No a z literátorov to bol napríklad Laco Novomeský.

Vy ste členom Klubu autorov a priateľov literatúry na Záhorí i Spolku slovenských spisovateľov. Na svojom konte máte štyri knihy. Čo bolo skôr? Vy učiteľom a potom vlastná tvorba? Alebo ste literárne ambície prejavili už pred voľbou povolania?

Prvé pokusy boli sprevádzané začiatčníckymi chybami... Písal som kvázi vtipné texty... Či sa podarili, nech posúdia iní. Serioznejšie som sa začal zaoberať poéziu až ako učiteľ. Písal som ľubostnú poéziu, neskôr aj inú, často „do supliká“... Prvá zbierka mi vyšla až roku 2003. Dovtedy som svoje literárne „poplesky“ hromadil. Občas mi niečo uverejnili v novinách, nie vždy však pod mojím menom. Zbieral som odvahu...

V tejto súvislosti sa vrátim k môjmu menu Eduard. Toto meno mám v rodnom liste aj na maturitnom vysvedčení. Používam ho iba v spojení s poéziou. Niekoľko rokov som sa zúčastnil súťaže v speve. Vtedy som súťažil z Brodského a ziskal druhé miesto v okresnom kole. Všetci medailisti sme mali vystúpiť v programi pre spriateľené vojská umiestnené na našom území. Meno Ivan Hnát je však v Brodskom dosť frekventované. Poznám najmenej piatich mužov tohto mena. A pozvánku na spomínanú akciu poslali jednému z nich. Ktorému, neviem. Napriek tomu, že som uviedol správnu adresu. Ale opletačky som mal ja. Lebo to vzali ako sabotovanie akcie. Preto som aj Eduard.

Vaša profesia a literárne hobby sú svojím pôsobením na iných navzájom prepojené. Čím sú jedno pre druhé?

Aj tu by sa našli nedosiahnuteľné vzory - Vojtech Kondrót, pôvodne učiteľ, Ivan Krasko, chemický inžinier... Ja to beriem ako druhú stranu mince. Na vyváženie záujmov. Matematika a chémia sú exaktne vedy, kde sa všetko riadi prísnymi zákonmi. V poézii získava človek istý stupeň volnosti, nemusí byť všetko pravda, môže

si ju upraviť, snívať, precítiať. Ak to nebude práve veniec sonetov, stupeň voľnosti je pomerne veľký...

Umelecké sféry ma vždy lákali, aj keď som nemal z matematiky štvorku. Otec bol členom veľmi silnej ochotníckej divadelnej skupiny v Gbeloch, kde boli napr. Fero Juriga, Viktor Bolebruch, Pilárikovci. Neskor v Popudinách otec režíroval divadelné predstavenia. Občas som mal okrem obsluhy opóny aj nejaký „štiek“ typu „pani, nesiem vám list“. Vyrastal som v prostredí, kde sa v zime podarilo naštudovať jednu-dve divadelné hry, nejaké priniesli z inej dediny... Televízia bola vtedy v plienkach, putovné kino raz za týždeň. Nuž sme si kultúru robili sami. A od hovoreného slova bol len kúsok k pisanému.

ti kozliatka... Mládež, a nielen ona, česť výnimkám, nevie argumentovať. Iba sa vzájomne urázať, častovo najtvrdší vulgármami. Mne osobne to prekáža. Niekoľko mi to nedá a autora podobného „príspievku“ na Facebooku napomeniem. Ale to je ako pichnúť do osieho hniezda... Nás žiaľ (ešte ma niektorí poznajú) sa prípadne zahanbi a stiahne. Ale ak je to niekoľko neznámy, neprajte si čítať tie reakcie! Tak sa potom radšej stiahne... Zvyknem povedať svoj názor, ak sa mi niečo nepáči. A za názor neočakávam odmenu. Tak sa snažím aspoň pre hŕstku skalných vyjadriť svoje myšlienky kultivované. Oprášiť, po skladu niektoré slová, ktoré neprávom už viac-menej zapadli prachom. Stačí mi pri tom vystúpiť na javisko či malý stupienok, nemusím sa hned strevať na „stejdž“.

Ale to je beh na dlhú trať. Urobíť slušnú prezentáciu s animáciami alebo zmysluplný „program“ s chemickou tematikou je poriadne prácu. Ale baví ma to. I keď v tejto oblasti som už dávno za zenitom a s mladými sa nemôžem porovnať. Tak robím niektoré veci možno komplikované, ale sám a rád! A ešte dávam dokopy zbierku príkladov a úloh z chémie. Dúfam, že to všetko stihнем...

Čo by ste ako odkaz, radu či posolstvo adresovali tým, ktorí sa dnes z rôznych dôvodov zbavili niekdajšej túžby byť učiteľom?

Z bojiska sa nemá utekať, i keď mnohé veci sa rodia ľahko. Chce to len nadšenie, chut a výtrvalosť niečo dokázať. Ak niekoľko ušiel z učiteľských radosť, zrejme

nezriedka chýba aj polovica. Ani rodičia nemajú žiadne prostriedky, iba ak platí štúdium. Popravde, ani výsledky štúdia by sme nemali rodičom zverejniť! To je absurdné! A keď je výchovný problém, rodič sa postaví na stranu dieťaťa a kryje ho. Robí mu medvediu službu. Poviem príklad. Pred pár rokmi z približne 540 žiakov školy prinieslo 180 papier so žiadostou o oslobodenie od telesnej výchovy. S požehnaním rodičov, ktorí im neraz sami boli záležitosť vybaľi u lekára! Nuž, oslobodení v lepšom prípade sedia na lavičke, v horšom niekde na pive. Mládež, česť výnimkám, mľandravie. Kvôli záškoláctvu - nik ho často nerieši, najmä na základných školách, pribudlo požívanie alkoholu, fajčenie... Hoci to vám môže vynadat, natočiť vás na video, výfotografovať, verejne zosmiešniť, dokonca udrieť, asi aj postrelieť... A škola nemá takmer žiadne prostriedky na nápravu, na riešenie. A keď sa pokúsi, ľahko sa dostane do problémov, pretože paragraf je veľmi prefíkaný znak. Aj keď ho otočíte o 180 stupňov, ostane sám sebou, ale namierný proti vám.

Dnes je často diskutovanou tému duálny systém vzdelenávia. Ako jeho uplatnenie u nás vnímate vy?

Zámer sa mi páči. Myšlienka sice nie je úplne nová, ale prečo sa nevrátiť do minulosti k tomu, čo bolo dobré, a nepoučiť sa. Bývalé učilišťa mali vyučovanie upravené tak, že týždeň bola teória a týždeň prax priamo vo výrobe. Ukažuje sa, že nová bude forma realizácie zámeru väčšieho prepojenia školy so životom, keď teória (podľa návrhu) bude tri dni v týždni a prax dva dni. Dáva to šancu neprodukovať absolventov, ktorí majú problém so zaradením sa do pracovného procesu, a naopak, vychovávať stredoškolákov cielene pre určitú oblasť výrobnej sféry. Predpokladá to väčšie prepojenie medzi školstvom na jednej strane a „kapitánmi“ priemyslu na druhej. Práve týchto ľudí treba získať pre uvažovaný spôsob vzdelenávia. Ak sa obzrieme ešte hlbšie do histórie, je to niečo na spôsob Baťovho systému prípravy budúcich kádrov (nielen) obuvníckeho priemyslu.

Je však veľmi dôležité, aby praktická časť prípravy stredných kádrov bola na úrovni, aby nebola formálna, ale presne zamieraná na tie oblasti nášho priemyslu, našej výroby, kde mladých ľudí potrebujeme. A naopak, potreby výroby, priemyslu by sa mali premietnuť do teoretického vyučovania. Inak povedané, prepojenie musí byť obojsmerné. Iba tak môže táto myšlienka zasiahnuť uvažovaný cieľ.

Učiteľská profesia je náročná, vyčerpávajúca, ale na druhej strane svojimi výsledkami aj povzbudzujúca, motivujúca a inspiруjúca. Ako po jej zavŕšení najradšej alebo najčastejšie relaxuje PaedDr. Ivan Hnát, polstoročie spojený najmä s chémiou, s metodikou jej výučby a s úspechmi riešiteľov Chemickej olympiády? Pri čom si najlepšie oddýchnete?

Bude to znieť možno hlúpo, ale mne sa moje povolanie stalo koničkom. Takže rozmyšľam nad tým, ako ešte to či ono z chémie sprístupniť záujemcom o štúdium, či už priamo chémie, alebo jej aplikované podoby. Občas si na udržanie kondície preriešim nejaké príklady z výsledkov matematiky. Rád lúštim krížovky a sudoko, prípadne rebusy alebo problémové úlohy. V minulosti som urobil aj základne krížoviek. Máme doma veľa kníh. Keď hovoríme o svojho odboru a okrem toho aj spoločné, tak občas si hľadame po beletri alebo encyklopédii, prelistujem, začítam sa... Rád si vypočujem peknú melodickú hudbu, blues, rock, ale aj vásnu, ale tú overenú časom. Pretože časom je malo a je to lapaj, ruša ako splašený kôň...

**Za rozhovor podával Milan SOUKUP
Foto autor a archív I. E. H.**

Úvodné pokyny pre riešiteľov Chemickej olympiády v priestoroch Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.

Čo bude rezonovať vo vašej piatej knižke? Bude to výber ľubostnej poézie z predchádzajúcej tvorby aj z nových veršov. Niečo na tému „vrásenie srdca“. Ale ide to pomaly, čakám na „kopnutie“ múzy - nejakým pekným hnátom... Nechcem nič robiť nasilu.

Dnes je čoraz viac učiteľov, ktorých v ich mimopracovnom čase vidia rodiny žiakov čoraz menej pôsobiť na svoje ratolesti. Kedysi sa s osobnosťou učiteľa spájalo označenie rodinný priateľ, ktorému záleží na budúcnosti môjho dieťaťa... Vy aj vašim koničkom pôsobíte na iných kultivovaním jazyka, zlepšovaním medziľudskej vzťahov. Čím to je, že si viete nájsť čas aj mimo pedagogického pôsobenia, keď už to nemáte zaplatené?

Dnes vás rodičia žiakov často ani „nepusťať“ k sebe. Najlepšie, ak o rodine žiaka (z ich pohľadu) nič neviete. A tak vám zataja, že žiak trpí nespavosťou, padúnicou, alergiami... A keď je problém, neviete mu pomôcť. Často skončíte len pri dverách, obrazne i skutočne.

Osobne ma veľmi mrzí, ako často mrzíme svoju krásnu reč rôznymi námosmi, preberáme až príliš často cudzé výrazy, hoci na vyjadrenie, pomenovanie toho istého jasu, veci máme dostatok vlastných slovných prostriedkov. A ešte viac mi je ľúto, že všeobecne poklesla úroveň vyjadrovania. Aj v televízii, rozhlase, v diademke... Vraj moderné počiatie - nie je to teda iba v hovorovej reči. A veľmi hľadko klesla aj úroveň zábavy v televízii. Až kamsi na úroveň štvrtnej cenovej skupiny. Aj to pôsobí (ne)priamo na vyjadrovanie a správanie najmä mladých ľudí. A tak si radi pozrieme zábery starších, často takých kritizovaných „socialistických“ programov. Ibaže je to až príčasto... Kvalitného nového je neveľa.

Jazyk nám zhrobil tak, že už len ľahko nájsť toho kováča, čo upravil jazyk vlkovi zo rozprávky, aby mu pomohol prekabá-

ť Minule sa ma kolegovňa s úsmievom pýta, či poznám všetkých svojich päť čitateľov. Poznám. Je ich hľadom sto, a to poteší... A čo je zvlášť potešiteľné? Nájdú sa aj medzi mojimi študentmi... Občas napíšem aj dáľ „zamyslenie“ do časopisu Holíčan alebo Skalický press. Ak sa so mnou aspoň niekoľko zamyslí, spíňa to svoj cieľ...

Ste hrdy na mesto Holíč alebo vás na ňom niečo aj neteší?

Začnem tým, čo ma neteší... Neteší ma najmä strata dvoch stredných škôl, ako som už spomíнал predtým. Ale ani fakt, že z pôvodných fungujúcich, prospejúcich závodov a podnikov neostalo v Holíči takmer nič, mnohí Holíčania musia za prácou dochádzať... Mrzia ma aj necitlivé urbanistické zásahy. Z centra Holíča ostalo len torzo. Jeho rázovité časti s koloritom sa podarilo sčasti alebo úplne zbúrať. Padla i synagóga, stará historická poštovňa, chátra liehovar - technická pamiatka, atď... A na čo som hrď? Som vôbec ešte hrď? Azda na svojich úspešnejších žiakov? A určite na holícke gymnázium, ktoré sme vtedy ako začínajúci, mladý kolektív s veľkým entuziazmom vybudovali.

Sú pred vami ešte nerealizované túžby, ku ktorým cielene smerujete svoje kroky?

Ale áno. Zdokonaľujem sa v práci s počítačom. Začal som kedyž roku 1983, keď som si v Tuzexe kúpil Atari. Robil som si jednoduché skúšajúce programy na precvičovanie názvoslovia, stavby atómu alebo testy. Nosil som do školy svoj počítač a farebný televízor, usiloval sa tak spestriť hodiny chémie. Absolvoval som základné aj rozširujúce školenia na prácu s PC. Bol som aj lektorman informačno-komunikačných technológií. Dnes sa pokúšam spracovať niektoré témy formou prezentácií s animáciami (pokial mi na to stačia vedomosti) a usilujem sa o zdokonalenie.

mal svoje dôvody. Určite prevládala finančná otázka. No nechcem nikoho súdiť, lebo je to náročné povolanie - to vie posúdiť iba ten, kto ho skúsil - no hlboko spoločensky, morálne a finančne podhodnotené. Odkedy som v školstve, počúvam len sluby... A uveríť im? Už som veľmi opatrny... Asi treba byť aktívny ako rakúské odbory, nástupný plat učiteľa sa im podarilo „vydiskutovať“ na 2 420 €! Keby to u nás bolo hoci o 1 000 € menej, určite by sme sa nebránili...

Aj vaša rodina je príkladom, že učiteľstvo je spoločným tmelom. Podporujú vás doma aj ako pedagóga, aj ako literáta?

Povolanie učiteľa nás asi naučilo trpezlivosť, schopnosť počúvať jeden druhého, pokúsiť sa správne argumentovať, a keď už spomíname literatúru, tak slušným vyjadrováním sa. Asi budeme označení za nudných, ale so ženou sme spolu 37 rokov a za celý čas sme sa nepohádali. Manželka spociatku aj chcela, ale vzdala to. So mnou sa však nedá. Ja si zasa myslím, že počas hárky človek povie v afekte aj to, čo by ho veľmi mrzelo, tak prečo by som mal urázať, zraňovať človeka, ktorého mám rád?! A objať sa, pohľať či pobožkať sa môžeme aj bez predchádzajúcej hárky. Nemohol by som žiť v talianskom manželstve“. Napokon hľadanie kompromisu a umelecké sklonky mám tak trocha v popise práce - som narodený v znamení Váh. A som rád, že aj naše tri deti spolu dobre vychádzajú. Ľubka z prvého manželstva je u nás vždy vítaná...

Čo vás trápi a nemuselo by?

Je mi úprimne ľúto, ako sú učitelia vo svojom pôsobení bezmocní. Nielenže utrpela naša autorita, nemáme takmer žiadne prostriedky, ak by sme aj chceli čosi v správaní našich žiakov naprávať. Žiak, ktorý dovŕšil 18 rokov, sa môže sám ospravedlniť. Samozrej

V srdci Budapešti je škola, v ktorej sa učí, zhovára a spieva po slovensky

REVITALIZÁCIA SLOVENSKÉHO ŠKOLSTVA V MAĎARSKU

Materská škola, všeobecná škola, gymnázium a žiacky domov s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti. Tak zní celý názov komplexného vzdelávacieho zariadenia, ktoré vzniklo už pred viac ako šiestimi desaťročiami (história školy sa píše od roku 1950) a pre slovenskú národnostnú menšinu má ohromný význam.

Nielen preto, že škola v príjemnom a vľúdom tichom prostredí Ulice Lomb nepochybnie pozitívne pôsobí na sebavedomie pedagógov i žiakov, keďže je situovaná v samom centre maďarskej metropoly, ale predovšetkým pre jej obsahový a významový dopad na upevňovanie národného povedomia najmladších generácií Slovákov. Škola totiž vždy bola, je a, verme, aj nadľho ešte zostane zárukou, že ďalej potomstvá budapeštianskych Slovákov budú slovenčinu používať a využívať ako živý jazyk, a nie iba ako priponku ich prastarými materami ručne vyšívaných sloganov na historických ozdobných kuchynských nástenných obrusoch.

Od časov lúteho nenávratna k povzbudieniu dneška

Nezostalo v krajine našich južných susedov veľa z toho, čím sa Slováci hrdili od prelomu 17. a 18. storočia, odkedy sa datuje siahavanie Slovákov zo severných stolíc Uhorska na Dolnú zem. Ba ani z čias 19. storočia, keď už migrovali Slováci za prácou a obchodom do Budapešti, ktorá sa stala jedným z najvýznamnejších slovenských centier v Uhorsku. Obdobia slovenského rozkvetu na dnešnom území Maďarska (počty Slovákov dosahovali niekoľko stotisíc!) boli poznačené najmä v prvej polovici 20. storočia veľkým asimilačným tlakom, a keď odšlo v rokoch 1945 – 1947 v rámci výmeny obyvateľstva do Československa

okolo 70-tisíc Slovákov, ktorí sú v Maďarsku dnes vnímaní po sčítaní obyvateľstva roku 2011 čo do počtu – 35 208 „duší“ – už iba ako štvrtá národnostná menšina z trinástich, dnes viac ako inokedy namiesto nostalgického bolestínstva treba v Maďarsku, mináčovsky parafrázujúc, dúchať do slovenských pahrieb. V prvom rade politiku slovenskej vlády a jej permanentnej finančnej, materiálnej, ale i morálnej podpory, využívajúc pri tom relevantné bilaterálne dohody v oblasti vzdelávania slovenskej menšiny s vládou Maďarska, musíme ešte dôslednejšie pristúpiť k revitalizácii, ak už v niektorých oblastiach s početnou slovenskou menšinou nie resuscitácií slovenského školstva v Maďarsku. Naďaste sa už tak deje.

Prišlo viacero pozitívnych impulzov. Minister Dušan Čaplovčík sa téme posilnenia slovenského školstva v Maďarsku venuje permanentne, niekoľkokrát sa počas tohto roka stretol so svojím maďarským rezortným kolegom Zoltánom Balogom. Naposlasy začiatkom leta pri príležitosti Dňa Slovákov v Maďarsku, ktorý sa konal v mestečku Pálháza pri slovenských hrani-

Riaditeľka Slovenskej školy v Budapešti Júlia Szabóová Marlaková v príhovore na Veľvyslanectve SR v Budapešti, vľavo Peter Weiss, velvyslanec SR v Maďarsku.

ciach v oblasti Zemplína. Na rokovaní sa zhodli na ďalšej spolupráci v otázke národnostného školstva, ako aj v ďalších oblastiach. Podstatná z pohľadu našej reportáže je však skutočnosť, že sa dohodli na prechode Slovenskej školy v Budapešti do pôsobnosti a pod správu Celoštátnej slo-

venskej samosprávy v Maďarsku (CSSM), ktorá ako kľúčová organizácia zdržuje Slovákov v Maďarsku je priamym partnerom ministerstiev či vrcholných štátnych inštitúcií Maďarska. Čo to v praxi znamená? Už roku 2014 prejde aj budapeštianska Slovenská škola pod CSSM, pričom s osobitným financovaním. Slováci si tak budú môcť takpovediac „samí finančovať“ a ovplyňovať chod svojej školy v Budapešti. CSSM už má pod správou štyri školy – v Sarvaši, Békešskej Čabe, Novom Meste pod Štiatrom a od septembra tohto roka aj v Slovenskom Komlóši.

**Základňa slovenskej
intelektuálnej elity
v Maďarsku**

Po dobrej novine, ktorá už v čase školských prázdnin zapôsobila akiste pozitívne aj do ticha preskleného školského foyer na Ulici Lomb, nazrime do školy. Vyšli z nej, súc vtedy ako maturanti, neskôr však ako mnohí v Maďarsku pôsobiaci sloven-

Igor Furdík, Dagmar Hupková a Gabriel Hushegyi počas galaprogramu žiakov.

skí intelektuáli – vedci, výskumníci, pedagógovia, publicisti či spisovatelia.

Práve jeden z nich, Ján Fuzik, predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, v čase našej návštevy uprostred júna, keď pedagógovia a žiaci dávali bodku za školský rokom pôsobivým kultúrnym galaprogramom, si v kontexte doterajšej, už čosi vyše 62-ročnej histórie Slovenskej školy v Budapešti takpovediac pod „svojím“ maturitným tablom zaspomínal: „Túto školu som navštěvoval od štvrté triedy základnej školy. V tom čase bola v kruhu Slovákov žijúcich v okolí Budapešti naozaj pojmom. Hlásilo sa sem mnoho detí, veď tu aj boli podmienky, celkom prirodene, neporovnatne lepšie, ako sme mali doma, nevraiac o možnostiach kultúrneho uplatnenia sa,“ povedal vyštudovaný novinár, ktorý, podobne ako viacerí ďalší budapeštianski maturanti, využil možnosti vysokoškolského štúdia v Bratislave. Isto stojí za zmienku, že v Slovenskej škole v Budapešti maturovali aj štyri Fuzikove sestry. Akoby rodinná tradícia. A čo sa Jánovi Fuzikovi vybaví, keď sa ocítá v ozvúšení školy, ktorá píše svoj zaujímavý príbeh ako pevná súčasť slovenského života v metropole Maďarska? „Mám na ňu iba tie najkrajšie spomienky. Bolo nás sice len desať maturantov, ale ôsmi sme získali vysokoškolský diplom,“ podčiarkol. „Táto inštitúcia už šesť desaťročí vychováva našu inteligenciu v Maďarsku, zaujíma v tom popredné miesto spolu s čabienskym slovenským gymnáziom. A to je pre všetkých Slovákov v Maďarsku veľká a dôležitá devíza.“

Slovenčina motivuje k štúdiu na vysokej škole na Slovensku

Iste, desať maturantov nie je veľa. Ale veď aj tento rok sa lúčili po úspešnom zvládnutí maturitných skúšok deväť absolventi. Ako sa dozvedám od pedagógov, ale aj z ich výpovedí v školskom časopise Študentské pero, ktoré, mimochodom, získalo ako školský časopis aj medzinárodné uznanie, niektorí z nich tu prežili už svoje rané detské rôzky v materskej škole. Od roku 1993 je práve slovenská škôlka prirodzeným a aj veľmi dôležitým východiskovým faktorom i motiváciou tak pre rodičov, ako aj budúcich žiakov školy, aby získaval rečovú obratnosť a návyky v slovenčine. Prirodzene, najmä pre budúcich žiakov v Budapešti je prítomnosť slovenskej materskej školy veľkou výhodou.

Maturantka Dominika Szabádová nedá na atmosféru školy dopustiť: „V ôsmom ročníku, keď som sa rozhodovala, kam ďalej, dlho som nerozmyšľala. Výborní učitelia, milí ľudia, spolužiaci, s ktorými nás okrem kamarátstiev spájala aj slovenčina.“ Možno aj to bol dôvod, prečo si okrem prihlášok na maďarské univerzity podala dve aj na univerzity na Slovensku – do Bratislavu a Nitry, obe na pedagogické fakulty, odbor učiteľstvo 1. – 4. Verme, že jej to vyšlo, veď po potenciálnom štúdiu na Slovensku sa má kam vrátiť. Aj budapeštianska Slovenská škola potrebuje odborne zdatných a vyštudovaných slovenčinárov ako soľ!

Podobný záujem o slovenčinu prejavila aj Judit Bemesová. Švára dievča je z Mlynkoch: „Doma som ukončila základnú školu, takže do Budapešti som príšla do 9. ročníka. Slovenčinu som veľmi neovládala, v Mlynkoch na základnej škole som sa ju učila ako cudzí jazyk. Od kedy som však príšla do školy v Budapešti, veľmi som pokročila, začala som recitovať, tvoriť, veľmi si väčim najmä osobitnú cenu, ktorú som získala v súťaži, ktorú vyhľásil Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku.“ Vari aj tieto a podobné impulzy, rovnako ako slovenská atmosféra v rodinách Mlynkoch, ju motivovali k tomu, aby sa aj ďalej zavdačila čaru slovenčiny. Šancu rozvíjať ju vo vysokoškolskom prostredí má totiž aj na skok od Mlynkoch – na Katolíckej univerzite Petra Pázmáňa v Pilisskej Čabe, kde by rada vyštudovala pedagogiku pre materské školy v slovenskom jazyku. A aby sme malí aspoň z tretiny dotvorený obraz o ambíciah deviatich tohtoroč-

ných absolventov gymnázia, ešte slovkom aspoň o jednom mladom mužovi. Peter Pšenák hodnotil retrospektívnu svojich štyroch rokov na gymnáziu takto: „Veľa som sa tu naučil, pričom však nie vždy šlo iba o samotné predmety, učivo. Škola a učitelia mi dali veľa do môjho ďalšieho života z ľudskej stránky. Preto mi táto budova bude veľmi chýbať. Život v nej bol fascinujúci.“ Lepšiu bodku za vyznaniami tohto ročníka budapeštianskych maturantov by som vari ani nemohol dať, keby som nedodal, že Peter si podal prihlášku na Fakultu manažmentu Univerzity Komenského v Bratislave. Tak nech to mladým Slovákom z Maďarska, ktorí túžia študovať v krajinе svojich predkov, vyjde!

Pre školu je klúčová ústretovosť rezortu školstva SR

Ak by niekoľko stalo svoje predstavy na tom, že Slovenská škola v Budapešti musí byť veľká – najmä čo do počtu žiakov, nie je tomu tak. Spomínam si na to, ako v čase 60. výročia školy pred troma rokmi, keď sa s „bilančnými emóciemi“ delila s médiami vtedajšia paní riaditeľka Anna Csörgőlová, hovorila, že spravidla každý rok sa počet detí a žiakov od troch do 18 rokov – počnúc materskou školou a gymnáziom končiac – drží v stave do 150. Inak tomu nebolo ani v školskom roku 2012/2013, v ktorom však už riaditeľskú taktovku držala pevne, avšak zároveň i milo a ľudsky v rukách Júlia Szabóová Marloková. V škole pôsobí už viac ako dvadsať rokov, a tak komunikatívna a empatická žena s príjemným sebavedomím svoju nie jednoduchú rolu lídra školy so ctou zvláda aj vďaka dokonalému poznaniu prostredia, ľudu, vztahov, kolegov. Ak k tomu pridám, že ju netreba do manažér-

znamenala: „V našej škole sme spoločne s ďalšími pedagógmi ešte donedávna podvedome trošku cítili, akoby sa na Slovenskú školu v Budapešti zabúdalo. Osobne sa mi zdalo, že v centre pozornosti ministerstva školstva a ďalších inštitúcií na Slovensku boli vždy iba tradičné slovenské centrá mimo Budapešti. Nastala však zmena. K lepšiemu. Tým, že sme zintenzívnilí priame kontakty, vzťahy a komunikáciu s pracovníkmi odboru európskych vzťahov rezortu školstva, príšli aj výstupy, ktoré potešili najmä našich pedagógov a žiakov. Veľmi pekne ďakujem slovenskému ministerstvu školstva za knižné dary, verím, že úspešne doriešime aj problém s učebnicami. Už vlasti som hovorila, že pocitujeme

denti gymnázia – či už z matematiky, alebo dejepisu – v slovenskom jazyku.“ Dodajme, že počas uplynulých školských rokov nemali v škole hosťujúcich učiteľov zo Slovenska. Majú tu však pedagógov, ktorí absolvovali školy na Slovensku. Pedagogický zbor tvoria väčšinou učitelia, ktorí boli žiakmi Slovenskej školy v Budapešti, a potom tí, ktorí sa presťahovali do Maďarska a majú aprobáciu slovenčina a čiže jazyk alebo slovenčina a prírodrovédne predmety. Takže aj takým spôsobom sa v škole maximálne snažia o to, aby výučba prírodrovédnych predmetov bola zabezpečená v slovenskom jazyku, a tak následne aj vďaka tomu majú žiaci možnosť maturovať z týchto predmetov v slovenskom jazyku.

našla priame pokračovanie v ustanoveniach študentskej samosprávy: „Keď dnes považujeme svoju situáciu za lepšiu od včerajšej, kráčame dobrou cestou.“ Čo všetko na tejto ceste sprevádzajú žiakov slovenskej základnej školy a gymnázia v Budapešti až do okamihu, kym naposlasy po 12. triede a následných maturitách nepohľadia pohľadom svoje maturitné tablo vo vstupnej hale tak, ako to bolo v prípade „deviatky“, ktorú sme predstavili v jednej treťine v predchádzajúcich riadkoch reportáže UN?

Okrem samotného vyučovacieho procesu, získavania vedomostí a tým aj zabezpečenia fundamentu na ďalší osobnostný rozvoj škola mimoriadne – a celkom

rodnosti v Maďarsku považuje naša škola za mimoriadne dôležitú úlohu. Našim pedagogickým presvedčením je, že moderným pedagogickým očakávaniam treba vyhovieť zachovávaním tradícií.“

Žiakov k tomu motivujú rôzne prestížne stímy. Jedným z nich je aj Nadácia pre nadaných, založená Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku. Práve táto nadácia pripravila program, ktorého cieľom je podporovať nadaných žiakov slovenských škôl. Prístup k získaným finančným prostriedkom je viazaný na prijatie na slovenské gymnázium. Práve v tomto programe už viaceri rokov vynikajú žiaci Slovenskej školy v Budapešti. Popri vzdelení škola kladie dôraz na spoločenské aktivity.

Žiakov sa nimi snaží motivovať a zároveň i pozitívne usmerňovať tak, aby získali čím viac pozitívnych zážitkov, aby spoznali hodnoty svojho okolia a osvojili si dôležitosť spolupatričnosti. Rovnako akcentujú snahu o zachovávanie národnostných tradícií, šírenie hodnôt slovenskej národnostnej kultúry. Počas sviatkov ožívajú slovenské zvyky, folklórna skupina školy vystupuje so svojimi tančami a piesňami na slávnostach obvodných samospráv, ako aj v Kostole sv. Jozefa v obvode Józsefváros, v ktorom sú aj slovenské bohoslužby.

Kvôli lepšiemu osvojeniu si slovenského jazyka skoro každý rok s podporou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, ako aj prostredníctvom dotačného systému Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí organizujú pre nižší stupeň školu v prírode na Slovensku. Školské výlety tematicky volia tak, aby žiaci spoznali tradičné slovenské „národnostné“ dediny v Maďarsku, slovenské ľudové pamätné domy a občas, ako vratia, sa dostanú aj na Slovensko. Do slovenských hôr však žiaci školy chodia na lyžiarsky výcvik. Najaktívnejší majú možnosť dostať sa do letného tábora vo Vysokých Tatrách, ktorý organizuje v Tatranských Matliaroch CSSM s Metodickým centrom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Tieto tábory okrem poznávacieho aspektu poskytujú žiakom aj ďalšie príležitosti, aby sa zdokonalili v slovenčine.

Aj v gymnáziu kladú veľký dôraz na starostlivosť o nadaných žiakov. Tým sa otvára zoširoka priestor najmä na prejavu ich umelcov, recitačnej, dramatickej či publicistickej tvorby. Z predmetových súťaží každoročne organizujú komunikačnú, recitačnú a pravopisnú súťaž, ako i súťaže z prírodrovédnych predmetov. Okrem toho škola ponúka gymnazistom možnosť zúčastiť sa na rôznych mimoškolských programoch - napr. na filmovom seminári, mimoriadnych hodinách slovenskej literatúry, premietaní filmov, výstavách, rovnačky školy v prírode a lyžiarskeho tábora.

Popri rozvíjaní schopností a zručnosti gymnázium zdôrazňuje rozvoj osobnosti, ako aj environmentálnu výchovu. Požitivne formovanie osobnosti je pritom zakomponované do každej vyučovacej hodiny. Cieľom pedagogického zboru je rozvíjať vedomosti a klúčové kompetencie študentov, vytvoriť čo najoptimálnejšie podmienky na dosiahnutie vysokej úrovne ich všeobecného rozvoja, vychovať z nich vzdelených ľudí s predpokladmi uplatniť sa v živote.

K materiálno-technickému vybaveniu školy patria okrem kmeňových tried aj odborné učebne (odborná učebňa kreslenia, tanca, chémie/biológie, fyziky, zemepisu), telocvičňa, multimediálna miestnosť, štúdio, miestnosť študentskej samosprávy, miestnosť redakčnej rady školského časopisu Študentské pero, dve miestnosti výpočtovej techniky, ako aj knižnica s 24 800 zväzkami.

Slovenská škola v Budapešti je členkom medzinárodnej vzdělávacej spoločnosti International Education Society (IES). Jej absolventi môžu získať medzinárodný certifikát IES, vďaka ktorému sa zvyšuje ich šanca na úspešnejšie uplatnenie sa v živote, na trhu práce, ako aj pri ďalšom štúdiu i za hranicami.

Ludo POMICHAL
Foto autor

O príjemné privítanie vo foyer školy sa postarali folkloristi v kroji.

Motívy, ktoré žiakov posúvajú vedomostne i ľudsky

„Nechceme sa nikdy žalovať. Chceme sa boriť a prebýtať.“ Myšlienka, ktorá sa človeku vtrie rovno v zraky pri vstupe do foyer, akoby nepripomínačuje školu, si

logicky, keďže ide o formovanie mladej generácie v prostredí slovenskej národnostnej menšiny v krajine mimo Slovensku – dbá a aj deklaruje svoje priority a hodnotové zameranie: „Zachovávanie národnostných tradícií, šírenie a uctievanie hodnôt národnostnej kultúry, spoznávanie dejín, literatúry a umenia slovenskej ná-

Galaprogram ako lusk, alebo Rozlúčka so školským rokom

Imponujúce, tvorivé a najmä emotívne, do žil sa bezprostrednosťou mocne vstrebávajúce boli sekvencie horúceho budapeštianskeho popoludnia, ktoré pripravili žiaci Materskej školy, všeobecnej školy, gymnázia a žackeho domova s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti v rámci Záverečného galaprogramu školského roka 2012/2013. Na podujatí, ktoré žiaci a študenti jedinečnej vzdelennej inštitúcie so slovenským kontextom v hlavnom meste Maďarska pripravili uprostred júna s ohromným vkladom pedagógov pod vedením riaditeľky Júlie Szabóovej Marlokové, sa láva slov, recitácií, veselých piesní a tancov v upostenom, 32-stupňovom dni rinula sláby v osviežujúcich bystrinách v predzvesti očakávaného prázdninového leta.

Slovenskou a slovenčinou predchutne príbehy kultúrnej akadémie sledovali aj hostia zo Slovenska: trojčlenný delegáciu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR viedla Dagmar Hupková, riaditeľka odboru vládnych štipendíí, akademických mobilit a krajových sekcií medzinárodnej spolupráce, európskych záležitostí a celoživotného vzdelenia, vrelému prijatu sa dostalo aj Igorovi Furdíkovi, predsedovi Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V dramaturgicky zaujímavom koncipovanom, nasýtenom programe, ktorému tleskali a tešili sa mu aj Gabriel Hushegyi, riaditeľ Slovenského inštitútu v Budapešti, Ján Fuzik, predsedca Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, Zuzana Hollósyová, predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti, Anna Kováčová, riaditeľka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, ako aj ďalší predstaviteľia spoločensko-kultúrneho života slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku, sa postupne predstavili žiaci a študenti budapeštianskej Slovenskej školy 16 sekvenciami.

Obzvlášť príjemne zapôsobila skutočnosť, že na podujatie koncoročného galaprogramu pozvali organizátory aj bývalých absolventov gymnázia. Aj tí aplaudovali svojim nasledovníkom, ktorí predviedli iskrivé vystúpenia: obstarala ich šarišská polka v podaní študentov gymnázia, detské tance škôlkarov, spev v sprievode harmoniky sestier Vanessy a Laury Glückových, zarecitoval tretiak základnej školy Norwin Kollár, nádherne zaspievala sólistka Antonella Morongová, na fláte zahráli Szandra Laukó a Zoltán Havas, báseň prednesol Rego Kovács... A medzi tým všetkým si našiel miesto aj dievčenský tanec z Kalocze, melodie spevokruhu, čiferská polka, krásne pásmo svadobných zvykov z Galgy.

Žiaci, študenti, pedagógovia aj hostia galakoncertu zažili svorne atmosféru naozaj hodnú slávnosti ukončenia školského roka 2012/2013.

Na harmonike rezko preberala Laura Glücková.

ských predavatelia nabádať, je prirodzené, že škola pod jej vedením – aj v kontexte so spomínaným potenciálnym osobitným financovaním v gescii CSSM – bude prosperovať. Najmä s perspektívou, že sa ešte skvalitná prepojenosť priamych vztáhov so Slovenskom vrátane Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, ako aj Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ), ktorý v pôsobnosti Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR priamo komunikuje so slovenskými národnostnými menšinami v krajinách východnej Európy a plní politiku SR vo vzťahu ku krajjanom podporou projektov v rámci dotácií úradu aj práve v oblasti vzdelenia. Hoci Júlia Szabóová Marloková si v tomto kontexte neodpustila aj trochu kritický pohľad na donedávnu vlažnejšiu vztah Slovenska práve k Slovenskej škole v Budapešti. Dobre mieneny tónom počas každoročnej spoločenskej udalosti Sloveniek v Maďarsku, na prezentácii ich kulinárskeho kumštu Slovenská gazzinka na Velyký výslanecký rok v Budapešti, v prítomnosti prvej dámy SR pani Silvie Gašparovičovej, keď témou „okrúhleho stola“ boli otázky stavu a ďalšieho smerovania slovenského národnostného školstva v Maďarsku, po-

Život človeka nevedie len po rovine a slnkom zaliatym ružovým sadom

PARALELY SÚŽITIA ČLOVEKA A PRÍRODY

Spočiatku viedol chodníček môjho výletu po rovine a chôdza po ňom bola veľmi príjemná, najmä keď ma po chrbte jemne pohládzali slnečné lúče. Po chvíľke nenáročnej chôdze sa však chodníček odrazu stočil do svahu a tam sa cikcakovito vinul okolo skalných brál až na vrchol hory. Príjemné stúpanie po rovinke sa odrazu zmenilo na úmorné štveranie po strmom chodníčku.

Po krátkej chvíľke štverania ledva vydychujem a z čela mi začínajú stekať pramínsky potu. Dobre mi vtedy padlo troščka si odpočíňť a nabráť súl do ďalších krokov strmým úbočím. Akosi sa mi ľahko stúpa po strmom chodníčku, keď ma k tomu ešte z ničoho nič začne de svojich pochmúrnych šiat zahaľovať pani hmla. Z vysnívaného krásneho výletu pod azúrovým nebom a s nádhernými výhľadmi na okolitú krajinu nie je odrazu nič. Začнем ponudrňaťa na počasie, ktoré mi pokazilo celú vychádzku. Hory sú však už raz také, nevyspytateľné: modrá obloha sa odrazu zatahne mrakmi a tie zaodejú vysoké končiare do svojich nevýludných šiat. A tak namiesto príjemnej prechádzky slnkom zaliatou prírodou musím nečakane zápasť sám so sebou, aby som sa prekonal a aby som premohol aj všetky nástrahy okolo seba – strmý chodník, hmlu, blesky, hromy...

Rozmyšľam, že sa vrátim nazad dolu pod hustý závoj hmy, kde sa mi po rovinke a pohládzanemu slnkom bude stúpať príjemnejšie ako tu hore bičovanému dažďom a bleskami. Napokon sa však predsa len rozhodujem stúpať hore na vrchol aj napriek všetkým prekážkam, s ktorými dnes na mňa vyrukovala pani príroda. A veru dobre som urobil. Po namáhavom výstupu, keď som celý premočený a vyštípaný vetrom vystúpil na vrchol hory, sa mi odrazu naskytol prekrásny obraz – podo mnou ležala všetka tá hustá sivá hmla a mraky, ktoré svojím ružovkastým jasom zaliavalo slnko a premieňalo ich na nedozerné červenkasté more. Odrazu ešte pred chvíľkou sivé mračná, vylievajúce vo mne sklučujúcu náladu, mi slnko predstavilo v celom inom svete. Tak pre tento romantický obrazok zapadajúceho slnka za nekonečné more mrakov sa mi sem oplatilo výstierať, povedal som si v duchu.

Po chvíľke kochaná som sa pobral na zotup dolu. Ružovkasté oblaky sa zase zmenili na smútočné sivé mračná. Teraz však už nevyvolávali vo mne pocit skľúčenosť. Obrazok zapadajúceho slnka za oblačné more zatielen všetku depresiu, ktorú navodzovala smútočná náladu okolitých hôr zaobetých do sivých mrakov.

V živote každého jedného človeka možno nájsť paralelu s týmto príbehom. Chodníček života nikoho z nás sa nevinie len po pomyseľnej rovine a slnkom zaliatym ružovým sadom, ale zavše sa musí kľukať aj hore strmým svahom zaobetým do nepriehľadnej hmy, aby potom zase mohol chvíľu viesť po rovine. V živote neprežívame len dni radosti a šťastia, ale tých chvíľ s trápením a križom je tiež dosť, ba u niektorých ľudí veru aj viac ako tých pekných.

Pseudohodnoty na nás útočia zo všetkých strán

Je na každom jednom z nás, či sme pripravení a dostatočne zdatní zvládnuť na násom chodníčku životom aj tú jeho trasu vinúcu sa po strmom svahu a v hmele, mrakoch, daždi, plušti, hravici, metelici.

Bolo by naivné myslieť si, že ten nás chodníček nás povedie vždy len a len po rovine a nikdy nás nezavedie pred ľahko zdolateľné prekážky. Bolo by to isté ako myslieť si, že počas celého roka sa na nás bude usmievať z oblohy len slnko a nikdy nebude prísť. Takouto akousi virtuálnou návítou kŕmime našu mládež, ktorej najmä v televízii „servírujeme“ život bez ľahkostí a trápenia. Všemocná reklama nás, ale

konfrontovaný s každodenným životom vie, že život ponúkaný na televíznej obrazovke, na stránkach časopisov či na pouličných plagátoch sa diametralne líši od skutočnosti. S dokonalým virtuálnym hrdinom či modelmi sa väčšina z nás nemôže porovnať. K dokonalosti, ktorá na nás z nich zdarivo vanie, máme všetci vrátane usmievajúcich sa modelov a moheli veľmi preveľmi ďaleko. O tom, ako

Psychohygiena detí pred médiami ako téma

Plytké filmy či nekonečné seriály plné klamstva, podvodov, intríg a násilia a prázdnne na skutočnosť cit a lásku vplývajú v negatívnom smere najmä na formovanie mladšieho človeka. Namiesto toho, aby sme na našej mladej generácii zošľachťovali duchovný svet, pokor, cit a lásku, rozvíjame u nej úplne opačné hodnoty – násilie, aroganciu, honbu za materiálnym bohatstvom, namyslenosť... Je zarážajúce, že už deti v predškolskom veku si pri výbere filmov želajú „akčné“ snímky. Rozprávky, v ktorých vízazí „dobro“ nad „zlom“, ich nedokážu oslovíť. Idolmi nie sú len deti a mládež, ale často aj mnohých dospelých sa stávajú hrdinovia akčných filmov. Aj mnohí z nás dospelých sa „utiekajú“ k imaginárnym hrdinom pochybnnej virtuálnej reality, lebo je to ľahšie ako žiť svoj ozajstný originálny život s prekážkami a problémami.

Nenápadnú rodičia vzorne sa starajúci o svoju početnú rodinu alebo obetavé sestričky v domove dôchodcov opatrujúce nevládne starence a starčekov zostávajú v tieni dokonalých modelov a modeliek nepovšimnutí. Po súťaži hoci aj regionálnej „miss“ pozná tri „najkrajšie“ takmer každý v bližšom i vo vzdialenejšom okolí. Časopisy a noviny prinesú na titulných stranach nielen ich fotografie, ale často aj obsažné interview. Všemocné médiá sa postarajú, že včera ešte neznáme dievčiny sa doslova zo dňa na deň dostanú do povedomia širokej verejnosti ako výnimočné osoby. Sú však naozaj až také výnimočné?

O obetavých skutkoch, ktoré dennodenne vykonávajú nenápadnú ľudia pri pomoci iným ľuďom nezriedka aj s nasadením vlastného života, nevie často ani ich najbližšie okolie. Nehovoriac o tom, že takéto vzory skutočných ľudských osobností nie sú zaujímavé pre komerčné médiá. O prezentovanie ich filozofie života nemajú záujem. Nie je to však len vina médií, v ktorých podričú sa človek súčasnosti očiata stále viac a viac. Je to aj v nás divákok, poslucháčok a čitateľoch, ktorí bažíme za senzáciami a nie za svedným životom, v ktorom majú miesto tak radosti, ako aj ľahkosti. Akoby sme sa chceli vymaniť z reality a utiecť do virtuálneho sveta, kde sa strasime všetkých problémov...

Varovné signály agresie a násilia z rozprávok

Aj naše deti sa chcú podobať skôr negatívnym ako pozitívnym hrdinom z rozprávok a filmov. Niet sa však čomu čudovať, keď v nás dospelých majú žiarivé príkady, ako si chceme zlepšiť vlastný imidž a ponášať sa na vzor z billboardu alebo televíznej obrazovky. Pri sledovaní rozprávok a detských filmov sú naše ratolesť často vystavené násiliu. Hoci aj pri pozeraň kreslenej rozprávky, kde kocúr rozmliačdi myšku panvicou. Potom sa však nemôžeme čudovať, že malým deťom robí radosť mučenie a zabíjanie zvierat... S pôžitkom

odtrhajú muchám krídla alebo slamkou naťukujú žabu. Nie je ľahké domyslieť si, z čoho budú mať pôžitok, keď sa raz stanú dospelí. Nie sú potreby, ktoré sa u našich detí a mládeže vyvíjajú, zvrátené? A do akých nepredstaviteľných rozmerov sa ešte rozvinú, kým dospiejú, ak budú pozeráť v televízii nevhodné programy? Voľačo tu veru nie je v poriadku.

Je na nás dospelých, aby sme sa spamäťali a v našich deťoch a mládeži zošľachťovali ich duchovný svet, a nie ho devastovali prevrátenými rebríčkami hodnôt aj v našom živote. Ak sa malému človečíkovi už od útleho veku servíruje všade príomná a oslavovaná súťaživosť a reklama, nemôžeme očakávať, že nám z neho narastie osobnosť s bohatým duchovným a cítovým svetom, ktorá bude dostatočne silná zdolávať všetky životné prekážky. Ba skôr naopak, z takého človečika nám môže vyrásť osoba, ktorá bude pri prekonávaní životných prekážok bezradná. No a potom pri riešení svojho životného trápenia môže ľahko sklísniť na šikmú plochu a začne sa utiekať k alkoholu, drogam.

Mladí ľudia potrebujú pozitívne vzory

V mladži treba rozvíjať zdravú súťaživosť, nie však „dravosť“. Ak však budeme naše deti ostrelovať zo všetkých médií sloganmi, kde sa hororí len a len o dokonalosti, prestíži a imidži, potom z nich nevyrástú osobnosti. Primnoho sa hovorí a píše o dokonalosti a „naj“ vo všetkom. Našim ratolestiam predstavujeme svet, kde majú miesto len najkrajší, najlepší, najdokonalejší, najvýkonnejší, najmúdrejší. Akoby na našej modrej planéte pre „tých druhoradých“ – nie najkrajších, nie najlepších, nie najdokonalejších, nie najvýkonnejších, nie najmúdrejších – už nebolo miesto.

Často pri obhajovaní tejto myľnej teórie argumentujeme poznatkom z prírody, že v nej prežívajú len najsilnejšie jedince a ostatné jej ratolesť nemajú právo na život. Nie je však vôbec pravda, že v zátišíach prírody prežívajú len najživotaschopnejšie jedince. V lese nenájdeme dva stromy, ktoré by boli rovnaké. Ak by platilo pravidlo, že v lese prežívajú len najživotaschopnejšie jedince, potom by moheli byť všetky rovnaké, krásne, zdravé. No a každý z nás sa môže na vlastné oči prevedieť, že to tak vôbec nie je. Rovnako je to pri všetkých ostatných organizmoch našej zázračnej prírody – samozrejme, vrátane človeka.

V záujme každého dospelého človeka by malo byť, aby z našich detí vyrástli ľudia s bohatým duchovným svetom. Osobnosti, ktoré sa nepoddajú v pasovaní sa so životom ani pri zdolávaní tých najťažších prekážok. Nebudú pri ich prekonávaní hľadať únikové cesty podľa vzoru hrdinov z akčných filmov a plytkých seriálov. To si však od nás dospelých vyžaduje byť pre našich potomkov vzorom. Príkladom skutočných osobností z radov dospelých je však veľmi málo na to, aby oslovili všetku našu mládež. Každý rodič, a potom na druhom mieste učiteľ, by mal byť svetlým príkladom pre deti. Príkladom, ktorý je najlepším výchovným prostriedkom pri formovaní ich duševného sveta i rebríčka životných hodnôt.

Našu mladú generáciu by sme mali učiť zdravému sebavedomiu a zdravej súťaživosti, nie však dravosti a nadradenosť. Aspoň drobné zrniečko pokory by mal klíčiť nielen v každom z nás dospelých, ale mali by sme ho zasiať aj v našich ratolestiach. Ak by sa nám to podarilo, určite by sme neboli svedkami toho, ako sa školáci posmievajú krvkajúcej starence alebo ako mládenec povie staršiemu pánonvi, že tu už len zavadzia a mal byť dávno podzemou... Potom sa veru nemusíme obávať, že naše deti budú očakávať od života len prechádzku ružovým sadom.

Miroslav SANIGA

Illustračné foto stock.xchng

„Je na nás dospelých, aby sme sa spamäťali a v našich deťoch a mládeži zošľachťovali ich duchovný svet, a nie ho devastovali prevrátenými rebríčkami hodnôt aj v našom živote.“

Zdanlivo ľahko prežívať život, môžeme všetci len a len snívať. To však nie je nijaký hriech. Chybou by bolo, ak by sa v nás všetkých prebudila túžba podobať sa týmto hrdinom z modelom, ktorí iba zdanlivo prežívajú život bez trápenia... Ak by sme odrazu všetci chceli byť dokonalými, čo nemajú v živote nijaké problémy, potom by nás na našej modernej planéte mohlo jestvovať len niekoľko stovák, nanajvýš tísičok.

Spontánna radosť pri spoločnom tanci detí s Detským folklórnym súborom Čakanka.

Spoločné projekty zbližujú aj deti s mentálnym postihnutím

PARTNERSTVO SLOVENSKO - NEMECKO

Špeciálna základná škola v Novom Meste nad Váhom privítala hostí z nemeckého Johanngeorgenstadtu. V rámci spoločného projektu prišlo na návštavu 12 žiakov (detí s mentálnym postihnutím) a 3 učiteľky-špeciálne pedagogičky partnerskej školy. Celý júnový týždeň sa niesol v znamení spoznávania Slovenska, našej kultúry a tradícií. Nechýbala však ani dobrá nálada, radosť, smiech a krásne zážitky.

Prospešné partnerstvo škôl

Partnerstvo medzi Špeciálnou základnou školou (ŠZŠ) v Novom Meste nad Váhom a Kurfürst-Johann-Georg-Schule v Johanngeorgenstadte trvá už od roku 2011. Cieľom partnerstva a celého projektu je spoznávanie partnerskej krajiny (histórie, kultúry, geografie, súčasnosti), zlepšenie sociálnych kompetencií v spoločenskom kontakte, zažitie a rozvíjanie tolerancie, internacionálnych vzťahov, integrácia detí s postihnutím do spoločnosti. Deti zo ŠZŠ v Novom Meste nad Váhom spolu s riaditeľkou školy Mgr. Zuzanou Baierovou a projektovou vedúcou Mgr. Evou Révayovou mali možnosť krajинu partnerskej školy navštíviť a spoznať uplynulý školský rok v mesiaci júni.

Spoločne na Gazdovskom dvore v Turej Lúke.

„Zlatí“ paralympionici na besede so žiakmi v Klenovej

CHVÁLA PROJEKTU NA KOLESÁCH

Slovenský paralympijský výbor (SPV) už od roku 2003 organizuje športovo-kultúrno-vzdelávaciu kampaň s názvom Na kolesách. Otcom projektu je bývalý paralympionik, víťaz Letných paralympijských hier v Sydney 2000 v dráhovej cyklistike Radovan Kaufman, ktorý roku 2003 pri zrade kampane intenzívne pomáhal, avšak počas toho prehral svoj boj s rakovinou a vo veku 25 rokov zomrel. Kampaň sa stala významným projektom SPV, ktorý ako hlavný organizátor prijal myšlienku zbierky finančných darov na prístroje v boji proti rakovine.

Okrem zbierky finančných prostriedkov je cieľom kampane osvetu a akcent na športovú stránku projektu. Jej podstatou je prejsť stanovenú symbolickú trasu na nemotorovom kolieskovom prostriedku alebo zapojiť sa do pohybových aktivít, čím účastníci aktívnej formou prispievajú k boju proti rakovine. Osveta formou besedy v školách pod názvom *Odkaz Radovana Kaufmana* za účasti paralympijských športovcov má informovať o prevencii nádorových ochorení a pokračovať v myšlienke Radovana Kaufmana – aktívne a s odhadom vytrvalo bojovať proti tejto zákernej civilizačnej chorobe.

Šťastlivci si „zapinkali“ so šampiónmi

ZŠ s MŠ Klenová v okrese Snina sa do projektu zapojila už po druhýkrát. V júni v rámci celodenných aktivít bol pre žiakov pripravený program zameraný na športové aktivity. Už predpoludním sa nielen žiaci, ale aj pedagogickí a nepedagogickí zamestnanci školy, deti materskej školy i žiaci ZŠ s MŠ Kalná Roztoka zapojili do jazdy na bicykli či kolieskových korčuliach a prešli takmer 2 km dlhú symbolickú trasu v obci. Za dobrovoľný finančný príspevok do zbierky žiaci získali zaujímavú hračku jojo s logom SPV a následne už zvedavo počúvali životné

Paralympiáda ako súčasť poznávania

My sme časť Európy – v takto nazvanom projekte sa žiaci oboch škôl zaoberali tému Krajina a ľudia. Na samom začiatku obsahovo pútavých dní deti spoznávali Slovensko prostredníctvom športu. Spoločne sa zúčastnili VI. ročníka školskej paralympiády v rámci Olympijských festivalov detí a mládeže Slovenska. Najskôr sa prostredníctvom počítačovej prezentácie dozvedeli niečo o športe a úspešných slovenských športovcoch. Vzápäť sa všetci prakticky vrhli do jednotlivých športových disciplín a súťaží. Súťažili v duchu hesla Olympijských festivalov detí a mládeže Slovenska a zároveň i našej paralympiády: „Rýchlejšie, vyššie, silnejšie, čestne a v príteľstve.“ Nuž a na záver paralympiády boli najlepší športovci odmenení medailami, diplomami i vecnými cenami.

Slovenské tradície na Gazdovskom dvore

Šťastie detí z ich športových úspechov vystriedala zvedavosť pri spoznávaní sloven-

Vystúpenie Petra Hlbockého so synom Martinom: Ja som dobrý remeselník.

ských tradícií. A tak sa všetci vybrali do Gazdovského dvora v Turej Lúke. Tu sa deti oboznámili s tradičným spôsobom života v minulosti na kopianiciach v myjavskom regióne. Prezreli si stálu expozíciu myjavských krojov, remeselné nástroje, dobové zariadenie domu a chov hospodárskych zvierat. Aspoň na chvíľu sa všetci stali účastníkmi bežného života tejto poľnohospodárskej usedlosti, dokonca sa naučili pripravovať lekvárové perky s makom a tvarohom. Nemeckí kamaráti tak mohli ochutnať i jedno z typických regionálnych jedál.

Slovenské tradície prišiel na Gazdovský dvor deňom priblížiť i Peter Hlbocký, dlhorocný člen Slovenského ľudového umelčkého kolektívu, so synom Martinom. Prostredníctvom vystúpenia *Ja som dobrý*

remeselník ukázali bohatú mozaiku slovenského hudobného folklóru, predstavili typické slovenské ľudové hudobné nástroje (harmoniku, heligónku, pŕšalku, fujaru, ozembuch, gajdy, ninetu, drumblu, mrmľák). Prítomnosť otca a syna deti opäť potvídala, ved' vsetci sa stali aspoň na pár desiatok minút súčasťou „remeselnického jarmoku“ a spoznali typické slovenské remeslá.

To, že ľudová hudba a folklór majú v slovenskej kultúre dlhú tradíciu a hudba je po stáročia neodmysliteľnou súčasťou života slovenského národa, sa nemeckí kamaráti presvedčili i počas vystúpenia detskeho folklórneho súboru Čakanka z Nového Mesta nad Váhom.

Za kultúrou i históriou s nadšením i so zvedavosťou

Slovenskú kultúru i história hostia z partnerskej školy spolu s domácimi deťmi spoznávali i prostredníctvom návštavy Pamätnej izby Ľudmily Podjavorinskej (známej spisovateľky kníh pre deti, ktorej diela sú preložené i do nemeckého jazyka) v Bzinciach pod Javorinou. V piešťanskom Balneologickom múzeu si spoločne prezreli expozíciu balneológie a histórie slovenských kúpeľov, mineralných vôd Slovenska, národopisu a archeológie. V hlavnom meste Slovenska zas počas jazdy vláčikom „Prešporáčikom“ sa všetci na chvíľu prenesli do histórie a dôb Márie Terézie. Previezli sa krásnymi malebnými uličkami a záktiami starej Bratislavu a kochali sa výhľadmi na Starú radnicu, Rolandovu fontánu, Kostol sv. Martina, Michalskú bránu, množstvo palácov a iných historických pozoruhodností.

Súčasné Slovensko od Váhu po Dunaj

Geografiu a súčasnosť krajiny všetky deti spoznávali a pozorovali prostredníctvom vyhliadkovej plavby po rieke Váhu a jazere Slávine. Vláčikom „Piešťanským expresom“ zas brázdili ulice Piešťan a Kúpeľným ostrovom. Súčasný život v meste mohli pozorovať počas prechádzky centrom Nového Mesta nad Váhom, ale i Bratislavu. V Bratislave navštívili i ZOO, kde na všetky deti čakal pohľad do tajov prírody, zvieracej ríše a Dinopark s unikátnou výpravou do starohrá za množstvom dinosaurov.

Mgr. Monika ŠUPATÍKOVÁ, foto autorka

príbehy našich „zlatých“ paralympijských športovcov Rastla Revúckeho a Martina Ludrovského, ktorí v družstve spolu s Jánom Riapošom získali na paralympiáde v Londýne 2012 zlatú medailu v stolnom tenise. Ich rozprávanie formou prezentácií dopĺňala manažérka SPV Katarína Kleinová. A keďže žiaci školy pod vedením Mgr. Martína Štofika sa stolnému tenisu intenzívne venujú a reprezentujú školu v krajskej lige, o otázky nebola nádza. Po skončení besedy, autogramiáde a fotografií na pamiatku

Mgr. Jaroslava ŠAFFOVÁ
Foto autorka

Letná environmentálna škola v Senci zaujala

UŽITOČNE OBKLOPENÍ PRÍRODOU

V závere predchádzajúceho školského roka sme v ZŠ J. G. Tajovského v Senci už po druhýkrát pripravili pre žiakov seneckých škôl Letnú environmentálnu školu. Naším hlavným cieľom bolo ponúknuť žiakom možnosť navštíviť zaujímavé miesta a vzdelávať sa pod vedením odborníkov.

Prvý výjazd smeroval do neďalekého rakúskeho Marcheggu, kde sme pod vedením Mgr. A. Popoviča navštívili najväčšiu kolóniu bocianov v strednej Európe hniezdiacu na stromoch. Ani dotieravé komáre nás neodradili od úžasného predstavenia bocianov kŕmiacich svoje mláďatá. Nasledovala návšteva zámku Orth a príľahlého Zámockého ostrova, kde sme zážitkovou formou spoznávali tajomstvá lužného lesa Národného parku Donau-Auen. V lužnom divadle sme sa sami stali spoluvcami dunajských luhov.

Ďalšia časť projektu nás zaviedla na Včelársku paseku do Kráľovej pri Senci. Sprevádzal nás pán R. Moravčík, ktorý okrem pútavého rozprávania predvedol žiakom ukážky chovu včiel v minulosti

a dnes. Žiaci pochopili význam včiel nie len v hľadisku úžitku pre človeka, ale aj ich nezastupiteľnosti v prírode.

Posledný deň nášho programu bol venovaný životnému prostrediu Senca a jeho okolia. Naším hostom bola Ing. V. Kolozsváriová z oddelenia verejnej zelene, údržby a čistenia mesta Mestského úradu v Senci. Jej prednáška priblížila žiakom zelen v Senci a jeho okolí. Dozvedeli sme sa veľa informácií o možnostiach likvidácie odpadu v našom meste a o jeho separácii. Na záver dostali žiaci priestor na vypracovanie návrhov na letnú výsadbu zelene v meste.

Mgr. Ľubica BLAHOVÁ
Foto archív školy

Prestíž školy sa meria úspechmi jej žiakov v súperení s rovesníkmi

ZŠ PUGAČEVOVA V HUMENNOM

Základná škola Pugačevova v Humennom ocenila na konci školského roka 2012/2013 úspechy svojich žiakov, ktoré dosiahli v celoslovenských, krajských, regionálnych, okresných či školských súťažiach. Dosiahli ich vďaka vlastnému úsiliu, zodpovednosti a plneniu si svojich povinností. Nesmieme však zabudnúť ani na výdatnú pomoc a podporu pedagogických pracovníkov, ktorí im ju v rámci prípravy na jednotlivé súťaže poskytli.

Uplnulý školský rok bol bohatý na jazykové, prírodrovne, spoločenskovedné a športové súťaže, do ktorých sa zapojili desiatky žiakov našej školy. Úspechy sme žiali takmer vo všetkých súťažiach, organizovaných či už na úrovni okresu, kraja, alebo v rámci celého Slovenska.

Nedá mi nespomenúť prvé miesta v obvodných kolách Olympiády v anglickom jazyku (Monika Ivančáková), v Biologickej olympiáde (Jana Vajsová), v recitačnej súťaži Šalianský Maťko (Mária Havrišková) či rovnaké triumfy v atletike, vo florbare, v bedmintonu a mnohé ďalšie. Viaceré ceny, respektívne čestné uznania získali naši žiaci aj v súťažiach Gorazdovo výtvarné Námestovo, Európa v škole či Literárne talenty.

V súťažiach na krajskej úrovni si najúspešnejšie počíhali atléti, ktorí si vybojovali 3. miesto, čím nadviazali na minuloročné úspechy našich žiakov. Základná škola

na Pugačevovej ulici zaznamenala veľký úspech aj v rámci Slovenskej republiky vo viacboji všestrannosti, zaslúžil sa oň

žiak Patrik Megela. Pre našu školu získal druhé miesto a hrdí sa titulom vicemajstra Slovenska. V prostredí našej školy vystral aj ďalší športový talent – Július Firkaľ, ktorý v drese VK Chemes Humenné v kategórii žiakov a kadetov získal titul vicemajstra Slovenska vo volejbale. Úspešnou reprezentáciu i v ďalších športoch výrazne prispel k dobrému menu školy. Ocenení boli aj žiaci, ktorí si vynikajúco počínali v školských súťažiach – Pugačevský Klokan, Veľká Morava, Štúrovcí, Hľadá sa líder z anglického a nemeckého jazyka, Čitateľská superstar7, Súťaž o najlepšieho recitátora detskej básničky, O najkrajšiu báseň o separovaní odpadu a pod. Veríme, že aspoň takéto úspechy, keď nie ešte väčšie, budeme žať aj budúci školský rok.

Mgr. Silvia BRZYCHCYOVÁ
Foto Peter POLANSKÝ

Divadelné príbehy silnejšie ako strohý dejepis

DEVÄŤ STOROČÍ HLOHOVCA

Hlohovec – Frašták – Galgóc. Je jedno, ktoré z variantov si na pomenovanie mesta na Považí zvolíte. Nemôžete sa pomýliť: ide o to isté mesto, ktoré v historickom horizonte niekoľkokrát zmenilo svoje meno. Má na to viac ako právo, ved' počas rokov 1113 – 2013 prešlo mnohými zmenami: padalo, vstávalo, bojovalo, trpelo, víťazilo, a zakaždým nieslo v historickom batôžku osudy veľkých rodov i obyčajných ľudí. Deväťsto rokov existencie mesta oslavujú Hlohovčania mnohými spravidlnými akciami. Základná škola na Podzámskej ulici (6. ZŠ) v Hlohovci toto výročie pochopila ako výzvu na oživenie regionálnej histórie, a to svojským spôsobom.

Do projektu Deväť storočí nášho mesta zapojila spomínaná škola nielen svojich žiakov, ale i iné kultúrne a mestské organizácie. Išlo o projekt netradičného divadelného predstavenia, ktoré bolo doplnené premietaním historických dokumentov aj slovným výkladom riaditeľa hlohovského Vlastivedného múzea Mgr. Jozefa Urmiňského. Na scéne ožívali v chronologickom poradí príbehy a životné osudy rodov a majiteľov Hlohovského zámku, v novo-

dobom sledie ich vystriedal príbeh martyrov Šuleka a Holubyho, ale aj tančeno-po-hybové kreácie v spartakiádnom duchu či v duchu pionierskych pochodov druhej polovice 20. storočia.

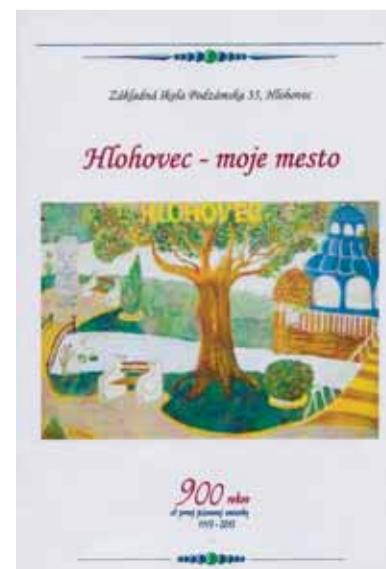
Úsilie pedagógov s nádherným efektom

Scénár predstavenia naštartoval „časostroj“; ten skomplikoval situáciu skupinke detí,

ktoré sa prepadi do histórie. Za okruhlym stolom s dvanásťimi sviečkami oživali postupne velikáni našej regionalnej histórie a „stoličky“ sa zapíšali príbehmi, ktoré boli silnejšie ako strohé dejepisné účivo. Do projektu boli vtiahnutí aj dospelí amaterski herci z Hlohovca, niektorí z nich dokonca v dvojrole speváki v herci. Novodobú história vklusne ilustrovalo vystúpenie členov Folklórneho súboru Šulekovčan, ale aj spevácko-gitarové sólo speváčky mladšej generácie, ktorý v závere rozospieval starých i mladých. „Zhnuovuživene“ historické postavy v závere sformulovali budúcim generáciám svoj odkaz. Ten napokon zhrnula riaditeľka školy Mgr. Eva Dudonová takto: „Ak sa nám podarí priblížiť deťom história ich rodiska, vstúpiť im vznešené ciele, odkaz ich predkov, našli sme dobrú cestu, po ktorej môžu kráčať.“

Divadelné predstavenie bolo jedinečné nielen preto, že dalo šancu stretnúť sa v hereckej akcii deťom i dospelým, ale i mnohými inými zvláštnosťami: združilo viac ako 80 účinkujúcich vo veku od 6

do 80 rokov; skôrilo prácu historikov-profesionálov s prácou učiteľov a dobrovoľných organizácií pôsobiacich v regióne. No a v neposlednom rade v takmer dvojhodinovom programe previedlo Hlohovčanov deviatimi storočiami histórie

mesta v pútavom sledu udalostí, ktoré do dnešného dňa istým spôsobom zasažujú aj do ich súčasných životov.

Ako zdôraznila Mgr. Eva Dudonová, vymenúvanie ľudí, ktorí sa spolupodielali na výslednom efekte projektu, by bolo veľmi dlhé. Nemožno však obísť vklad hľajnej koordinátorky – učiteľky PhDr. Heleny Kolníkovej, ktorá sa na megaprojekte podieľala ako scenáristka, organizátorka, režisérka a pod. Vedela zmotivizovať masy dobrovoľníkov, ktoré boli ochotné šíť dobové kostýmy, nacvičovať hudobno-pohybovú choreografiu, skúsať texty, spracovať dobový materiál, postarať sa o scénu či ozvučenie... Výsledný efekt sa nedostavil bez práce ani bez nadstandardného úsilia, ktoré vo veľkej mieri prekračuje rámec povinností pedagógov.

Väčšina učiteľov spomínamej školy v Hlohovci sa však zhoduje v jednom: Ak neukážeme deťom chut' pracovať, tvoriť, aktívne žiť svoj vzťah k histórii, nemôžeme od nich žiadať, že budú automaticky milovať svoj kraj. Rodné mesto – to nie sú len dátá, čísla, budovy a ulice. Sú to v prvom rade ľudia a ich vzťahy, priestor, kde sa buduje nielen ich prítomnosť, ale aj budúcnosť.

PhDr. Gabriela MAGALOVÁ, PhD.

ŠKOLSTVO ODBORNE

25/2013, 2. september 2013

Príloha UN

Rozširované bezplatne, Ročník LX

Skúsmo učiť tento rok „iba“ o vode!

Počas horúcich letných týždňov sme vodu vnímali predovšetkým ako zdroj prepotrebného osvieženia. Práve v najplivej-

ších dňoch som si sadal k počítaču, aby som „v predstihu“ napsal príveror, ktorý budete čítať už na začiatku nového školského roka. Nežiada sa mi slávnostných slov ani nadšeného očakávania. Dobrí učitelia sami najlepšie vedia, čo ich čaká a čo by chceli robiť lepšie ako v predchádzajúcom období. Ja môžem iba načrtnúť, čím by som začal, keby som dostal od riaditeľa školy dôveru a celý rok by som mohol učiť povedzme o vode. Viem, že by som tým mal privilégium, aké sa riadnym zamestnancom nedostáva, pretože sú viazaní vopred stanoveným štátom a školským vzdelávacím programom. Navyše by som nemusel dodržiavať stanovenú dĺžku vyučovacej hodiny a o vode by som sa mohol so žiakmi rozprávať na každom predmete, ktorý by som si vybral. Viem, že takúto voľnosť by mi nijaký riaditeľ nedal, a ak by ma chcel v škole udržať bárs po kamarátskej linii, odháral by ma od seba učiteľský zbor. Zaberal by som miesto mladému kvalifikovanému učiteľovi alebo by som dráždil skúseného, ktorý presne vie, čo a ako má žiakov učiť.

Vrátim sa preto radšej ešte počas prázdnin k svojej profesi. Nevzdám sa však myšlienky, že by sa tento školský rok mohol nazývať Rokom vody. Nemusela by ho predchádzať mediálna kampaň, nežiadaloby si to náklady navyše schváleného rozpočtu ani mimoriadne organizačné opatrenia. Stačilo by, podľa môjho náhľadu, keby si každý, kto plní zodpovednú učiteľskú misiu, povedal: hoci sa radi rovážame v dopravných prostriedkoch kŕmených výrobkami z rupy, voda nám bola toto leto taká vzácná, že si vskutku zaslúží našu neodkladnú pozornosť. A nie celoročnú, ale doslova celoživotnú.

Neočakávajte odo mňa metodické pokyny, nechcem strašiť nijakými organizačnými opatreniami. Dost z tohto a podobného od vás žiadajú nadriadení. Nikto z nich vás však nemôže prinútiť, aby ste si nevzali vodu za svoju celkom osobnú tému. Nemusíte ju uvádzáť medzi výchovnými ani vzdelávacími cieľmi. Stačí, keď si – povedzme podobne ako ja – napíšete na kúskok papiera, do ktorých predmetov by ste mohli vodu „prepašovať“ tak nenápadne, že kým to nadriadení zbadajú, už máte na svoju stranu naklonených svojich žiakov. Dobre vieme, že to nie je zanedbatelná skupina, o svojej nesmiernej dôležitosti vás usvedčujú opakovane a tak vytrvalo, že na ich stranu sa jednoznačne prikláňajú aj ich nie vždy a vo vsetkom všímaví rodičia. Ale aby som sa nekrútil iba na vode, vyslovujem vám občiansku dôveru, že hlboký zmysel obsahu výučby vysami nachádzate v ďalších základných, trvalých a ničím „módnym“ nahradiťných hodnotách. Máte preto morálne aj profesionálne právo svoje najvnútorenejšie presvedčenie uplatňovať predovšetkým tam a vtedy, keď vaše kolegyne, kolegovia strácajú trpezlivosť a niektorí dokonca zmysel svojej práce.

Dušan MIKOLAJ

V tomto čísle začíname uverejňovať seriál Ked' remeslo malo zlaté dno. Na podporu propagácie sťasti zabudnutých či ešte živo aktuálnych remesiel Ústredie ľudovej umeleckej výroby organizuje v Bratislave každoročne na konci prázdnin Dni majstrov. Foto Tomáš MIKOLAJ

Ked' remeslo malo zlaté dno

Remeslá a cechy predstavujú dnes takmer zabudnutý svet. Vytrácejú sa nielen ako reálne s konkrétnym obsahom, ale aj zo živej reči. Kde-to občas zarezonujú vo frazeologizmoch, čiže ustálených slovných spojeniach, ako napríklad „remeslo má zlaté dno“, „urobiť riadny cech“, „šuster, drž sa kopyta“, „vykľuko sa šidlo z vreca“, „ševcové deti chodia bosé“ alebo „učenč - mučenč“. Okolnosti vzniku či významy týchto frazeologizmov sú však známe zväčša už len starnej generácií.

A iba mälokto dnes pozná presný či pôvodný význam slov cajch, cajgár, valchár, cvok, dratva a šidlo, herberg, majsterštuk či remek, modrý pondelok, viecha. Mnohé z nich by sme nenašli ani v pravopisných príručkách alebo slovníkoch. Pritom pred sotva sto rokmi patrili do bežnej slovnej zásoby našich predkov. A dnes azda už len generácia päťdesiatníkov a od nich starších pamäta na kedysi oblúbenú detskú hru, ktorá sa začínala slovami: „My sme dvaja

remeselníci, prichádzame z ďalekej krajiny, naše remeslo sa začína písmenom...“.

Viaceré remeslá majú pradávny pôvod. Ved' už na úsvite dejín sa človek potreboval stravovať, obliekať, kde si bývať či kultivoval svoje okolie. Tieto potreby stáli pri vzniku prvých remesiel, akými boli mäsiarstvo, pekárstvo, hrnčiarstvo, kožušníctvo, krajčírstvo, obuvníctvo, kováčstvo či tesársstvo. Napriek značným časovým i teritoriálnym posunom možno konštatovať, že skutočný rozvoj remesiel v Európe nastal až v stredoveku, a to v mestskom prostredí.

Remeselníci v uhorských stredovekých mestách, a teda aj na Slovensku, patrili zväčša medzi stredné vrstvy obyvateľstva. Len zriedkavo boli početnejšie zastúpení v radoch patriciov, čiže najbohatších mešianov, no nepatrili ani medzi chudobnú mestskú vrstvu. Typický stredoveký remeselník majster vlastnil stredný alebo menší dom, remeselníku dielňu s príslušnými nástrojmi pre seba a svojich zamest-

nancov, ktorí spolu s ním pracovali. Často však vlastnil aj väčší či menší kúsok poľa, záhrady alebo vinohradu.

Podobne ako v západnej Európe, aj v našich mestách sa už v stredoveku vytvorili a všeobecne rozšírili tri stupne v rámci remeselníckeho stavu, a to učni, tovariši a majstri. Koncom stredoveku začali vznikať záujmové združenia remeselníckych majstrov – cechy. Remeselníci a cechy, ktoré boli oficiálne rozpustené zákonom roku 1872, po niekoľko storočí významne dotvárali kolorit našich miest. Bez nich by ktorokoľvek mesto či mestečko bolo len pustými kulisami. V budúcich pokračovaniach na stránkach Učiteľských novín priblížime čitateľom život remeselníkov a jednotlivé remeslá a cechy v časoch, keď sa vratelo, že remeslo má zlaté dno.

Už v nasledujúcom to bude mieškarstvo, po nom príde na rad medovníkárstvo.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.

Ponuky pre pedagogických zamestnancov

Písam na tému profesie sa vyslovene žiada na konci posledných prázdnin absolventov vysokých škôl, keď mnohým sa končia študentské časy a spoločnosť od nich očakáva, že jej začnú vracať to, čo investovalo do ich odbornej prípravy. Pre tých, ktorí nemajú záujem odísť pracovať do zahraničia a seriózne si hľadajú prácu doma, to znamená súbežne sledovať pracovné ponuky s dlhodobejsou perspektívou, objektívnosť finančného ohodnotenia počatočných výkonov absolventov škôl, spoľočenský a praktický význam práce skúsených a osvedčených zamestnancov.

Nie je to jednoduché, mladí ľudia sa zo školského a z rodinného prostredia začínajú rozliadať po „svete práce“ a na jeho „trhu“ sa ich súkromný život začína stretnúť so spoľočenskou realitou. Niektorí majú šťastie, že vláda alebo Európska komisia vyčlení štartovaciu finančnú sumu ako podnet pre zamestnávateľov na vytvore-

nie ďalších pracovných miest práve pre čerstvých absolventov škôl. Sú to zvyčajne krátkodobé opatrenia, a už neraz nemali trvalejší efekt, preto aktívnejší hľadajú čo najviac informácií o tom, kde by sa chceli – a mohli – zamestnať.

Ako je to v oblasti školstva? Informujú o tom správcovia portálu Profesia.sk, ktorí uvádzajú, že patrí medzi 15 najnavštievanejších webov na Slovensku a od 1. júna začali s iniciatívou nazvanou EduJobs.sk: „Spustením nového portálu sa snažíme sprostredkovať školám najkvalitnejších uchádzáčov. Jednoducho, rýchlo a prehľadne. Chceme, aby sa k pracovným ponukám v školstve dostal čo najväčší počet uchádzáčov, ktorí chcú pracovať ako učitelia alebo nepedagogickí pracovníci.“ Ponuky pre školy a zriaďovateľov na ňom zverejňujú bezplatne, a ako dodávajú, prostredníctvom neho sa uchádzáči majú možnosť dostať k informáciám o pracovných ponukách priamo.

Materské, základné a stredné školy majú zákonnú povinnosť zverejňovať všetky voľné pracovné miesta, rovnako tak ostatní zamestnávateľia v štátnej správe, čo pre správcov portálu zaručuje plnohodnotnosť obsahu.

V čase prípravy tohto materiálu na webovej stránke EduJobs bolo zverejnených takmer 160 ponúk, publikovalo ich 121 škôl. Rozdelené sú podľa jednotlivých krajov a v rámci nich podľa okresov, pedagogickej pozície, predmetov. Z prieskumov spoločnosti Profesia vyplýva, že aj napriek nízkym mzdám v školstve by absolventi pedagogiky chceli pracovať ako učitelia. Povolanie učiteľa je na tretej priečke záujmu medzi absolventmi pedagogických fakult. Okrem pedagogických pozícii sú na webe aj ponuky vhodné pre odborných a nepedagogických zamestnancov škôl a školských zariadení.

Dušan MIKOLAJ

Vivat, talianska gastronómia

Strana 18

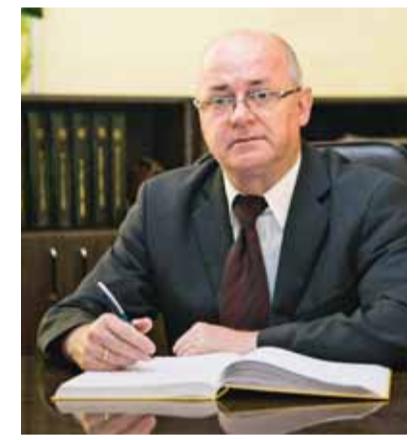
Veda v akcii

Strana 19

Žiaci vytvárajú dobré predpoklady na financovanie

Hovoríme s Ing. Ľubomírom Tóthom, riaditeľom SOŠ vo Vranove nad Topľou.

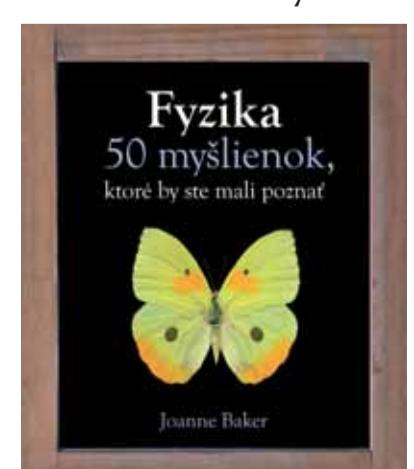
Strany 20 a 21

Centrum vzdelávania a prípravy a jeho perspektíva

Strany 22 a 23

Zákonitosti pohybu, kvantové záhadky

Strana 24

PSK

Projekt približuje Európu mladým

Už po ôsmy raz mal Prešovský samosprávny kraj (PSK) jednu zo svojich stredných škôl v európskej súťaži Secondary Schools Competition (Súťaž stredných škôl), ktorú organizujú členovia Výboru regiónov Európskej únie. Do tohtočného kola nominoval predsedu PSK Peter Chudík, ako dlhorčný člen Výboru regiónov, Gymnázium Leonarda Stöckela v Bardejove. V súťaži, ktorá pozostávala z vedomostného kvízu o Európskej únii a z nápisania eseja na tému súvisiacu s prebiehajúcim Európskym rokom občanov, si najlepšie viedli študenti Dávid Almássy a Ján Čverha. V eseji využili svoje poznatky o téme, čo znamená európske občianstvo a aké sú práva európskeho občana. Odmenou im bola júlová návšteva Bruselu, kde sa zúčastnili niekoľkých stretnutí s významnými miestnymi a regionálnymi politikmi a so študentmi z celej Európy.

Tohtočná Súťaž stredných škôl sa uskutočnila v siedmich krajinách Európskej únie, a to v Poľsku, Estónsku, Írsku, Litve, Rumunsku, vo Veľkej Británii a na Slovensku. Víťazných 42 študentov (po dvaja z každej zúčastnenej školy) sa právom stretlo v Bruseli. Od 2. do 4. júla ich čakal zaujímavý program, v rámci ktorého okrem už spomenutých stretnutí s európskimi politikmi sa zúčastnili aj plenárneho zasadnutia Výboru regiónov, navštívili Európsky parlament a vo voľných chvíľach spoznávali historické krásy Bruselu.

Študenti bardejovského gymnázia predstavili svoju školu, mesto, kraj a Slovensko veľmi zaujímavou prezentáciou počas zvlášnej schôdze skupiny Európskej aliancie vo Výbere regiónov. Obaja boli výbornými vyslancami PSK na európskej pôde. Možnosť osobne sa zúčastniť podnetných diskusií a začítiť atmosféru európskych inštitúcií ich pozitívne inšpirovala do blízkej budúcnosti.

Ako zaznelo na rokovanie vo Výbere regiónov, výbor je hlasom miestnych a regionálnych orgánov v Európe, ktoré sú zdrojom demokracie v Európskej únii. Súťaž stredných škôl pomôže viac priblížiť otázky, ktorími sa politici vo výbere zaoberejú, mladým ľuďom v európskych regiónoch. Je skutočne dôležité, aby politici poznali názory mladých ľudí, keďže práve oni ponesú následky ich súčasných rozhodnutí.

Výbor regiónov je inštitúcia Európskej únie, ktorá zastupuje miestne a regionálne orgány v Európe. V predchádzajúcich rokoch reprezentovali PSK študenti z Prešova, zo Sabinova, Svidníka, Sniny, z Lipian, Humenného i Medzilaboriec.

Veronika FITZEKOVÁ, hovorkyňa PSK

SOŠ K. N. MESTO

Výučný list z automobilky

Stredná odborná škola strojnícka v Kysuckom Novom Meste už druhý školský rok uskutočnila záverečné skúšky učebného odboru mechanik-specialista automobilovej výroby vo firme KIA Motors Slovakia. Strategicky významná spoločnosť na Slovensku sa mimoriadne podieľa na odbornom vzdelávaní mládeže najmä v strojárskom a automobilovom odvetví. Žiaci už počas štúdia absolviú odborný výcvik v jej prevádzkach, a tak získavajú nielen zručnosti, ale vnímajú aj pracovné prostredie a pracovnú disciplínu a zodpovednosť v takomto koncerne. Vyvrholením je spomínaná záverečná skúška, ktorá sa koná za prítomnosti skúšobnej komisie a zástupcu stavovskej organizácie.

Mgr. Zdenka BALLAYOVÁ,
zástupkyňa riaditeľa

Vivat, talianska gastronómia

SOŠHSaO BANSKÁ BYSTRICA

Vďaka projektu Leonardo da Vinci Tajomstvá talianskej kuchyne 2 sa dvadsať učiteľov odborných predmetov zo Strednej odbornej školy hotelových služieb a obchodu v Banskej Bystrici zúčastnilo študijného pobytu zameraného na odborné vzdelávanie a odborné exkurzie v meste Spolete v stredotalianskom regióne Umbrie. Pobyt bol rozdelený na jesennú a jarú etapu, každá trvala sedem dní.

Miestna hrdosť

Program stáže bol orientovaný predovšetkým na spoznávanie talianskej gastronómie a turistických reálií. Veľmi zaujímavá bola návšteva hotelovej akadémie v Spolete. Talianski partneri nás okrem sdečného privítania potešili aj odborným sprievodným slovom a ochotou podeliť sa so svojimi skúsenosťami a názormi. Slovenskí učitelia s uznaním ocenili vybavenosť odborných učebních školy a organizáciu práce. Škola je sice situovaná v starej historickej budove, ale právom ju možno označiť za súčasnú a modernú. Ďalšia exkurzia nás zaviedla do vinárskych závodov Arnaldo Caprai, spojená bola aj s ochutávkou vína. Ozaj, povedali by ste, že v Taliansku sa vyrába viac ako

1 300 významnejších druhov vína z vyše 1 200 druhov hrozna? A v minulosti tu údajne pestovali až 3 000 druhov hrozna! V Umbrii sú pyšní na špecifické vína sagrantino a chianti zo 4 odrôd hrozna. Od tamojšieho someliéra sme sa dozvedeli, že každá dobrá reštaurácia by mala mať aspoň desať druhov pohárov na víno.

Navštívili sme tiež agroturistické zariadenie, ktoré nás očarilo malebnosťou okolia krajiny, ale aj pokojnou vidieckou atmosférou, umocňovanou množstvom domácich zvierat, krásne zoradenými vinicami, typickými stredomorskými rastlinami, vŕúdnymi a ochotnými hostiteľmi. Sú zvyknutí na tvrdú poľnohospodársku prácu aj na častých návštěvnikov z veľkých miest, ktorí tu nachádzajú pokoj a oddych a zároveň predstavujú významné ekonomicke zdroje pre agroturistické podniky. Tie okrem poskytovania základných služieb cestovného ruchu (ubytovanie a stravovanie) ponúkajú aj dnes také cenene animačné služby a služby spojené s pobytom na vidieku. Popri tom do kážu zásobovať vlastnými potravinárskymi produktmi (víno, olivový olej, mäso a mäsové produkty, syry, ovocie, zeleninu)

na, pekárske výrobky, cestoviny) miestnu obchodnú sieť aj svoje reštaurácie v mestách. Vynikajúci príklad fungovania filozofie miestnych surovín v miestnych jedlach a produktoch v praxi, vhodná inšpirácia pre podnikateľov na Slovensku.

Typické menu Umbrie

Ďalej sme absolvovali exkurziu v čokoládovni Perugina Nestlé v Perugii. Má takmer 100-ročnú história výroby a nevšedný je jej nový koncepc. Popri potravinárskej veľkívrobe sa zamerala aj na využitie turistického potenciálu. Záujemcom umožňuje prezíveť si za poplatku výrobu čokolády v jednotlivých výrobných etapách, vypočuť si história jej výroby spojenú s premietaním videoprodukcií. Samozrejmosťou je ochutnávka čokolády a nákup čokoládových výrobkov a suvenírov v podnikovej predajni. Silným odborným zážitkom bola lekcia varenia na tému Typické menu regiónu Umbrie. Mali sme možnosť nahliadnúť do záklisia prípravy talianskych špecialít

s cukrom a píniovými orieškami, po začiatení pripomína nezvyčajnú zmrzlín. Na uliciach sme si všimli typickú špecialitu porcchettu, čo je pečené prasatko zrolované so všetkými vnútornosťami a zrezávané po vrstvach.

Svoje čaro mala exkurzia v olivovom mlyne Montefalco spojená s degustáciou panenského olivového oleja. Aj pri tejto návštive bola samozrejmosťou videoprodukcia zberu olív a ich spracovania na výnimočný olej a takisto nákup kvalitného olivového oleja. Mimochodom, kraj Umbria je vďaka olivovým hájom a vinicam označovaný za zelené srdce Talianska.

Silná inšpirácia

Zavŕšením programu bolo vyhodnotenie pobytu so slávnostnou večerou a s odozvávaním certifikátov v jednej z najlepších reštaurácií Spoleta. A na záver čerešnička na torte - celodenná návštava Ríma. Ale to už je námet na ďalší článok. Aspoň v skratke: videli sme Koloseum, Kapitol, Španielske námestie i schody,

a čo-to z výrobných postupov si aj vyskúšať. Najviac nás očarilo grilované mäso a zemiakové pirohy plnené ricottou prelieate paradajkovou omáčkou a strúhaným syrom. Jedlo, pravdaže, bez paradajkovej omáčky, by sa dalo prirovať k slovenským pirohom plneným syrom. Zistili sme, že v gastronomii nie je nič nemôžne. Z dezertov nám okrem pomerne známej panna cotta (smotany zvarenej so želatinou na lahodný studený krém) zachutil aj menej známy dezert semifredo - vyrába sa zo šľahaných žltkov

Fontánu di Trevi, Panteón a nadväzali sa pravej talianskej atmosféry. A získali aj nový elán a chuť do krásnej, no náročnej pedagogickej práce. Projekt tak v plnej mieri splnil svoj cieľ: účastníkov odborne obohatil a nadchňúť pre stále atraktívnu a oblúbenú taliansku kuchyňu. Všetky získané poznatky a skúsenosti budeme, samozrejme, ďalej odovzdávať našim študentom, budúcim odborníkom v oblasti gastronómie a hotelierstva.

Ing. Jana KORBELOVÁ

Projekt sa končí, priateľstvá zostávajú

SPŠHSaO ZVOLEN

V novembri 2011 Stredná odborná škola (SOŠ) hotelových služieb a obchodu vo Zvolene začala pracovať na dvojročnom projekte Cesta dvoma storočiami – The journey through two centuries v rámci programu Školské partnerstvá Comenius. Cieľom projektu bolo porovnať, ako dôležité udalosti 19. a 20. storočia zasiahlí do vývoja partnerských krajín, konkrétnie Poľsku, Španielsku, Francúzsku, Turecku a, samozrejme, Slovensku, obrohatiť sa o poznatky dotknutých národných kultúr a realizovať ďalšie zaujímavé aktivity.

Po návštive jednotlivých krajín v dňoch 21. až 25. mája 2013 sa učitelia a žiaci školy zúčastnili posledného stretnutia so svojimi projektovými partnermi v malom poľskom meste Janikowe. Tam, kde sa roku 2011 projektové putovanie s nadšením začalo, sa roku 2013 so slzami v očiach aj skončilo. Posledné stretnutie a aktivity absolvovali 4 vyučujúce a 6 študenti našej školy. Do Poľska niesli brožúru, ktorá oboznamovala s významnými udalosťami mesta Zvolena z 19. a 20. storočia. Posledné projektové stretnutie sa začalo v hlavnom meste Poľska Varšave. Na prehliadku bolo vyhradených iba päť hodín, preto poľskí partneri zvolili najprv návštavu Paláca kultúry a vedy. Z tridsiateho po-

schodia bola mesto ako na dlani, dýchalo svojou krásou a atmosférou. Pokračovalo sa v Múzeu F. Chopina a po krátkej prechádzke mestom si účastníci projektu učili jeho pamätku v Bazilike sv. Kríža, ktorá uchováva srdce tohto hudobného velikána. Posledná zastávka viedla ku kráľov-

skému palácu, potom nastal čas na samostatné spoznávanie obnovenej historickej časti Varšavy. Nechýbalo vychutnanie si poľskej kuchyne, ktorej neodmysliteľnou súčasťou je žurek a pirohy.

Putovanie následne pokračovalo do mesta Inowrocław a blízkeho Janikowa,

Členovia našej delegácie

ktorého gymnázium bolo koordinátorom projektu. Žiaci školy boli ubytovaní v poľských rodinách, mnohí sa poznali už zo stretnutia vo Zvolene. Boli prekvapení v rúčne pripravila reštaurácia, akoby prišli k svojej blízkej rodine. Nasledujúce dva dni boli zaujímavé a bohaté na príjemné stretnutia – s primátorom, s učiteľmi a žiakmi mesta Janikowa, navštívili sme opäť Inowrocław a tiež Bydgoszcz. Obe mestá sú dôležitými centrami Kujavsko-pomoranského vojvodstva. Soľanki, náštěstia, uličky a kúpeľný ráz Inowrocławu zanechali príjemné dojmy. V Bydgoszcz zas z každého kúta dýchala história, či už pri prechádzke mestom, alebo návštive múzea. Miestne regionálne múzeum interaktívnu formou odhalilo život mesta od jeho založenia po dnešok.

Piatkový večer patril rozlúčkovému večierku v historických kostýnoch. Každá partnerská krajina prezentovala svoju história. Krásne bolo, že kultúrne a národné odlišnosti všetkých účastníkov nerazdeliili, ale spojili do veľkej európskej rodiny. Slovenský ľudový kraj akoby splynul so španielskou tanečnicou flamencu. Práve posledný večer ukázal, že projekt splnil svoju úlohu. Spojil päť krajín Európy, vytvoril nové priateľstvá. Záverečné silné objatia a slzy sú dôkazom toho, že práca na projekte sa skončila, ale zostáva v srdciach, v myslach a, samozrejme, na Facebooku. Kto vie, možno neostane len pri tom.

(sošhszo)

Stretnutie Priateľov Zeme

SOŠE POPRAD-MATEJOVCE

Posledné júnové dni školského roka 2012/2013 sa v Strednej odbornej škole (SOŠ) elektrotechnickej v Poprade-Matejovciach niesli v znamení tretiego projektového stretnutia programu Comenius pod názvom *Priatelia Zeme*. Zahraniční účastníci zo Španielska, z Nemecka a Poľska ich strávili pod Vysokými Tatrami, v lokalitách Spišskej Sobote, Matejovciach a Poprade, pozreli si Spišský hrad Beliansku jaskyňu. Sprevádzajúci učitelia sa zastavili v historicky bohatom Kežmarku. Brány SOŠ elektrotechnickej v Matejovciach privítali hostí folklórnym spevom a tancom. Počas prehliadky školy nazreli do odborných učební teoretického vyučovania, zúčastnili sa vyučovacích hodín, kde sledovali metódiku práce našich učiteľov a vzájomnú interakciu medzi vyučujúcim a vyučovaným. Nakoniec si svoje poznatky o škole doplnili v školských dielňach, kde sa uskutočňuje odborný výcvik. Najviac ich zaujali pneumatické systémy, CNC stroje a špeciálne učebne.

Prítomnosť je budúcnosťou planéty

Prvá prezentácia nemeckého tímu sa niesla v duchu hesiel tretiego projektové-

Uvítanie zahraničných účastníkov v škole.

ho stretnutia: *Budúcnosť planéty a Vzťah mladých ľudí k životnému prostrediu*. Cez zaujímavý príbeh mladej dievčiny z Vancouveru poodhalili problémy našej planéty, devastačné tendencie ľudskej populácie a nedostatok ekologickej cítenia. Prezentácia apelovala na mladú generáciu, pretože ona reprezentuje

budúcnosť ľudstva, ktoré prežije jedine vtedy, ak udrží podmienky nevyhnutné na fungovanie živých organizmov na našej „modrej“ planéte. Poľská skupina sa zamerala na regionálnu oblasť v okolí mesta Szamotul. Poukázali na prírodné a ekologicke problémy vyplývajúce z neuváženého zaobchádzania

človeka s prírodnými zdrojmi, vyvolávajúceho prírodné katastrofy, ktoré fatálne poznačujú chod života spoločnosti.

Sloáci sa azda najviac priblížili študentom a dobre pochopiteľným spôsobom reagovali na témy podujatia. Zvolili si formu prieskumu, keď 105 respondentom kládli otázky týkajúce sa ekologickej problémov v piatich okruhoch: cestovanie, jedlo, oblečenie, voľný čas a šetrenie energií v domácnosti. Výsledky boli priam prekvapujúce v pozitívnom zmysle slova. Ukázalo sa napríklad, že recyklácia odpadových materiálov alebo šetrenie energetickými zdrojmi sú pre našu mládež dôverne známe témy.

Vďaka slovenskému projektovému tímu učiteľov a študentov na čele s Ing. Darinkou Vargovou a Mgr. Máriou Terrajovou, ktoré s veľkou láskou a starostlivosťou pripravili a zorganizovali tento projektový týždeň, možno konštatovať, že sa vydaril na 100% a naplnil očakávania tak našich, ako aj zahraničných študentov a učiteľov. Nuž čo nakoniec dodať? Azda len posledné slová zahraničných hostí: „Zbohom, Slovensko, nádherná krajina plná hôr, zelene a historických zaujímavostí, krajinu milých, úprimných a pohostinných ľudí, pekných dievčat a dobrého jedla, a dovidenia na budúci rok v Poľsku na už štvrtom stretnutí štyroch národov v rámci tohto výnimočného a nanajvý prínosného projektu!“

PaedDr. Miroslava NESTOROVICOVÁ

TSK

Prvenstvo si opäť odniesol Rozhlád

Stalo sa už príjemnou tradíciou, že v závere školského roka sa vo Verejnej knižnici Michala Rešetku v Trenčíne stretávajú účastníci prehliadky a regionálnej súťaže o najlepší stredoškolský časopis v Trenčianskom samosprávnom kraji. Tohtoročné podujatie, organizované Krajským centrom voľného času v Trenčíne, sa uskutočnilo 20. júna.

Aj tentoraz porotcovia Vlasta Henčelová, hovorkyňa Trenčianskeho samosprávneho kraja (TSK), Ľuboslava Sedláková, predsedníčka regionálnej organizácie Slovenského syndikátu novinárov, a Michal Bujna, redaktor televízie Markíza, hodnotili inovatívny tvorivý prístup študentov pri tvore časopisov, ich štruktúru, pestrosť a príťaživosť. Pri hodnotení týchto atribútov stanovili poradie víťazov spomedzi 16 účastníkov.

Prvé miesto obhájil časopis Rozhlád, vychádzajúci v Gymnáziu v Považskej Bystrici, na druhom mieste skončil časopis Celula z autorskej dieľne mladých zo Strednej zdravotníckej školy v Trenčíne a z tretieho miesta sa opäť tešili študenti Gymnázia J. Jesenského v Bánovciach nad Bebravou, ktorí pripravujú časopis SOS. Tri mimořadne štvrté miesta za veľký krok vpred porota udelila časopisom Veget (Gymnázium Ľ. Štúra Trenčín), Spektrum (Stredná odborná škola Bánovce nad Bebravou) a Teens (Gymnázium Myjava).

Na záver nechýbala zaujímavá debata, rady členov poroty, ale najmä vzájomná konfrontácia práce a výmena skúseností nádejnych novinárov. Tradične sa hovorilo o zázemí vzniku samotných časopisov. Jednotlivé časopisy sme sa snažili hodnotiť komplexne, do úvahy sme brali dobrú architektúru strán, obsah, ale aj formu, pretože to všetko súvisí s úrovňou novín a časopisu. Ako prvé upúta čitateľa gra-

Chemické pokusy pre žiakov nižších ročníkov školy.

Od výskumu k prezentácii výsledkov

V rámci druhej aktivity, nazvanej *Učme sa v prírode*, žiaci pozorovali a merali fyzikálne a chemické veličiny priamo v teréne. Zaujímavými a nevšednými boli exkurzie do Jasovskej jaskyne, na vodnú nádrž Starinu či výstup na Lomnický štít. Zamerali sa na pozorovanie a meranie iných javov, ako súbežne zvyknúť, keď ideme navštíviť jaskyňu, vodnú nádrž či druhý najvyšší štít Vysokých Tatier. Zaujímalo ich, aký je atmosférický tlak pred jaskyňou a v nej, aká je teplota vzdachu na Lomnickom štítu a vo vnútri jaskyne. Zisťovali hlučnosť a svietivosť, robili rozbor vody z jaskyne, zo Skalnatého plesa či z vodnej nádrže. Merali pH a tvrdosť vody, meracími prístrojmi si overili, že v jaskyni je súčasť väčšia vlhkosť vzduchu ako vonku, ale je tam menší podiel kyslíka, podobne ako na Lomnickom štítu. Lokalizovali miesto, orientovali sa na mape. Počas exkurzie vytvorili fotokerbár rastlín z týchto oblastí. Pri meranach a pozorovaniach žiaci využívali

meracie prístroje – GPS a buzoly, mapy, prenosné ekologicke laboratórium, systém zberu dát LabQuest.

Čo sme zistili? Tako bola nazvaná tretia aktivita, v ktorej žiaci spracovali všetky získané informácie. Vypracovali laboratórne práce, prezentácie, plagáty, pracovné listy, mapy, postery a získané výsledky porovnali s hodnotami uvedenými na internete a v iných médiach.

Vyvrcholením projektu bola aktivita č. 4, nazvaná *Prezentujme sa* – školská prírodovedecká konferencia, kde žiaci prezentovali svoje výsledky všetkým žiakom školy a prizvaným rodičom. Plagáty a postery tvoria výzdobu interiéru školy a slúžia ako motivácia pre ostatných spolužiakov na štúdium prírodotvednych predmetov.

Tento projekt splnil hlavné ciele: hravou formou – pomocou pokusov z bežného života – priblížil a uľahčil žiakom naštudovanie základných poznatkov z chémie, fyziky, biológie a geografie.

Mgr. Kirešová, Mgr. Vysopalová,
Mgr. Kullová, realizátorky projektu

fické stvárnenie, preto sú mimoriadne dôležité grafické schopnosti jeho tvorcov. Niektoré je to v rukách profesionálov, iné amatérov, čo už porota ľahko posúdi. Pod grafickým stvárnením sa, samozrejme, skrýva samotný obsah novín, a to je pri hodnotení to najpodstatnejšie. Prvordá je sviežosť, súčasnosť, pestrosť, výváženosť, talent autorov článkov i fotografií, inovatívny prístup k tvorbe, štruktúra novín, ich rubriky, titulky. Tieto atribúty sme brali do úvahy pri stanovení poradia a výbere konečných víťazov.

Vlasta HENČELOVÁ, hovorkyňa TSK

Bádateľská hodina na tému *Plameň sviečky*.

Žiaci vytvárajú dobré predpoklady na financovanie

ROZHOVOR

Od školského roka 2008/2009 sa datuje názov Stredná odborná škola na Ulici A. Dubčeka vo Vranove nad Topľou (SOŠ). Škola nadviazala na Strednú priemyselnú školu odevnú, ktorá bola založená roku 1992 a zameriavala sa na prípravu žiakov v odboroch modelárstvo a návrhárstvo odevov a odevný dizajn a od roku 2005 pôsobila spolu s vtedajším stredným odborným učilištom (SOU). Od roku 2003 je riaditeľom školy Ing. Ľubomír Tóth, ktorý sa rozpomenul na jej história a materiálno-technické zabezpečenie.

Stredná odborná škola vo Vranove nad Topľou vznikla 1. septembra 1979 na báze vtedajšieho SOU textilného a zabezpečovala prípravu kvalifikovaných krajčírok a pletiarok pre dynamicky sa rozvíjajúci závod Slovenska. Neskôr v ňom začali odbornú prípravu žiakov v odbore predavač pre potreby vtedajšieho podniku Zdroj a spotrebného družstva Jednota. Škola mala k dispozícii budovu na teoretické vyučovanie prenajatú od mesta a školské dielne v areáli závodu Slovenska. Dôležitým medzníkom vo vývoji školy bol rok 1991, keď získala právnu subjektivitu, mesto bezplatne previedlo do jej majetku budovu teoretického vyučovania a závod Slovenska vymenil svoj areál na Ulici Janka Kráľa v meste za školské dielne v závode. Roku 1992 sa nový zriaďovateľ rozhodol investovať do rozširovania školy a jej rekonštrukcie. Od tohto obdobia sa vyučba v nej začala orientovať na odbory v oblasti služieb. Na vyučovanie odborného výcviku bola zriadená cukrárska výrobňa, školská reštaurácia Marína a školská jedáleň. Školská predajňa textilu a odevov Tina ponúkala verejnosti odevné výrobky pochádzajúce z produktívnej činnosti žiakov. Prvá stavebná etapa školy bola zavŕšená výstavbou telocvične s posínkovou, druhá súvisela s rekonštrukciou zariadenia v areáli na Ulici Janka Kráľa a predznamenala dynamický rozvoj školy na prahu nového tisícročia. Nadstavbu na budove školskej jedálne vzniklo spoločenské zariadenie Oáza, ktoré slúži na usporadúvanie podujatí pre verejnosť. Ďalšou rekonštrukciou areálu sa získali priestory na kadernícky salón a odbornú učebňu. V školskom roku 2000/2001 boli otvorené priestory odborných učební, fotografického a grafického laboratória a kozmetického salónu.

Ako vám pri prestavbe pomohli finančne z podporných projektov?

Ing. Ľubomír Tóth, riaditeľ SOŠ vo Vranove nad Topľou.

Škola v spolupráci so zriaďovateľom – Prešovským samosprávnym krajom – a s jeho agentúrou regionálneho rozvoja vypracovala v školskom roku 2008/2009 úspešný projekt v rámci regionálneho operačného programu Infraštruktúra vzdelávania s názvom Modernizácia priestorov ZSS. Vyk-

nali sme rozsiahle rekonštrukčné práce v spomínanom areáli na Ulici Janka Kráľa, do pracovní pedagógov a školských tried sme inštalovali internetové siete, novými informačnými technológiami a zariadeniami sme vybavili učebne na odbor propagáčná grafika aj učebne praktického vyučovania na odbory kaderník, kuchár a kozmetik. V ostatných troch rokoch sme boli úspešní v grantoch, ktorých výhlasovateľom je ministerstvo školstva, konkrétnie Grafické systémy v odbornom vzdelávaní a príprave, Elektronizácia a revitalizácia školských knižník, Enviroprojekt či Zdravie v školách.

Menili sa súbežne s materiálno-technickým vybavením školy aj študijné odbory tak, ako to diktovali záujmy trhu? Od školského roka 1990/1991 sa začalo vyučovanie učebného odboru cukrár a od roku 1995 aj v odbore kuchár, čašník. V školskom roku 1997/1998 sme prvýkrát otvorili študijný odbor obchodný pracovník. Nahradil odbor predavač, o ktorý neboli záujem. Odborný výcvik pre žiakov sme zabezpečili u zamestnávateľov na území mesta, v spomenej školskej predajni a neskôr v školských bufetoch. V školskom roku 2000/2001 sme otvorili učebný odbor kaderník

a o päť rokov neskôr, po vybudovaní areálu, sme zaviedli študijné odbory propagačná grafika a kozmetik, v nasledujúcom školskom roku aj študijné odbory kuchár a čašník. Neoddeliteľnou súčasťou výučby sú aj v súčasnosti dvojročné odbory nadstavbového štúdia odevníctvo, spoločné stravovanie, vlasová kozmetika a prevádzka obchodu. Študijné odbory bývalej priemyselnej školy (modelárstvo a návrhárstvo odevov a odevný dizajn), rovnako ako odbor krajčírka bývalého učilišťa sú momentálne na okrají záujmu žiakov.

Ako reagovali žiaci na zaradenie odboru propagáčná grafika, kde majú možnosť rozvíjať svoje výtvarné nadanie v kresbe, maľbe a grafike v rámci mnohých výtvarných hodín?

Pre budúce povolanie propagáčného grafika je potrebné aj zvládnutie rôznych fontov písma, pretože to dodá jeho práci punc profesionality. Rovnako dôležité je zachytanie pominutnej chvíle či krásy tvarov, štruktúr, farieb, súladu. Ak jestvuje niečo, čo má tú moc, je to určite fotografia, čo je ďalšia neoddeliteľná súčasť odbornej prípravy propagáčných grafikov. Žiaci sa učia zvládnuť nielen technické záležitosti fotografickej tvorby, ale najmä dívali sa na svet inak. Detailne aj panoramaticky, melancholicky aj kriticky, hľadať krásu v tých najnepravdepodobnejších podobách. Svoje fotografické počiny majú možnosť prezentovať na fotografickej výstave školy nazvanej *Foto Inspiration* a svoju tvorbu konfrontovať s vrstvami v spoločných súťažach. V nich naši propagáčni grafici obsadzujú popredné priečky.

Štúdium v odbore propagáčná grafika by nebolo možné bez znalosti počítačovej grafiky.

Na tieto účely majú žiaci v škole k dispozícii šesť počítačových učební vybavených najmodernejšimi PC so špičkovými grafickými programami. Ich zvládnutie je podstatné na výkon profesie propagáčného grafika. Odbornú prípravu žiakov dopĺňa tvorba webových stránok, ktorá v súčasnosti zaznamenáva veľký rozmach. V ateliéroch majú k dispozícii aj rezaci a kresliači ploter na veľkoplošné tlače formátu A1, všetky učebne sú vybavené audiovizuálnou technikou. Súčasťou ateliérov je aj grafická dielňa na výučbu klasických grafických techník. Ak má byť grafik úspešný, musí vedieť aj vhodne prezentovať svoje nápady, návrhy a zámery. V tom pomáhajú ročníkové projekty. Sú dôležitou zložkou edukačného procesu, v rámci jedného týždňa

„**Naším cieľom je motivovať žiakov, aby dosahovali nové a vyššie méty. Niekoľko to ide ľahko, lebo mladý človek citlivou vníma dezilúziu dnešných dní, keď nad vzdelaním stojí mamonárska modla peňazí, médiá nám ukazujú nevzdelancov s fasádou celebrít, pričom vzdelaní stojí niekde na okraji ich záujmu. Napriek tomu sa snažíme našich žiakov viesť k tomu, aby uprostred súčasného chaosu pracovali na sebe, hľadali a našli sa.“**

žiaci vypracúvajú na zadanú tému dizajnérsky plne funkčný produkt. Ich vysokú úroveň dokazujú ocenenia získané v krajskom kole Stredoškolskej odbornej činnosti za ostatné tri roky: prvé miesto Viktora Nadzama v odbore Ekonomika a riadenie, druhé miesto Silvie Dušákové v odbore Životné prostredie, geografia, geológia a tretie miesto Evy Jenčúrkovej s prácou *Obal predáva* a v tomto školskom roku Miriam Sabolovej v odbore Problematika voľného času s prácou *Cirkus v počítači*.

Okrem Stredoškolskej odbornej činnosti sa žiaci zapájajú do širokého spektra umeleckých súťaží... Spomienim výsledky aspoň v niektorých. V súťaži Európa v škole získala

Mladí návrhári zo 16 škôl zo Slovenska, z Čiech a Ukrajiny predstavili svoje výzie a kreačie na Módnej liníi mladých, 8. ročníku celoslovenskej súťaže s medzinárodnou účasťou. Žiaci vranovskej školy pripravili sedem kolekcií modelov v piatich kategóriách. V kategórii Športové odevy Crazy relax získala prvé miesto Martina Pekarčíková (druhá vľavo, pracovala pod odborným vedením Bc. Dariny Jurkaninovej).

Na 7. ročníku súťaže v príprave miešaných nápojov Cassovia Cup 2013, ktorý hostila Hotelová akadémia v Košiciach, sa zúčastnilo 23 dvojčlenných družstiev barmanov z celého Slovenska a jedno z Maďarska. Vranovskú SOŠ reprezentovala osvedčená dvojica Radka Jakubčinová a Táňa Maximovičová (pripravujú sa pod odborným vedením Mgr. Anety Leškovej). Táňa získala tretí najvyšší počet bodov.

Simona Vojtková s plagátom *Chudoba* prvé miesto v krajskom a čestné uznanie v celoslovenskom kole v kategórii grafika. Rovnaké ocenenie v krajskom kole získala v minulom školskom roku Miriam Sabolová s prácou *Sloboda je v názore* a Zuzana Jakubkovičová za plagát *Nečakaj* vytvorený počítačovou grafikou, druhé miesto patrilo Ľubici Stanovčákovej, Eve Jenčurákové a Martinovi Vardžíkovi za cyklus plagátov *Postoj k chudobe*, tretie miesto za návrh loga európskeho projektu udelili Dávidovi Janočovi. Škola viackrát získala ocenenie TOP výrobok na celoslovenskej súťaži Mladý tvorca v Nitre. V kodanskej Detskej škole umenia pod názvom *Slovensko – malá krajina s veľkým srdcom* vystavili žiaci propagačnej grafiky 25 portrétov, malieb a figurálnych grafík a ukážky umeleckého a odevného dizajnu. Osobitnú pozornosť vzbudili portréty talentovanej Evy Jenčurákové a Borisa Kovalíka.

Akú odozvu majú prezentácie vašich žiakov na tradičnej školskej výstave *Farebné premeny*?

Uskutočňuje sa vždy v závere školského roka. Jej súčasťou sú maturitné práce absolventov, štúdie aj fantazijné kompozície vo viacerých výtvarných technikách. Tvorba retrospektívou ich končaceho sa štúdia. Naším cieľom je motivať žiakov, aby dosahovali nové a vyššie méty. Niekoľko razy to ide ľahko, lebo mladý človek cítli vnitria dezilúziu dnešných dní, keď nad vzdelením stojí mamonárska modla peňazí, médiá nám ukazujú nevzdelenovcov s fasádou celebrit, pričom vzdelení stojia niekde na okrajoch ich záujmu. Napriek tomu sa snažíme našich žiakov viesť k tomu, aby uprostred súčasného chaosu pracovali na sebe, hľadali a našli sa.

V súvise so strednými odbornými školami sa často skloňuje počet žiakov, pretože ten je základom normatívneho príspevku na žiaka školy.

Šiesty ročník výstavy žiakov odboru propagačná grafika nazvanej *Farebné premeny* bol venovaný klasickým výtvarným technikám (kresba, maľba, grafika a priestorová tvorba), druhú časť tvorili maturitné práce – plagáty a propagačné materiály vytvorené počítačovou grafikou.

Dobré výsledky školy idú ruka v ruke so zriaďovateľom školy a s perspektívnymi zamestnávateľmi v regióne. Ako hodnotíte spoluprácu v tomto smere?

Škola dlhodobo a úzko spolupracuje s potenciálnymi zamestnávateľmi vo Vranove nad Topľou a v blízkom regióne. Zamestnávatelia sa podieľajú na odbor-

ná. S odborom školstva spolupracujeme na úlohách, ktoré vyplývajú pre obe strany z príslušných zákonov.

Čo považujete za prednosti vašej školy?
Medzi silné vonkajšie stránky školy patrí dlhodobá tradícia stredoškolského odborného vzdelávania zabezpečená jej

vedúcich zamestnancov, vo výkonnej stabilizovaný kolektív zamestnancov s vysokým stupňom kvalifikácie a s perspektívou ďalšieho rozvoja, ich záujem o všetky formy ďalšieho vzdelávania, vysoká počítačová gramotnosť všetkých pedagogických zamestnancov. V stratégii napredovania pracovísk praktického vyučovania máme

gionálnych a celoslovenských súťažach, netradičné formy vyučovania – simulácia obchodnej činnosti prostredníctvom aktívnych cvičiacích firiem. Materiálno-technické zabezpečenie som už komentoval, k tomu pridám ešte každoročné kapitálové investície z vlastných či iných zdrojov na ďalší technický rozvoj a údržbu školy, pravidelné investície do výpočtovej techniky a zariadenia pracovísk praktického vyučovania a priebežné zabezpečenie odbornej literatúry a odborných časopisov pre všetky študijné a učebné odbory.

Čo vašej škole najviac chýba?

Z vonkajších vztahov je stále nedostatočná informovanosť verejnosti o existencii novej školy, nedostatočná propagácia študijných a učebných odborov i úspechov školy. Neustále sa znižuje záujem žiakov základných škôl o študijné a učebné odbory odevného zamerania, pričom finančná náročnosť v nich na zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu a služieb pre verejnosc stúpa. V riadnej činnosti zas rôznorodosť študijných a učebných odborov neumožňuje prijať rovnaké opatrenia na zabezpečenie pre-vádzky pracovísk praktického vyučovania či hodnotenie ich efektívnosti. Pri materiálno-technickom zabezpečení to kladie vysoké nároky na výchovno-vzdelávací proces. Znižuje sa vedomostná úroveň žiakov, ich vedomosti nezodpovedajú známkam na vysvedčení zo základnej školy. Vo výchovno-vzdelávacom procese sa neustále zvyšuje počet neprospevajúcich žiakov, žiakov s výchovnými problémami, týmto sociálne odkázaných rodin si nezabezpečujú potrebné pomôcky pre ich cenovú nedostupnosť. Niektorí vedome poškodzujú a ničia majetok školy. Problémy spôsobuje aj neustále zvyšovanie cien vstupov energií a vody, potravín, spotrebenného materiálu a pod.

8261 M propagačná grafika

Na tento odbor sa prijímajú žiaci po zložení talentovej skúšky z výtvarníctva. Štvorročné štúdium sa ukončuje maturitnou skúškou. Absolvent s praktickým a teoretickým vybavením je pripravený uplatniť sa na trhu práce ako grafik v oblasti reklamy, grafického dizajnu, v propagačných oddeleniach firiem a inštitúcií. Žiaci majú možnosť vysokoškolského štúdia tohto či príbuzných smerov.

dlhodobo jasné zámery, vysoký je záujem žiakov o odbory kadernícka, kozmetička, hostinský, propagačná grafika a obchodný pracovník. V samotnom výchovno-vzdelávacom procese je výhodou využívané zastúpenie chlapcov a dievčat v škole, vysoká intenzita zabezpečenia odborného výcviku žiakov formou produktívnej činnosti, výborné výsledky dosiahnuté na re-

Vranovská SOŠ získala na výstave *Mladý tvorca Nitra 2013* ocenenie TOP výrobok za kolekciu *Van Goghove slnečnice*.

Stredné odborné školy sú rozpočtové organizácie, ich základné príjmy pozostávajú z normatívnych príspevkov na žiaka školy. Viac ako 500 žiakov našej školy vytvára dobré predpoklady na finančnanie všetkých potrebných položiek. Príjmy z pracovísk praktického vyučovania sa používajú na skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu.

nej príprave žiakov v odboroch obchodný pracovník, kuchár, čašník, hostinský či cukrár. V odbore obchodný pracovník sú najväčšími partnermi školy jestvujúce hypermarkety. Žiaci ostatných odborov vyukonávajú odborný výcvik v stravovacích zariadeniach mesta. Časť žiakov zostáva aj v školských zariadeniach. Spolupráca so zriaďovateľom je intenzívna a korek-

predchocďami. Vo vranovskom regióne sme jediná stredná škola, ktorá má vo svojej pôsobnosti učebné a študijné odbory v oblasti obchodu, odevníctva, spoločného stravovania a umeleckého odboru. Výhodou je aj strategická poloha v centre mesta a dobrá spolupráca s podnikateľskými subjektmi v regióne, v riadiacej činnosti zas vysoké pracovné nasadenie všetkých

Ako teda vnímate miesto školy v regióne?
Stredná odborná škola vo Vranove nad Topľou je jedinou školou v regióne, ktorá má vo svojej sieti spomínané učebné a študijné odbory, v meste ani v blízkom okolí nie je v tomto smere duplicita.

Marián ŠIMKULIČ
Foto autor, Ján SÚKUP a archív školy

Praktické vyučovanie v areáli školy.

Centrum vzdelávania a prípravy a jeho perspektíva

SŠ BANSKÁ BYSTRICA-KREMNIČKA

Spojená škola v Banskej Bystrici-Kremničke prešla v posledných rokoch viacerými organizačnými zmenami. Roku 2004 sa rozhodnutím Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK) ako jej zriaďovateľa zlúčila so stredným odborným učilištom stavebným a roku 2011 so strednou priemyselnou školou stavebnou. Všetky stavebné, drevárske a polygrafické odbory sa teraz v Banskej Bystrici vyučujú pod jednou strechou. V súčasnosti má škola 460 žiakov, 59 pedagogických a 22 nepedagogických zamestnancov. Moderné trendy v stavebníctve pedagógovia zavádzajú do obsahu vzdelávania existujúcich študijných a učebných odborov. Tretí rok experimentálne overujú nový študijný odbor technik energetických zariadení budov, ktorý je zameraný na využitie obnoviteľných zdrojov energií. Komplexným zateplením vlni škola získa novú tvár a takmer 40-percentnú energetickú úsporu.

Náročné zlučovania zvládli

BBSK po schválení zákona o odbornom vzdelávaní proklamoval, že v škole v bystrickej časti Kremničke chce zriadiť centrum odborného vzdelávania a prípravy (COVP) pre potreby stavebníctva. Po rozhodnutí Zastupiteľstva BBSK sa v lete roku 2011 do priestorov školy presťahovala stredná priemyselná škola stavebná. „Prebudovávali sme učebne, zakúpili nové laviče, skrinky na prezliekanie a prezúvanie, rysovacie stoly, rekonštruovali sme sociálne zariadenia – všetko v zmysle slibu predsedu BBSK Vladimíra Mařku, ktorý sa silou svojej osobnosti zaslúžil o to, že škola na prípravu stavebných odborníkov v Kremničke je perspektívna a ambiciozna,“ spomína na predchádzajúce etapy náročnej transformácie riaditeľ Spojenej školy PaedDr. Milan Ponický.

COVP: dôvera zriaďovateľa

Dôvera zriaďovateľa v Spojenú školu v Banskej Bystrici-Kremničke sa prejavila tým, že od minulého septembra v nej zriadil Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre potreby stavebníctva v BBSK. Zároveň s týmto krokom sa uskutočňuje modernizácia priestorov

Riaditeľ Spojenej školy Banská Bystrica-Kremnička PaedDr. Milan Ponický.

školy. Riaditeľ školy komentuje: „Zateplili sme budovy v celom areáli, povymieňali okná, vyregulovali vykurovací systém. Všetko uhradil zriaďovateľ z úveru z Európskej banky pre obnovu a rozvoj. Stavebné úpravy stáli 2,2 milióna eur.“ Prinášanie štatútu COVP nie je čarobným prútkom, ktorým sa naraz všetko zmení. Je to však šanca presadiť sa. Pedagógovia školy hľadajú nové ponuky vo forme školského a celoživotného vzdelávania,

ktorími by prispeli k zvyšovaniu úrovne odborných vedomostí a zručností stavebých odborníkov. Svedčí o tom aj nový študijný odbor technik energetických zariadení budov, ktorý je zameraný na alternatívne zdroje energií. „Technologické zariadenia, ktoré sme získali z EkoFondu Bratislava a od aliančných partnerov, slúžia primárne ako učebné pomôcky na vyučovací proces. A tiež ako zdroje tepla na prevádzku – plynové tepelné čerpadlo na klimatizáciu tried na teoretickom vyučovaní a mikrokogeneračná jednotka v kotolni školy na výrobu elektrickej energie, ktorú budeme predávať do elektrickej siete ako malovýrobca.“

Spolupráca s vysokými školami

Na rozšírenie spektra odborných vedomostí získaných na vyučovaní odborná škola spolupracuje s vysokými školami. V apríli prednášal pre žiakov a pedagogických zamestnancov prof. Dušan Petráš zo Stavebnej fakulty Slovenskej technickej univerzity (STU) v Bratislavе na tému *Znižovanie energetickej náročnosti budov*. Koncom júna zas zavítal do bystrickej školy prof. Víglašský z Technickej univerzity vo Zvolene s prednáškou na tému *Biomasa ako zdroj energie*. S pedagogmi Stavebnej fakulty STU a Stavebnej fakulty Žilinskej univerzity spolupra-

cujú učitelia školy pri tvorbe učebných textov na odborné predmety v študijnom odbore technik energetických zariadení budov v rámci projektu REFUGE.

Projekty, projekty, projekty

Nikomu nič nespadne iba tak z neba. Aj v banskobystrickej spojenej škole sa plány, sny, túžby a zábery premieňajú na realitu, osoh a úžitok vo významnej miere prostredníctvom projektov. Príkady pripájajú zástupkyňa riaditeľa školy pre teoretické vyučovanie Ing. Jana Zázrivcová: „Pracujeme v mnohých projektoch, pričom spolufinancovanie zabezpečuje zriaďovateľ. Už tretíkrát sme boli úspešní v projekte grafických systémov v odbornom vzdelávaní. V prvom kole sme získali zariadenie, počítače a programové vybavenie na stavebné odbory, kúpili sme licenciu na softvér AutoCAD. Druhýkrát sme sa v tomto projekte zamerali na polygrafické odbory, získali sme počítač, dataprojektor a konkrétnu programovú vybavenie pre tento odbor. A tretíkrát sme mali na zreteli opäť stavebné odbory a chceli by sme kúpiť novú licenciu na AutoCAD.“

Riaditeľ Milan Ponický dopĺňa: „V rozvojovom projekte grafických systémov používame softvér na kreslenie stavebných výkresov a AutoCAD na technické kres-

lenie v stavbárčine. Momentálne máme podaný aj projekt na elektronizáciu a revitalizáciu školských knižníčiek. Ďalší, zameraný na ochranu životného prostredia, máme v grantovom programe SPPo-locne. Urobíť čosi pre žiakov chceme aj v sociálnom programe – obnoviť tenisový kurt. V projekte na revitalizáciu knižnice by sme mohli získať 8-tisíc eur. Usilujeme sa zaviesť evidenciu a správu knižnice prostredníctvom elektronického systému a obnoviť knižničný fond.“ A škola má rozpracovaný projekt v programe Premena tradičnej školy na modernú za 350-tisíc eur na vybavenie učebne a dielne. „Máme súhlasné stanovisko zriaďovateľa, ktorý nám zabezpečuje aj kofinancovanie vo výške päť percent. Výsledok by sme sa mali dozviedieť v mesiaci septembri.“

Uplatnitelnosť absolventov

Najvýznamnejším indikátorom úspešnosti školy je uplatnitelnosť absolventov na trhu práce. Spojená škola v Kremničke sa roky snaží zaraďovať do siete študijné a učebné odbory, ktorých absolventi nájdú uplatnenie v praxi. Hovorí jej riaditeľ: „Myšlim si, že stavať sa bude vždy. Na Slovensku má stavebníctvo silné tradície. Naši predkovia stavali Viedeň, Budapešť, my budeeme naše Slovensko a Európu. Absolventi stavebných odborov nie sú odkázani na náročné technologické celky, sú uplatnitelní prakticky v každom regióne, meste, obci. Vedomosti a zručnosti získané v škole využijú počas celého života. Najšikovnejší sa uplatňujú na trhu stavebných prác aj v zahraničí. Absolvent stavebného študijného alebo učebného odboru, ktorý sa chce zamestnať, si aj napriek veľkej recesii v stavebníctve prácu nájde. Horšie je, že minohým mladým ľuďom sa nechce manuálne pracovať.“

Informácie o potrebe absolventov získavajú v škole z úradov práce a najmä od príslušných stavovských organizácií. Škola je kolektívnym členom Cechu strečárov Slovenska, Cechu vykurovania, tepelnej techniky a inštalácií, Slovenskej komory stavebných inžinierov, Komory kominárov Slovenska, Cechu kachliarov Slovenska, Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory, je tiež partnerom Zväzu stavebných podnikateľov Slovenska. Viacerí členovia pedagogického zboru sú členmi predstavstiev uvedených organizácií. Spolupráca s cechmi je zameraná aj na priebežnú modernizáciu obsahu výchovno-vzdelávacieho procesu podľa vývinových trendov jednotlivých technológií a materiálov a na organizáciu maturitných a záverečných skúšok.

Čím lákať nových žiakov?

Čím ďalším môže škola pritiahať záujem detí zo základných škôl? Hovorí Jana Zázrivcová: „Vytvárame čo najlepšie podmienky na výchovno-vzdelávaci proces, máme dobre vybavené niektoré odborné učebne, jazykové laboratória, učebne s IKT. Areál je vykrytý Wi-Fi signálom. Škola je jedným komplexom, kde žiaci nachádzajú kvalitné podmienky aj na účelné využitie voľného času. Organizujeme firemné dni, exkurzie, školenia, kde žiaci získavajú doplňujúce a rozširujúce informácie. Súčasťou školy je školský internát, jedáleň, bufet, spoločenská sála, telocvičňa s posilňovňou.“

Energetické úspory môžu byť účinnejšie

Hoci doterajšie energetické úspory sú oproti minulosti výrazné, pri dosiahnutom škola vraj neostane. „S partnerským Cechom vykurovania, tepelnej technike a inštalácií máme neformalnú dohodu, že jeho členovia nám vyregulujú vykurovaciu sústavu. To prinesie ďalšie zníženie nákladov. Po zateplení školy sme znížili

spotrebu plynu na vykurovanie o 40 percent. V červených číslach teda nie sме a verím, že ani v budúcnosti nebudeme," nádeja sa riaditeľ.

Ťažiskové odbory 3693 4 a 3650 M

Technik energetických zariadení budov (3693 4) je jedným z nosných a nádejnych študijných odborov Spojenej školy v Banskej Bystrici-Kremničke. Moderným spôsobom vychová žiadancov a výborne platených špecialistov. Úspešný absolvent získá výučný list, maturitu a odbornú spôsobilosť na prácu s vybranými technickými zariadeniami. Kde sa uplatní? Ako technik v stredných technicko-hospodárskych funkciách v stavebnictve, energetike, vo firmách orientovaných na predaj, montáž, servis energetických zariadení využívajúcich zemný plyn alebo obnoviteľné zdroje energie.

Absolvent študijného odboru stavebništvo (3650 M) získá úplne stredné odborné vzdelanie. Zameriava sa na pozemné stavebništvo, technické zariadenia budov, stavbu a interiér, stavbu a reality, dopravné stavebništvo a stavebný manažment. Môže sa uplatniť v technicko-hospodárskych funkciách v stavebnictve, samostatne zvládne vypracovanie projektovej dokumentácie jednoduchých stavebných objektov, samostatne zabezpečí investičnú a projektovú prípravu stavieb podľa stavebného zákona. Vie posúdiť pôsobenie trhu s nehnuteľnosťami v ekonomickej súvislostiach, ovláda základné princípy podnikania. Pre študentov s vyššími ambíciami môže byť tento odbor vhodným odrazovým mostíkom pred vysokoškolským štúdiom na fakulte architektúry alebo na stavebnej fakulte.

Využívanie alternatívnych zdrojov

Výučbu o odbor technik energetických zariadení budov rozšírila škola ako jedna z troch na Slovensku s dôrazom na využitie alternatívnych zdrojov energie. Čo predchádzalo tento krok? Milan Ponický zdôrazňuje, že ambíciou školy je byť stále na pulze dňa a nezaostávať za pokrokom: „Zaujímame sa o moderné trendy v stavebnictve, o nízkoenergetické domy, obnoviteľné zdroje energie. S týmito tématami sa absolventi našej školy – budúci stavbári – budú stretnať. Po požiadavke z Čechu vykurovania, tepelnej techniky a inštalácií sme pristúpili na projekt vytvorenia nového študijného odboru technik energetických zariadení budov, ktorý je obsahovo orientovaný na obnoviteľné zdroje energie. Koordinátorom úlohy bol EkoFond pod metodickým riadením Štátneho inštitútu odborného vzdelávania. Do projektu boli zapojené ďalšie dve školy. Po vytvore-

Zástupkyňa riaditeľa školy pre teoretické vyučovanie Ing. Jana Zázrivcová.

ní školského vzdelávacieho programu sme vybudovali odbornú učebňu a dieľňu.“

Ked' sa povie REFUGE

Jedným z príkladov, ako sa dá v oblasti alternatívnych zdrojov energie napredovať nielen teoretickou prípravou, ale aj prakticky, je projekt REFUGE (Renewable Energy for Future Generations – Obnoviteľná energia pre budúce generácie), podporený v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci/Mnohostranné projekty/Prenos inovácií. Projekt sa začal realizovať v decembri 2011 a ukončený bude koncom novembra 2013. Realizátorom a hlavným partnerom je EkoFond, ďalšími partnermi projektu sú aj tri slovenské školy (okrem banskobystrickej aj SOŠ elektrotechnická Trnava a SOŠ technická Prešov) a Štátny inštitút odborného vzdelávania.

Slabina školy?

„Najväčšou slabinou sú trojročné učebné odbory, pretože vo vlaňajšom školskom roku sme neotvorili ani jeden. A tento školský rok máme zapisaných desať žiakov do učebného odboru kachliar,“ komentuje skúsenosti zástupkyňa riaditeľa školy pre teoretické vyučovanie. Ako sa to prejavuje v záujme detí o školu? Od 20. mája mali v škole zápis nových prvákov. „Predpokladáme, že do nového školského roka prijmemme na školu okolo 120 žiakov. Prichádza k nám približne toľko žiakov, koľko ich práve končí.“

Cena Trendu a súťažné úspechy

Vlani získala Spojená škola prestížnu cenu týždenníka Trend za úspešnú spo-

jazyku, získal mimoriadnu cenu organizátorov – účasť na medzinárodnom stretnutí mladých vedcov v Abú Zabí, kam pocestuje v septembri. V minulom školskom roku sa žiaci školy zúčastnili tohto stretnutia v ruskej Tule.

Od Lučenca po Čadcu

Riaditeľ Milan Ponický dôverne pozná terén, v ktorom sa škola usiluje presviedčať o svojich kvalitách deti, rodícov i učiteľov a výchovných poradcov zo základných škôl: „Sme náborovou školou. Od septembra 2012 sme robili intenzívny nábor v Banskobystrickom, Žilinskom a v časti Nitrianskeho kraja. Najprv v centrach pedagogicko-psychologického poradenstva. Potom na poradách výchovných poradcov v jednotlivých okresoch. Zúčastnili sme sa väčsiny búrz informácií o povolaníach v spomínaných krajoch. Naši zamestnanci nechýbali na mnohých rodičovských združeniaciach v 9. ročníku základných škôl. Od Lučenca až po Čadcu. Organizovali sme Deň otvorených dverí pre žiakov základných škôl a ich rodičov. V rámci projektu REFUGE sme organizovali stretnutie s výchovnými poradcami základných škôl ohľadom prezentácie študijného odboru technik energetických zariadení budov a príruč-

Príprava v odbore technik energetických zariadení budov.

ky pre výchovných poradcov o obnoviteľných zdrojoch energie.“

Zásady pomáhajúce prekonáť problémy

Pracovným krédom riaditeľa je vytvoriť školu, ktorej absolventi budú mať uplatnenie, ktorí svojím správaním a vystúpaním budú robiť dobré meno sebe, škole a zamestnávateľovi. V škole musí byť pokojná pracovná atmosféra, v ktorej sa budú dobre cítiť zamestnanci aj žiaci. Samozrejme je primeraná náročnosť a spolupráca. Riaditeľ školy by mal byť prirodzenou autoritou. Mal by byť ako dobrý futbalový rozhodca, ktorého, keď hra ide podľa pravidel a bez problémov, na ihrisku veľmi nevidieť.

Milan Ponický vrah nechce všetko robiť sám. Spolieha sa na členov vedenia školy a ostatných zamestnancov. S nimi často konzultuje mnohé úlohy a otázky. Kolektív zamestnancov sa po spomínaných organizačných zmenách dvakrát výrazne doplnil. Nájsť si cestu ku všetkým (alebo aspoň k väčšine) je skutočne veľmi náročné.

Partnerské školy v zahraničí

Tradície v našom stredoeurópskom priestore hovoria, že keď dvaja robia to isté, nie je to vždy to isté. Nuž aj cezhranicné a dlhotrvajúce partnerstvá prinášajú efekty. „Naša škola už roky udržiava vzťahy so strednými odbornými školami v Békéskej Čabe a Dabaši v Maďarsku, v Českej republike so Strednou školou technickou a remeselnou v Novom Bydžove a s Integrovanou strednou školou v Sokolniciach, v Poľsku so strednou elektrotechnickou školou v Tarnove. Spolupráca má charakter reciprocity,“ vysvetluje riaditeľ školy.

SNP a partneri v Nemecku

Spojená škola v Kremničke je partnerom Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici. Jej žiaci v spolupráci s rovesníkmi z nemeckej školy zameranej na resocializáciu mladých ľudí z mesta Hahn zo Severného Porýnia-Vestfálska už po dva roky obnovujú národnú kultúrnu pamiatku domy na Kalisti. „Je to zaujímavá a výchovne účinná spolupráca. Mladí Nemci obnovujú to, čo ich predkvia neuvážene zlikvidovali! Aj tak sa mení súčasný Európan,“ popisuje PaedDr. Milan Ponický jednu z form medzinárodnej spolupráce v spoločnej Európe.

Nielen štúdiom je ľud živý

Podľa zástupkyne riaditeľa Jany Zázrivcovej škola ponúka na výber množstvo záujmových kružkov. „Máme krúžky cudzích jazykov, veľký úspech má u nás športový a strelecký krúžok. V rámci záujmovej činnosti máme prenajatú plaveckú dráhu. Raz za týždeň môžu deti navštíviť s pedagógom plaváreň. Oblúbený je florbalový, volejbalový, tenisový, internetový, filmový či tanecný krúžok. Na zvyšovanie efektívnosti výchovno-vzdelávacieho procesu organizujeme olympiády v cudzom jazyku, literárnu súťaž i zápolenie Matematický klokan.“ A riaditeľ školy dodáva: „Aj v rámci školského internátu sa zúčastňujeme rôznych spoločenských, vedomostných, športových súťaží medzi internátmi v Banskej Bystrici a okolí.“

Vítané leto nie je len na oddych

Počas letných prázdnin škola organizuje tréningový kemp športovcov. V polovici júla sa v priestoroch školy uskutočnilo sústredenie, ktorého dôvodom bol nový ročník futbalových a atletických súťaží. Tréneri sa venovali tréningovému procesu, výchovávatelia zabezpečovali pedagogický dozor. A čo nové príbudi k doterajším radostiam a starostiam v Spojenej škole v Banskej Bystrici-Kremničke?

„Pripravili sme otvorenie externého štúdia v učebnom odbore kachliar, pomaturitné kvalifikačné externé štúdium v študijnom odbore stavebništvo. Zároveň v spolupráci s Čechom vykurovania, tepelnej techniky a inštalácií a so Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou žiadame ministerstvo školstva o akreditáciu skúšok na overenie odbornej spôsobilosti v učebných odboroch inštalatér a murár. V lete príša na rad aj klasická príprava technického, materiálového vybavenia na nový školský rok. Čo sa týka teoretického vyučovania, bolo, samozrejme, potrebné pripraviť pedagogickú dokumentáciu, vypracovať rozvrh, keďže došlo k zmenám v školských vzdelávacích programoch. A pozornosti pedagogov neušli v lete ani žiaci, ktorí nemajú ukončené opravné skúšky,“ rekapituluje ostatné kroky v škole jej riaditeľ.

Ani stolárske remeslo na cti netratí.

Všestranne aktívny, múdro rozhľadený

IVAN BRANISLAV ZOCH

Na konci minulého školského roku sme si pripomenuli 170. výročie narodenia Ivana Branislava Zocha, tvorca slovenskej matematickej a prírodovednej terminológie, pedagóga, polyhistora, osvetového pracovníka, prieskumníka školskej telesnej výchovy na Slovensku, encyklopédistu, spisovateľa, prekladateľa. Narodil sa 24. júna 1843 v Jasenovej v rodine evanjelického farára Ctibora Zocha, ktorý patril k najznámejším spolupracovníkom Ľudovíta Štúra. Po maturite na levočskom gymnáziu roku 1862 študoval na Vysokej škole technickej vo Viedni matematiku a prírodné vedy. Vzdelanie si doplnil na univerzitách v Mnichove, Heidelbergu a Erlangene. Z vlastnej iniciatívy chodil na prednášky z chémie, geologie, geografie a medicíny.

Roku 1866 začínal ako profesor na prvom slovenskom gymnáziu v Revúcej, kde učil fyziku, matematiku, prírodopis, chémiu, kreslenie, krasopis a spev, zaviedol nové metódy vyučovania fyziky a chémie a vyučovanie telocviku, lebo prostredníctvom neho mohol usmerňovať žiakov výchovne aj národnostne. Napísal tam aj učebnicu telesnej výchovy, prvé na území Slovenska a v slovenčine, pod názvom Krátky návod

k vyučovaniu telocviku hlavne pre národné školy. Spolu s Gustávom Lojkom a Samuľom Ormisom sa pričinil o rozvoj divadelníctva v meste a Revúca sa stala jeho centrom na Gemeri, stál tiež pri zrodze hudobného telesa zvaného hudobok. Veľoval sa metrológii, literatúre, astronómii, psychológii, botanike, poľnohospodárstvu, stavebníctvu, jazykovede. Mal najväčšiu zásluhu na rozvoji vyučovania prírodovedných predmetov, vybudovaní fyzikálneho

kabinetu a značne sa pričinil o projekt a výstavbu novej budovy gymnázia, ktorá bola postavená roku 1871 v romantickom neskoroklasicistickom slohu.

Po zavorení školy ho roku 1874 ako vynikajúceho pedagóga pozvali rovno za riaditeľa nového gymnázia v Sarajeve, neskôr bol riaditeľom gymnázia v Petrinji, kde založil meteorologickú stanicu. V Osijeku sa s veľkou energiou pustil do vydávania konverzačného chorvátskeho lexičného. Je zakladateľom chorvátskej Ľudovej univerzity v zmysle moderných pokrokových snáh, iniciátorom zavedenia reálnych predmetov do vyučovania.

Aj v zahraničí neprestajne udržiaval styky so Slovenskom. Zúčastňoval sa života okolo Matice slovenskej a Živiny a bol činný vo veciach slovenčiny a slovenských záujmov. Roku 1908 odišiel do penzie do Modry, kde sa zapojil do aktivít skupiny národovcov. Ako polyhistor zasahoval do dvanásťich vedných odborov. Napísal vynikajúce práce z matematiky, fyziky, meteorológie, termológie, hudby, krasopisu. Matematickú terminológiu zhral v diele *Slovár vedeckého slovenského názvoslovia*. Jeho *Physika* je po-važovaná za prvé slovensky napísanú stre-

doškolskú učebnicu fyziky. Koncipoval ju moderne, má 184 strán a 284 obrázkov. Pri vytváraní slovenského fyzikálneho názvoslovia sa opieral o češtinu, ruštinu a latinčinu. Za názvom často uvádzal jeho tvar v inom jazyku. Dôkazom jeho obrovskej všeestrannosti je 270 publikovaných prác z rôznych oblastí. Pozoruhodné výsledky svojich vedeckých výskumov uverejňoval vo svetových časopisoch. V literárnej oblasti sa zameral na tvorbu anekdot, cestopisov, humoresiek, poviedok a beletrizovaných príhôd, zostavil zbierku divadelných hier pre mládež. V publicistike komentoval slovenský národný život, aktuálnu politickú situáciu, propagoval podnikanie, všímal si ženskú otázku.

Roku 1867 na svetovej výstave v Paríži vystavoval svoj prístroj na meranie rýchlosťi zvuku v plynach, na svetovej výstave vo Viedni model kachľí na „veterné“ kúrenie. Patril medzi významných pomolágov Gemera. Na revúckom gymnáziu bol zakladateľom prírodopisnej, fyzikálnej, chemickej, mineralogickej a numizmatickej zbierky a „opatrovníkom múzea“. Zbierka obsahovala demoplastické preparáty vtákov, zbierky hmyzu a minerálov. Aktívne pracoval ako referent prvého odboru zemepisu a prírodopisu pri Muzeálnej slovenskej spoločnosti v Martine. Tam sa roku 1871 ako prvý pokúsil o založenie Slovenského sokola, ale neuspel. Pochovaný je na cintoríne v Modre v susedstve hrobu Ľudovíta Štúra.

KALENDÁRIUM

Ľudovít Absolon

(* 29. august 1909 Bardejov – † 16. jún 1988 Bratislava) – fotograf a pedagóg. Pôvodným povoláním chemik, fotografiu študoval v Bardejove. V rokoch 1955 – 1981 viedol fotografické oddelenie Školy umeleckého priemyslu v Bratislave. Späťatku sa venoval dokumentárnej fotografii a sústredoval sa na židovskú komunitu, jarmoky a mestské prostredie východného Slovenska. Od 50. rokov 20. storočia upriamil svoju pozornosť na národnopisné motívy (Ľudová architektúra, kroje a pod.).

Jonáš Bubenka

(* okolo 1650 Ochtiná – † 18. jún 1705 Levoča) – učiteľ, výtvarník a hudobný skladateľ. Pôsobil ako učiteľ a kantor evanjelickej cirkvi v Prešove, pred rokom 1680 prešiel do Levoče, kde bol profesorom evanjelického gymnázia. Komponoval duchovné piesne a zhudobňoval priležitosťné básne. Známym sa stal ako ilustrátor levočského vydania Komenského diela *Orbis pictus* (1685), vydal učebnicu matematiky *Arithmeticae vulgaris nucleus*.

Ľadislav Fodor (pôv. Majerhofer)

(* 25. jún 1855 Skalica – † 17. august 1924 Šopron, Maďarsko) – matematik a pedagóg. Po stredoškolských štúdiach v Bratislave študoval rok na budapeštianskej, potom na viedenskej technike, ale čoskoro sa stále viac zameriaval na štúdium matematiky, najmä deskriptívnej geometrie. Bol profesorom Vyššieho gymnázia v Banskej Bystrici, od roku 1887 až do svojej smrti deskriptívnej geometrie na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, resp. v Šoprone. Zaradil sa medzi najvýznamnejších prieskumníkov výučby deskriptívnej geometrie v Uhorsku. Späťa sa s ním rozvoj výučby deskriptívnej geometrie na štúvnickej akadémii aj začiatky prednášania grafostatistiky a priestorovej analytickej geometrie ako samostatných predmetov. Bol autorom mnohých stredoškolských a vysokoškolských učebník matematiky a najmä deskriptívnej geometrie. Vo výučbe sa používali trištrve storočia.

Ľadislav Schramm

(* 25. jún 1920 Užhorod – † 13. október 1980 Bratislava) – matematik. Univerzitné štúdium matematiky a fyziky absolvoval na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave roku 1942. Po celý čas svojej pedagogickej činnosti pôsobil v Bratislave. Do roku 1962 na obchodnej akadémii a priemyselnej škole strojníckej, neskôr na Katedre matematiky a deskriptívnej geometrie Strojníckej fakulty SVŠT a od roku 1974 ako docent na Katedre evidencie Vysokej školy ekonomickej. V rokoch 1954 – 1958 bol ústredným inspektorem pre stredné a odborné školy. Jeho vedecké publikácie a vysokoškolské učebné texty sú z oblasti výpočtovej techniky a informatiky aplikované na ekonomiku. Bol vedúcim autorského kolektívu značného počtu učebník matematiky, fyziky a zbierok úloh pre stredné ekonomicke školy.

Anton Dubec

(* 3. február 1906 Šuňa – † 29. jún 1975 Bratislava) – pedagóg a matematik. Po maturite pokračoval v štúdiu na Karlovej univerzite v Prahe v odbore matematika – deskriptívna geometria. Ako učiteľ pôsobil na gymnáziách v Novom Meste nad Váhom, vo Zvolene, v Trnave a Bratislave. Od roku 1942 bol lektorom metodiky vyučovania matematiky a deskriptívnej geometrie na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Od roku 1953 učil metodiku vyučovania matematiky na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave, roku 1960 musel z nej pre kádrové príčiny odísť. Svoje bohaté pedagogické skúsenosti z 30-ročnej praxe využíval pri tvorbe učebnícku z matematiky a deskriptívnej geometrie. V diele *Metodika vyučovania matematiky* sa pokúsil vylížiť základy metodiky matematiky ako samostatnej vednej disciplíny a súčasne uvedol poznatky, ako v nej vyučovať školský dorast. Bol predsedom komisie pre matematickú terminológiu pri Ústave slovenského jazyka SAV a podielal sa na práci Terminologickej komisie pre školskú matematiku, vedenej prof. Václavom Medekom, ktorá vyústila roku 1975 do vydania publikácie *Matematická terminológia*.

Sateliity zamerané na Slovensko

GEOGRAFIA

Sateliity sa stali v posledných rokoch neoddeliteľnou súčasťou našho každodenného života. Umožňujú predpovede počasia, telefónovanie pomocou mobilov, internetové spojenie či pozoranie televízie. Pri plánovaní ciest automaticky klikneme na Google-Maps, GoogleEarth alebo sa spoliehame na mapové navigácie v autách.

Už v piatom ročníku na základnej škole sa v rámci výučby geografie žiaci oboznámujú s využívaním viacerých druhov satelitov: meteorologických, globálnych polohových systémov (GPS), komunikačných, televíznych, výskumných, vojenských, aj s existenciou vesmírnych staníc a medziplanetárnych sond. Mnohí z nás teoreticky vedia, že Zem nepretržite monitorujú „číči“ mnohých satelitov, ale je len málo tých, ktorí si do-

kážu predstaviť, čo všetko vlastne „vidia“. Obzvlášť, ako môžu byť údaje poskytované satelitmi využité spolu s počítačovou animáciou na priblíženie zmien objektov krajiny, zmien v atmosfére či v kozmických energetických časticach, ale aj v pevných zložkách medziplanetárnej hmoty.

To boli hlavné dôvody prípravy publikácie *Meniace sa Slovensko očami satelitov* (editor Ján Feranec). Okrem textovej časti obsahuje aj interaktívne DVD, ktoré pomocou animácií umožňuje sledovať zmeny krajiny na satelitných snímkach v časovom slede. Animácie v prvých kapitolách sprostredkovávajú dynamiku meteorologických javov, akými sú napríklad orkán, búrky, hmla alebo pohyby atmosférických frontov. V rámci ukážok kozmických javov približujú prelet

kométy v blízkosti Slnka, rotácie asteroidov či zrážky úlomkov kométy s planétou Jupiter. V ďalšej časti publikácie autori dokumentujú najmä zmeny poľnohospodárskej a lesnej krajiny, napr. prostredníctvom pribúdania biomasy počas vegetačného obdobia alebo zmeny stavu lesov v dôsledku premenenia podkôrňného hmyzu v Tatrách. Z ďalších prezentovaných zmien možno spomenúť ukážky rozširovania zá-

stavby v okolí mesta Trnavy či intenzívne zásahy do krajinej štruktúry v dôsledku výstavby vodných diel (Gabčíkova, Žiliny a Novej Bystrice) a pod. Dynamika ilustrovaných zmien je rôznorodá. Pri meteorologických záZNAMoch sú v animáciach uvádzané dni a hodiny, sezónne zmeny vegetácie zachytávajú snímky podľa jednotlivých dekad a pri zásadnej zmeni krajinej štruktúry, ako je napríklad výstavba priemyselného kompleksu alebo vodného diela, sú zmeny krajiny prezentované s odstupom niekoľkých rokov. Sprievodný text podrobne vysvetľuje procesy a vizualizačné prvky, ktoré možno sledovať na jednotlivých animáciach.

Interaktívne DVD ilustruje netradičným spôsobom, prostredníctvom animácií, využitie satelitných údajov pri znázorňovaní dynamiky zmien na Zemi (najmä v kontexte Slovenska) a v jej okolí. Pretože tento spôsob zvyšuje celkovú názornosť a atraktivitu vybraných tematických okruhov, môže byť publikácia cennou pomôckou pri výučbe prírodovedných predmetov.

RNDr. Monika KOPECKÁ, PhD.

Zákonitosti pohybu, kvantové záhadky

FYZIKA

Kniha *Fyzika, 50 myšlienok*, ktoré by ste mali poznáť napísal Joanna Baker, ktorá sa špecializuje na vedy o Zemi a vesmíre. Má dvesto strán, čo štvorstrana, to silný vedecký, mysliteľský príbeh významnej osobnosti, ktorá sa neodlučiteľne spája v učebniciach so záklonom, s rovinou, pravidlom, metódou, reakciou, úkonom, fyzikálnym javom, pevnou hmotou či okom neviditeľnou časticou. Ich autorkami, objaviteľmi, výtrvalými testovateľmi, praktickými realizátormi nie sú iba vedci a vynálezcovia z rodu fyzikov. Pratielia sa s nimi (alebo konfrontujú, argumentujú, spochybňujú ich „naisto“ overené konštatovania) astrológovia, botanici, medici, chemici. Táto súčasť prírodných vied ich nabádala a neustále podnecuje uvažovať o fyzikálnych zákonitostach od horúceho jadra Zeme po nekonečne vesmírne kontinenty, zdánlive akoby s neobmedzenou aktivitou nás poučajú o tisíckach praktických výsledkov a dôsledkoch väzieb pevnej hmoty a dynamiky jej vnútorných energií.

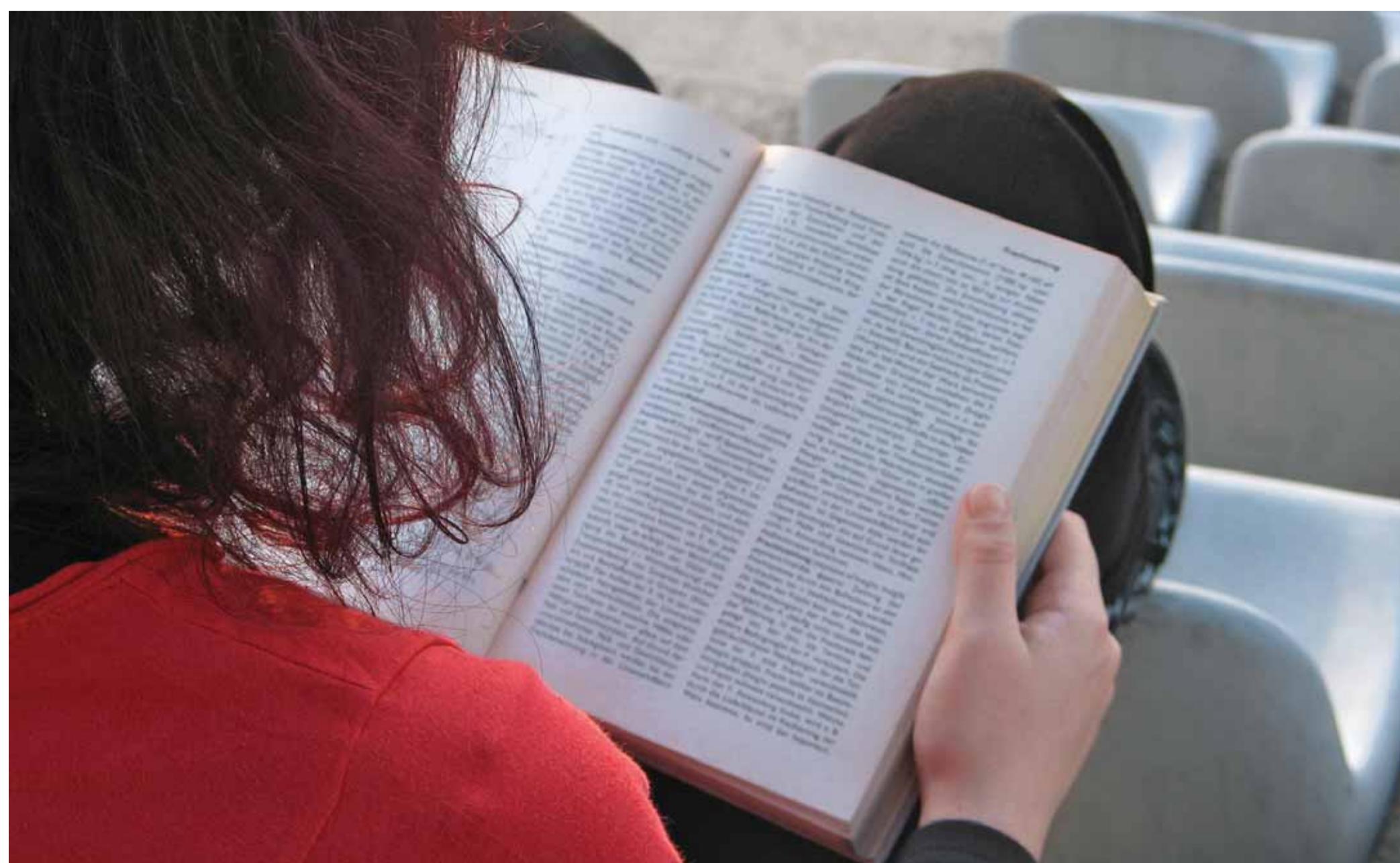

Autorka na konštatovanie prieťaľov, že z fyziky si pamäťajú najmä (alebo iba?), že je náročná, reaguje: V každodennej živote však fyziku používame všetci. Keď sa pozoráme do zrkadla alebo si nasadíme okuliare, využívame optickú fyziku. Keď nastavujeme budík, sledujeme čas, keď sa pohybujeme podľa mapy, orientujeme sa v geometrickom priestore. Ale fyzika nie je len o technológií. Bez fyziky by neboli žiadni Mesiac, žiadna dĺžka, žiadne diamanty. Dokonca aj krv prúdiaca v našich tepnách sa riadi zákonmi fyziky – vedy o hmotnom svete. Pre koho sú pri štúdiu najdôležitejšie základné pojmy, môže si v knihe podčiarkovať „poučky“ o gravitácii, svetle, energii, pohybe.

V prvej kapitole, nazvanej *Hmota v pohybe*, si môžete prečítať z iného uhla, než sa uvádzajú v učebniciach, o Newtonových pohybových zákonoch, o sledovaní trhavých pohybov botanika Roberta Browna či dozviedieť sa o zákone Roberta Hooka, polyhistora bytosťne zaujatého skúmaním architektúry do tej miery, že jeho vedecké vývody sa stali prakticky užitočné v stavebníctve či strojárstve. V kapitole *Skryté vo vlnách* môžeme svoj úžas z dôhľadového spektra farieb racionálne pribrzdíť pri Newtonovom zistení prechodu bieleho svetla cez sklenený hranol, vŕšímať si vlny a vlnenia podľa zákonov Ohma, Bragga či Snella. Kvantové záhadky (Planckov zákon, fotoelektrický jav, Heisenbergov

princíp neurčitosti, Schrödingerova vlnová rovnica a jeho živá-mŕtva mačka či Pauliho vyučovací princíp) sú ešte čítaním o skúmaní držiacom sa elegantne laboratórnej praxe. Časť *Rozpad atómov* je však už začiatkom vážneho celospoločenského pribehu o „našom veku“, plnom mikrorozborov a popieraní konečnej veľkosti konkrétnej časti „nedeliteľnej“ čiastočky hmoty. A rovnako je podnetom na uvažovanie, akým tempom sa výsledky vedeckých skúmaní priam rovinocenne využívajú na ušľachtilu pomoc ľudstvu a smrteľnému človeku a zároveň zneužívajú na fantazmagorické ciele ľudí, ktorí sú presvedčení, že zaplatíť sa dá všetko len preto, aby praktické úzasy poznania mohli využívať na skupinové či celkom súkromné úžitky. Záverečná časť knihy nazvaná *Priestor a čas* akoby hľadala odpoveď na mnohé znepokojujúce otázky mimo našo základného vnímania životného prostredia a plynúceho byтиja. Možno prijať všetky kozmické úkazy ako nekonečnú inšpiráciu a cez astronomické výskumy a výklady pri nich celoživotne fantazirovať. Alebo hoc čisto laicky snívať o kvantových záhadách, teoretických zákonitostach zdanlivého chaosu, veľkých vesmírnych treskoch a energii vedecky nazývanej tmavá.

Stranu pripr

Správa o stave školských knižníc

Školské knižnice slúžia na informačné a dokumentové zabezpečenie výchovno-vzdelávacej činnosti a výchovno-vzdelávacieho procesu. Poskytovaním knižnično-informačných služieb a organizovaním vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí skvalitňujú vzdelávanie na školách, pomáhajú pri individuálnej príprave na vyučovanie, podporujú celoživotné vzdelávanie a sebavzdelávanie žiakov, pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, rozvíjajú informačnú výchovu a zvyšujú čitateľskú gramotnosť žiakov, vytvárajú priestor na efektívne využitie voľného času. Knižnično-informačné služby sa poskytujú rovnakom všetkým členom školskej komunity, bez ohľadu na vek, rasu, pohlavie, náboženstvo, národnosť, jazyk, profesionálny alebo sociálny status. Prístup ku knižnično-informačným službám a knižničným fondom rešpektuje Všeobecnú deklaráciu ľudských práv Organizácie Spojených národov a nepodriadiuje sa žiadnym ideologickej, politickým alebo náboženským cenzúrami či komerčným nátlakom.

Školské knižnice sú na miestnej úrovni súčasťou základných alebo stredných škôl, na celoslovenskej úrovni knižničného systému Slovenskej republiky.

1. Právne predpisy platné pre školské knižnice

Postavenie a úlohy školských knižníc, ich zriaďovanie, poskytovanie knižnično-informačných služieb používateľom upravuje zákon č. 183/2000 Z. z. o knižničach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o knižničach“).

Podrobnosti o zriaďovaní, zlučovaní, zrušovaní, činnosti a prevádzke školských knižníc upravuje smernica Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 8/2006

o činnosti školských knižníc (ďalej len „smernica o činnosti školských knižníc“). Evidenciu knižničných dokumentov upravuje vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 421/2003 Z. z., ktorou sú ustanovené podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie, vydávania a revízie knižničného fondu v knižničach (ďalej len „Ministerstvo kultúry SR“).

Zlučovanie školských knižníc a obecných knižníc upravuje usmernenie Ministerstva kultúry SR č. MK-1790/2004 k zlučovaniu školských a obecných knižníc.

Odporeúcania na činnosť školských knižníc obsahujú metodický materiál Model školskej knižnice, ktorý bol schválený Ministerstvom školstva Slovenskej republiky roku 2004.

2. Analýza stavu školských knižníc za rok 2012

Základným východiskovým materiáлом na spracovanie analýzy stavu školských knižníc bol výber štatistických údajov,

ktoror uvedli školské knižnice vo Výkaze o školskej a akademickej knižnici za rok 2012 Škol (MŠVVŠ SR) 10-01 (ďalej len „výkaz“) a ktoré spracoval Ústav informácií a prognóz školstva v Bratislave v spolupráci so Školským výpočtovým strediskom v Banskej Bystrici. Zber štatistických údajov a ich schválenie vykonala odbory školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja. Doplňujúcim materiáлом analýzy boli právne normy, metodické odporúčania, interné správy a odborné konzultácie metodického centra Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice (ďalej len „metodické centrum pre školské knižnice“), informácie z webového portálu InfoLib, príspevky z printových a elektronických médií, telefonické prieskumy vo vybraných školských knižničach, vyžadané písomné informácie zo školských knižníc, ako aj vyžadané informácie z regionálnych knižníc, ktoré poskytujú metodickú pomoc školským knižničiam.

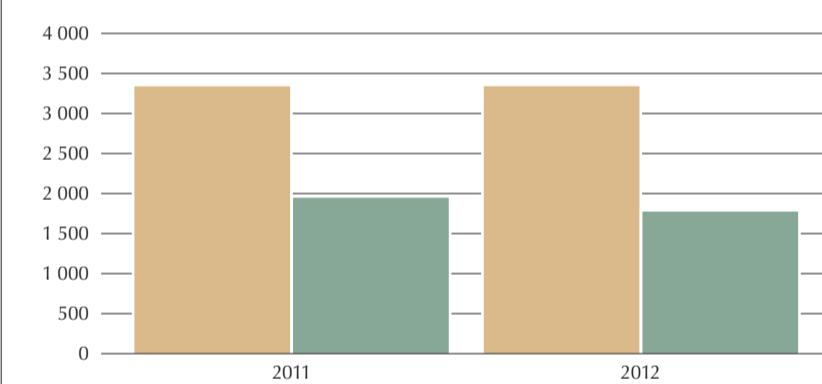
2.1 Počet škôl a školských knižníc

Podľa celkového sumáru štatistického zisťovania bolo k 31. decembru 2012 evidovaných 1 812 školských knižníc, ktoré boli zriadené v súlade so zákonom o knižničach a ktoré boli súčasťou 1 812 základných a stredných škôl (tab. 1). Po druhýkrát sa uskutočnil adresný zber štátnych štatistických údajov o školských knižničach, a to na základe webového registra, ktorý bol vytvorený z identifikačných údajov o školských knižničach, systematicky vedených metodickým centrom pre školské knižnice v Adresári školských knižníc v Slovenskej republike. Do webového registra mali prístup len tie základné a stredné školy, ktoré boli od roku 2000 do roku 2012 zároveň začívané v Zozname knižníck Slovenskej republiky, vedenom Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky. V súčasnosti existuje zhoda medzi evidovanými knižnicami v uvedenom zozname a v Adresári školských knižníc v Slovenskej republike.

Roku 2012 bolo zrušených 161 školských knižníck. Zriaďovatelia školských knižníc ako dôvod zrušenia školskej knižnice najčastejšie uvádzali nevyhovujúce priestory na školskú knižnicu, nedostatok finančných prostriedkov na nákup knižničného fondu a personalné problémy s obsadením funkcie školského knižníčnika. V sledovanom období bolo zriadených 23 nových školských knižníck.

V porovnaní s rokom 2011 klesol počet školských knižníc integrovaných s verejnou knižnicou o 28, a to z dôvodu odstránenia nepresnosti v štatistickom výkazovaní. V predchádzajúcom roku niektoré školské knižnice nesprávne vyzodnotili

Graf 1: Počet škôl a školských knižníc

Legenda: žltá počet škôl, zelená počet škôl so školskými knižnicami.

spoluprácu s verejnými knižnicami ako integráciu s verejnou knižnicou.

Ani pri adresnom zberze štátnych štatistických údajov a naprieck školeniu zástupcov Ústavu informácií a prognóz školstva a štatistikov z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja sa nepodarilo predísť chybám pri štátom štatistickom zisťovaní. Napríklad v priebehu zberu na základe kontroly 800 schválených výkazov štatistikmi z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja metodické centrum pre školské knižnice zistilo, že väčšina školských knižníc vo svojich výkazoch budť nevyplnila povinné štatistické údaje, ako napr. počet odbornej literatúry a počet krásnej literatúry, alebo uviedla nesprávne štatistické údaje, a to najmä nesprávny počet odbornej literatúry a krásnej literatúry (do tohto počtu zarátili aj audiovizuálne a elektronické dokumenty a iné špeciálne dokumenty), nesprávny počet potenciálnych používateľov (počet pedagogických zamestnancov a nopedagogických zamestnancov školy často prevyšoval po-

čet samotných žiakov danej školy), neuvedené žiadne výpožičky učiteľov alebo žiakov (pričom školské knižnice uviedli vysoký počet registrovaných učiteľov a žiakov), nesprávne vykázané priestory pre používateľov školskej knižnice (uvádzali len „voľnú“ plochu medzi regálmi) a nesprávne vykazovanie odborných kurzov, porad a seminárov (vykázali aj odborné kurzy a porady učiteľov, ktoré nesúviseli s činnosťou školskej knižnice, a tematické semináre pre učiteľov alebo žiakov). Na väčšinu týchto chýb mohli školské knižnice upozorniť štatistici z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja pri kontrole a schvaľovaní daných výkazov. Metodické centrum pre školské knižnice do dátocne požiadalo niektorých štatistikov z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja o „odomknutie“ schváleného výkazu a následne boli konkrétnie školské knižnice požiadane o opravu chybných údajov.

Z celkového počtu 3 321 základných a stredných škôl evidovaných v sieti škôl

Tab. 1: Počet škôl a školských knižníc

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Počet škôl	3 350	3 321	-0,87
Počet škôl so školskými knižnicami	1 945	1 812	-6,84
- z toho integrovanými s verejnou knižnicou	80	57	-28,75

Tab. 2: Počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2012/2013

Ukazovateľ	Počet základných a stredných škôl	Počet školských knižníc	%
Obvodný úrad Bratislava	307	156	50,81
Obvodný úrad Trenčín	280	190	67,86
Obvodný úrad Trnava	348	224	64,37
Obvodný úrad Nitra	440	205	46,59
Obvodný úrad Žilina	411	238	57,90
Obvodný úrad Banská Bystrica	429	192	44,76
Obvodný úrad Prešov	628	360	57,32
Obvodný úrad Košice	478	247	51,67
Slovenská republika spolu	3 321	1 812	54,56

Tab. 3: Knižničný fond

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Knižničné jednotky spolu	7 075 292	6 456 457	-8,75
- v tom			
knihy a zviazané periodiká	6 842 038	6 354 495	-7,13
audiovizuálne a elektronické dokumenty	136 726	68 085	-50,21
iné speciálne dokumenty	96 528	33 877	-64,91
Počet titulov dochádzajúcich periodík	18 011	11 990	-33,43
Ročný prírastok knižničných jednotiek	123 272	125 023	+1,42
Úbytky knižničných jednotiek	105 587	117 106	+10,91
Knižničné jednotky spracované automatizované celkovo	1 067 700	1 462 875	+37,01

a školských zariadení Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „MŠVVaŠ SR“) nemalo v školskom roku 2012/2013 zriadenú školskú knižnicu **1 509 škôl**. Uvedené školy využívali na informačné a dokumentové zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu kabinetné zbierky kníh, prípadne si zapožičali informačné zdroje z verejných knižníc. V tab. 2 je zobrazený počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2012/2013 na základe údajov obvodných úradov v sídle kraja.

2.2 Knižničný fond

K 31. decembru 2012 školské knižnice evidovali **6 456 457 knižničných jednotiek** (tab. 3). Po prepočítaní uvedeného počtu knižničných jednotiek na počet školských knižníc pripadlo na jednu školskú knižnicu približne **3 563 knižničných jednotiek**, čo je o 75 knižničných jednotiek menej ako roku 2011.

Počet knižničných jednotiek po prepočítaní na jedného registrovaného používateľa predstavoval približne **21 zväzkov** a na jedného registrovaného používateľa z radov žiakov približne **24 zväzkov**. Uvedený údaj možno považovať za pozitívny, keďže Model školskej knižnice odporúča, aby na 1 registrovaného používateľa z radov žiakov pripadalo desať zväzkov.

Oproti roku 2011 sa znížil počet audiovizuálnych a elektronických dokumentov až o **49 %** a počet iných speciálnych dokumentov o **35 %**. Dá sa predpokladať, že tieto dokumenty boli vyradené buď z dôvodu opotrebovania, alebo nesprávne vykazovania v predchádzajúcim štatistickom období, resp. boli rozdelené do kabinetných zbierok z dôvodu zrušenia 161 školských knižníc.

Počet titulov dochádzajúcich periodík po prepočítaní na jednu školskú knižnicu predstavoval približne **sedem titulov**. V porovnaní s rokom 2011 to je úbytok približne o dva tituly.

Školské knižnice dopĺňali knižničné fony nákupom, formou daru, výmenou, bezodplatným prevodom a náhradou za stratený dokument.

Ročný prírastok po prepočítaní na jedného registrovaného používateľa bol **0,41 zväzu**. Oproti roku 2011 sa nepatrne zvýšil, konkrétnie o 0,03 zväzku. Uvedený ročný prírastok predstavuje približne **14 %** z optimálneho ročného prírastku. Model školskej knižnice odporúča školským knižniciam, aby každý rok zakúpili tri zväzky na jedného registrovaného používateľa. Na základe aktuálneho ročného prírastku by sa knižničné fony školských knižníc obnovili za **52 rokov**.

Počet knižničných jednotiek spracovaných automatizované tvoril približne **23 %** z celkového počtu evidovaných knižničných jednotiek, čo je oproti roku 2011 nárast približne **8 %**.

Na základe sumáru uvedených štatistických údajov, ktorí vypracovalo Školské výpočtové stredisko v Banskej Bystrici, sa zúčastňovali vzdelávacích a kultúrno-

bolo zistené, že z celkového počtu **385 školských knižníc**, ktoré sú v rokoch 2006 – 2011 v rámci rozvojového projektu MŠVVaŠ SR Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc zakúpili automatizovaný knižnično-informačný systém, malo k 31. decembru 2012 spracovaný celý knižničný fond automatizovaným spôsobom už **220**.

2.3 Počet používateľov

Na základe štatistických informácií uvedených v tab. 4 môžeme konštatovať, že počet registrovaných používateľov tvoril **57,26 %** z celkového počtu potenciálnych používateľov. V porovnaní s rokom 2011 je to nárast o približne **1,05 %**.

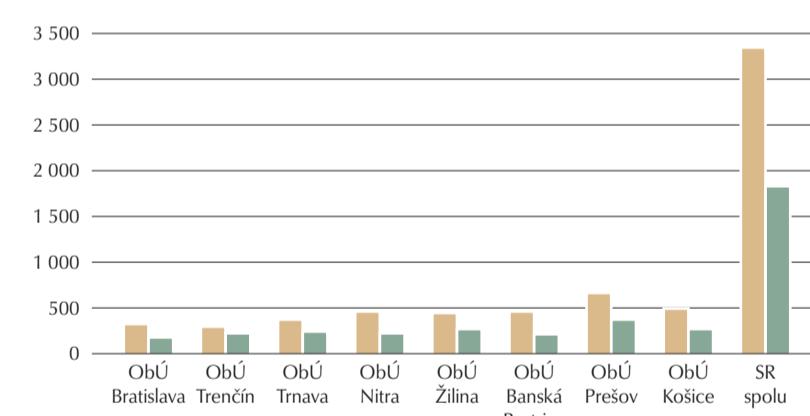
Percento registrovaných používateľov z radov žiakov bolo o niečo vyššie – **57,34 %**, čo je oproti predchádzajúcemu roku nárast o **1,61 %**. Najväčší percentuálny podiel registrovaných používateľov

– spoločenských podujatí, oveľa vyšší. Dokazujú to faktky, ktoré boli zistené na základe riadeného rozhovoru so školskými knižničníkmi a vyžiadaných písomných informácií z vybraných školských knižníc. Školskí knižničníci potvrdili, že často nesprávne nezaregistrovali za používateľov žiakov a učiteľov, ktorí využívali len prezenčné výpožičky knižničných dokumentov počas vyučovacích hodín realizovaných priamo v priestoroch školských knižníc alebo využívali prístup na internet, multimediálne zariadenie, možnosť kopírovať informačné dokumenty. V týchto prípadoch bolo potrebné, aby školskí knižničníci zaregistrovali uvedených žiakov a učiteľov, prípadne im len obnovili registráciu v danom roku.

2.4 Výpožičky

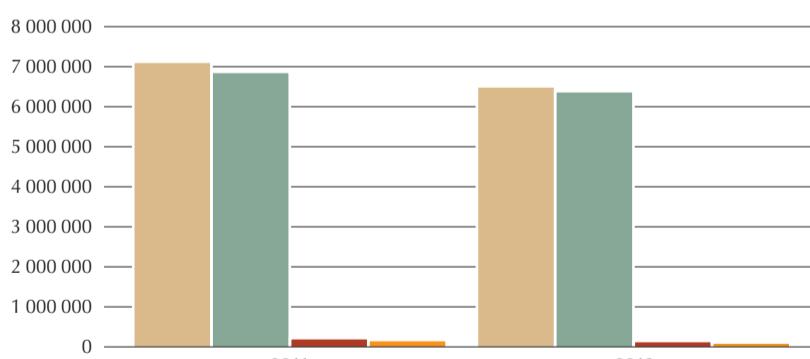
Na základe tabuľkového spracovania štatistických informácií o počte poskytnutých

Graf 2: Počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2012/2013

Legend: ■ počet základných a stredných škôl, ■ počet školských knižníc.

Graf 3: Knižničný fond

Legend: ■ knižničné jednotky spolu, ■ knihy a zviazané periodiká, ■ audiovizuálne a elektronické dokumenty, ■ iné speciálne dokumenty.

z radov žiakov mali školské knižnice v základných školách (**62,74 %**). O niečo menej mali školské knižnice v špecialných školách (**52,89 %**) a najmenej školské knižnice v stredných školach (**47,71 %**). Tieto štatistické informácie boli získané na základe spracovaných súhrnných výkazov uvedených druhov škôl Ústavom informácií a prognóz školstva.

V skutočnosti bol počet žiakov, ktorí využívali knižnično-informačné služby, technické zariadenie školskej knižnice alebo sa zúčastňovali vzdelávacích a kultúrno-

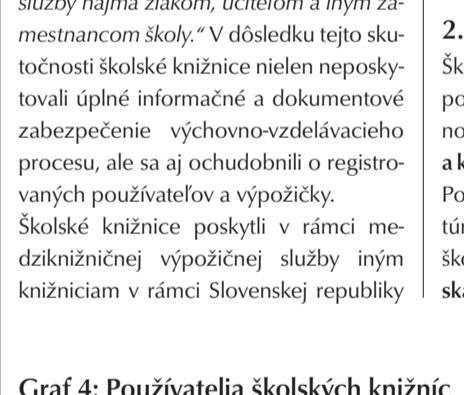
Na základe spracovaných súhrnných výkazov uvedených druhov škôl Ústavom informácií a prognóz školstva bolo zistené, že väčší počet výpožičiek na jedného registrovaného žiaka v porovnaní s celkovým počtom registrovaných používateľov bol dosiahnutý v školských knižničných základných škol (2,88 výpožičky). O niečo menší počet výpožičiek na jedného registrovaného žiaka, ako je uvedený priemer, vyzkázali školské knižnice stredných škôl (2,48 výpožičky). Najmenší počet výpožičiek na jedného registrovaného žiaka vyzkázali školské knižnice špeciálnych škôl (1,63 výpožičky).

126 knižničných jednotiek a z iných knižníck v rámci Slovenskej republiky si vypožičali **416 knižničných jednotiek**.

Po prepočítaní študijných a čitateľských miest na počet školských knižníck pripadlo na jednu školskú knižnicu približne deväť študijných a čitateľských miest. Celková plocha školských knižníck sa oproti roku 2011 zmenila minimálne, je menšia o **1 943 m²**. Po prepočítaní celkovej plochy školských knižníck v m² na počet školských knižníck sa zistilo, že celková plocha jednej školskej knižnice je len **40,08 m²**. Na základe tohto zistenia musíme konštatovať, že školské knižnice nadále nie sú umiestnené v optimálnych priestoroch. Podľa odporúčania Modelu školskej knižnice by mala plocha na poskytovanie knižnično-informačných služieb zaberať **93 m²** pre používateľov školskej knižnice v škole s počtom do 249 žiakov, **186 m²** v škole s počtom od 250 do 499 žiakov a **279 m²** v škole s počtom žiakov nad 500.

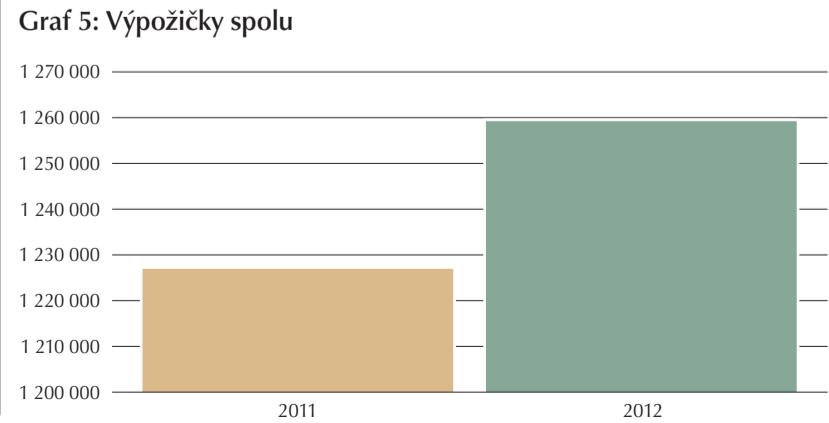
Na základe prepočtu celkového počtu prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň na počet školských knižníck bolo zistené, že počet prevádzkových hodín sa oproti roku 2011 zvýšil o **1 hodinu a 30 minút**. V sledovanom období jedna školská knižnica poskytvala knižnično-informačné služby v priebehu **5 hodín a 38 minút**. Je potrebné poznamenať, že do prevádzkových hodín už mnohé školské knižnice započítali časový priestor na pravidelné vyučovacie hodiny v školskej knižnici.

V porovnaní s odporúčaním Modelu školskej knižnice prevádzkové hodiny v sledovanom období predstavovali **23 %** z optimálneho počtu výpožičných hodín. Podľa neho by školská knižnica mala byť otvorená päť hodín denne a minimálne dvakrát do týždňa aj v popoludňajších hodinách, a to do 16. hodiny. V integrovaných knižničných podujatí na počet školských knižníck by sa mali knižnično-informačné služby poskytovať takisto najmenej dvakrát do týždňa, a to až do 18. hodiny. Na druhej strane treba uviesť, že **74 školských knižníck poskytvalo svoje knižnično-informačné služby aj nad rámec odporúčania**. Namiesto odporúčaných 25 výpožičných hodín boli otvorené 26 – 40 hodín týždenne.

Legend: ■ 2011, ■ 2012.

Graf 5: Výpožičky spolu

podujati, čo predstavuje v porovnaní s rokom 2011 nárast o tri podujatia.

Školské knižnice organizovali rôzne akcie s cieľom poskytnúť žiakom príležitosť, aby predviedli svoje vedomosti, schopnosti a informačné zručnosti pred kolektívom, posilnili svoje vôlevoľné vlastnosti, kultivovali svoje estetické cítanie, zošľachťovali svoje etické hodnoty, rozvíjali kritické myšlenie, zlepšili svoje jazykové zručnosti, školský prospech a posilnili svoje sebavedomie. Napríklad na podporu rozvoja čitateľskej gramotnosti školské knižnice realizovali hodiny hlasného čítania, čitateľské dielne, čitateľské maratóny, tvorivé písanie, literárne, recitačné a spevácke súťaže, vedomostné kvízy, besedy so spisovateľmi, s ilustrátormi alebo inými celoslovenskými a regionálne významnými osobnosťami, žiacke besedy o prečítaných knihách, prezentácie knižničných noviniek, literárne pásmá o spisovateľoch formou powerpointovej prezentácie alebo literárneho medialóniku, dramatizácie rozprávok, rozprávkové dopoludnia alebo popoludnia, rozhlasové relácie, literárne karnevaly, literárne vychádzky.

Priestory školských knižník, ich knižničné fondy, informačné a komunikačné technológie využívali aj redakčné tímy školských časopisov. Súčasťou obsahu časopisov boli napríklad informácie zo života školských knižník, informácie o realizovaných aktivitách, knižničných novinkách, výroky slávnych osobností a ukážky vlastnej tvorby žiakov. Školskí knižníci výkonávali len dohľad v oblasti jazykového a koncepcného poradenstva.

Ako príklad môžeme uviesť školský časopis *Zvoní*, ktorý pravidelne vydáva Základná škola, Farská lúka, Fiľakovo. V školskom časopise boli pravidelne uverejňované informácie o podujatiach realizovaných školskou knižnicou. Ich cieľom bolo hľadať nové formy práce s knihou, ktoré by oslovili žiakov a zároveň by ich pritiahli k čítaniu kníh. Súčasťou školského časopisu sú stále rubriky, v ktorých žiaci uverejňujú ukážky vlastnej tvorby, napr. básne, bájky, rozprávky, poviedky.

Využívanie priestorov školských knižník na podporu rozvoja čitateľskej gramotnosti potvrzuje aj Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2011/2012, ktorú vypracovala Štátna školská inšpekcia a ktorá je sprístupnená na jej webovom sídle.

V časti 1.2.5 Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti sa uvádzá: „Školské knižnice, ktoré sa významou mierou tiež podieľali na podporovaní čitateľskej gramotnosti... v závislosti od finančných prostriedkov priebežne dopĺňali knižničný fond, najčastejšie detskou literatúrou, encyklopédiami a odbornou literatúrou. Na podporu rozvíjania čitateľskej gramotnosti mali naplánované konkrétné činnosti a aktivity (83 %) a na ich realizáciu využívali najmä priestory knižník v čase vyučovania i mimo neho, multimediálne programy, internet.“ Uvedené zistenia boli získané v základných školách počas 159 komplexných inšpekcii, v rámci ktorých sa školskí inšpektoři na hospitáciách zamerali aj na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti.

Podobné pozitívne zistenia deklarovali aj školskí inšpektoři, ktorí sledovali rozvoj čitateľskej gramotnosti pri 46 komplexných inšpekciah na gymnáziach a v stredných odborných školách. V časti správy Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na gymnáziu a v strednej odbornej škole je uvedené: „Školské knižnice sú považované za významný faktor ovplyvňujúci čitateľské zručnosti. Zväčša boli v školách zriadené (75,9 %)... V tejto súvislosti riadiťelia kládli dôraz na dopĺňanie knižničného fondu s preferovaním odbornej literatúry. V nemalej miere (58,5 %) plánovali aktivity na podporu rozvíjania čitateľskej gramotnosti. Vo vyučovacom čase vyhralili najväčší priestor rôznym formám vlastnej

tvorby žiakov, stimulovali túto činnosť diskusiami k prečítaným textom. V čase mimo vyučovania zvolili ponuku krúžkov vhodného obsahového zamerania, zaradili tvorivé aktivity, súťaže, besedy o knihách.“

Pri realizácii rôznych foriem a metód kolektívnej práce so svojimi používateľmi sa školské knižnice inšpirovali aj celoslovenskými a medzinárodnými projektmi určenými na podporu čítania.

Príklady vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí v sledovanom období:

- Dvanásť školských knižník sa zapojilo do celoslovenskej súťaže Deň ľudovej rozprávky, ktorej hlavným organizátorom bola Slovenská národná knižnica.

■ V mesiaci marci sa mnoho školských knižník zapojilo do 13. ročníka Týždňa slovenských knižník, ktorý sa uskutočnil na tému Knižnice pre všetkých. Cieľom podujatia bolo pozitívne zviditeľniť knižnice ako kultúrne a vzdelávacie inštitúcie prostredníctvom najrozmanitejších aktivít a podujatí.

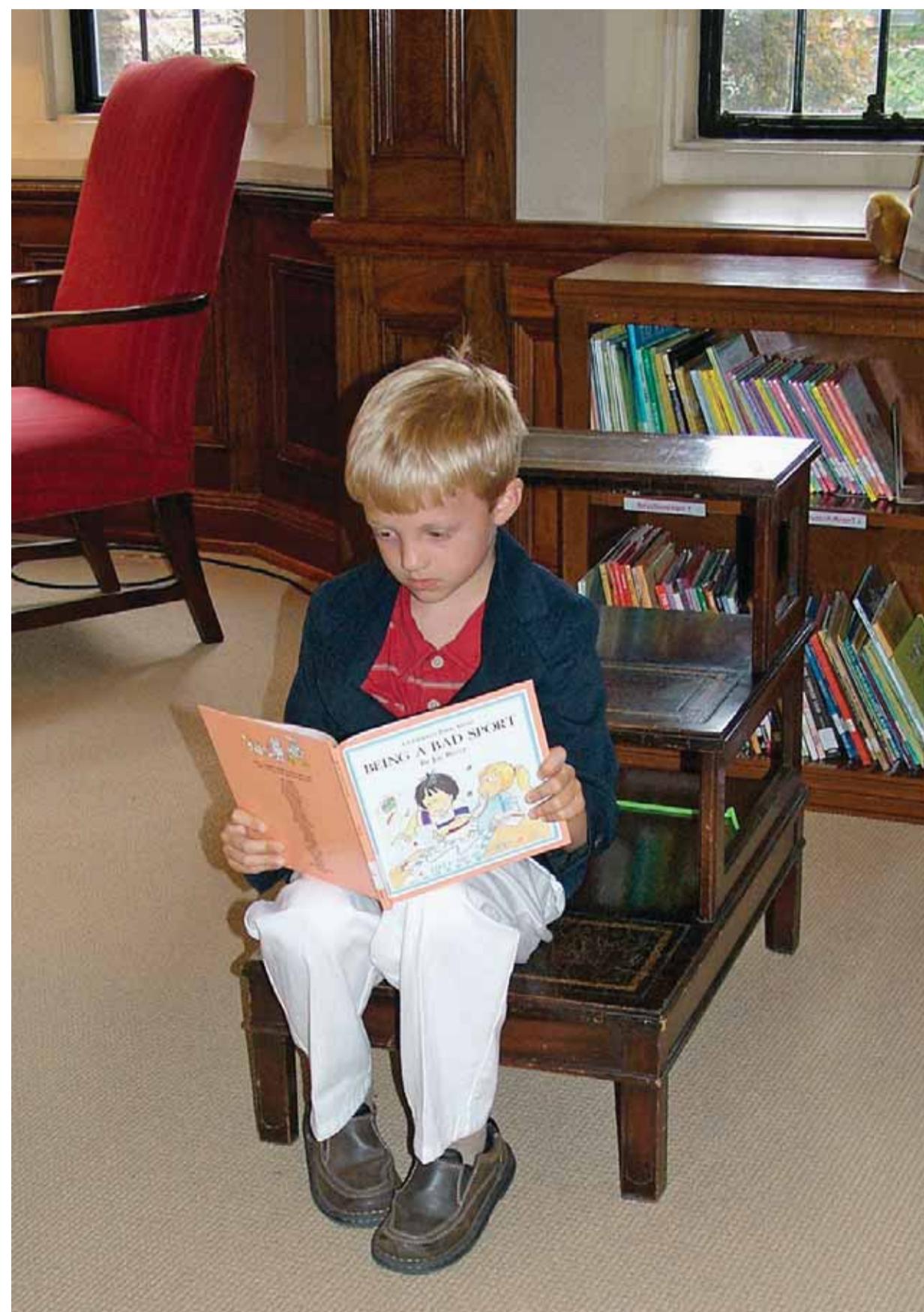
- Osemnásť školských knižník z celkového počtu 62 prihlásených sa zúčastnilo medzinárodného podujatia Noc s Andersenom, ktorého koordináčnym centrom na Slovensku je Spolok slovenských knihovalcov. Cieľom podujatia je podpora čítania prostredníctvom čítania rozprávok, súťaží, hier a rôznych iných akcií.

■ Množstvo školských knižník sa zapojilo do 5. ročníka celoslovenského projektu Čítajme si, ktorý sa konal v knižničiach a školách po celom Slovensku. Podujatie zorganizovala Linka detskej istoty pri Slovenskom výbere UNICEF v spolupráci so Slovenskou asociáciou knižník, Spolkom slovenských knihovalcov a s vydavateľstvom Slovart. Cieľom projektu bolo spojiť slovenské deti pri čítaní.

- 54 528 žiakov zo 489 škôl (396 základných a 93 stredných) sa zapojilo v októbri, Medzinárodom mesiaci školských knižník, do celoslovenského projektu Záložka do knihy spája slovenské školy. Projekt zorganizovala Slovenská pedagogická

knižnica prostredníctvom svojho metodického centra pre školské knižnice. Cieľom bolo nadviazanie kontaktov medzi základnými školami a strednými školami v rôznych regiónoch Slovenska a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek. Žiaci vyrábali záložky rôznych tvarov a motívov počas vyučovacích hodín, v školskom klube detí, v rámci krúžkovej činnosti alebo doma. Výrobu záložiek často dopĺňali čitateľské kvízy alebo žiacke besedy o prečítaných knihách. Niekoľko škôl si na základe vzájomnej dohody vymenovali záložky a darčekové predmety pri osobnej návštive zástupcov partnerských škôl. Výmena záložiek prispela k nadviazaniu nových priateľských kontaktov medzi partnerskými školami, ukázala im ďalšie možnosti spolupráce, podporila prácu s informáciami, rozvoj kreativity, fantázie, manuálnej zručnosti žiakov, posilnila ich etické hodnoty, zábavnou formou ich pritiahla ku knihám, podporila ich vzťah k čítaniu a v mnohých prípadoch posilnila aj ich vzťah ku školskej knižnici.

■ 318 školských knižník v základných a stredných školách s celkovým počtom 63 009 účastníkov z radosť žiakov, pedagogických zamestnancov, nepedagogických zamestnancov, rodičov a starých rodičov žiakov a ostatných členov miestnych samospráv sa 22. októbra 2012 zapojilo do 8. ročníka Súťaže o najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice k Medzinárodnému dňu školských knižník na tému Školské knižnice: Klúč k minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Súťaž organizovala Slovenská pedagogická knižnica prostredníctvom svojho metodického centra pre školské knižnice. Záštitu nad podujatím prevzal minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič. Cieľom súťaže bolo zábavnými formami práce s knihou podporiť u žiakov dobrý a trvalý vzťah ku knihe, k školskej knižnici, čítaniu a poznávaniu nového. Víazné knižnice boli ocenené sumou 6 000 €, ktoré použili na nákup kníh podľa vlastného výberu do svojich knižničných fondov. Finančné prostriedky do súťaže venovala sekcia regionálneho školstva MŠVVaŠ SR. Prvá stredná škola mimo poradia víťazov získala Zvláštnu cenu časopisov Fífik a Quark vo forme knižnej odmeny vydavateľstva Perfekt v sume 200 €. Jadro súťažných podujatí tvorili napríklad dramatizácie a spoločné čítanie rozprávok, čitateľské maratóny, literárne pásmá o sv. Cyrilovi a Metodovi, Veľkej Morave, Jurajovi Jánošíkovi, Antonovi Bernolákovovi formou powerpointovej prezentácie, vedomostné kvízy z oblasti literatúry, krátke prednášky o vzniku papiera, písma a vynáleze kníhtlače, školské rozhlasové relácie, projektové vyučovacie dni, tvorivé dielne, v ktorých najčastejšie mladší žiaci napríklad ilustrovali vypočuté literárne príbehy, kreslili komiksy, písali básne, vyrábali záložky, hádali literárne hádanky. Niektoré školské knižnice zorganizovali besedy so slovenskými spisovateľmi alebo s osobnosťami zo svojich regiónov.

Tab. 4: Používateľia školských knižník

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Registrovaní používateľia	320 588	307 288	-4,15
- z toho žiaci	279 421	267 260	-4,35
Potenciálni používateľia	570 378	536 656	-5,92
- z toho žiaci	501 415	466 065	-7,05

Tab. 5: Výpožičky v školských knižničach

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Výpožičky spolu	1 226 318	1 259 539	+2,71
- z toho pre učiteľov	293 911	294 933	+0,35
literatúra	88 144	92 404	+4,83
pre žiakov	183 981	171 018	-7,70
odborná	560 653	559 867	-0,14
krásna	44	126	+186,36
Medziknižničná výpožiččia služba iným knižničiam	253	416	+64,43
Medziknižničná výpožiččia služba z iných knižník	14 582	15 450	+5,95
Celková plocha knižník v m ²	74 569	72 626	-2,61
- z toho priestory pre používateľov v m ²	61 360	60 290	-1,74
Počet prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň	9 508	9 757	+2,62

Pretrvávajúcim pozitívom je, že školské knižnice pozývali na svoje vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia nielen členov svojich školských komunit, ale aj rodičov žiakov, zástupcov zriaďovateľov škôl (najčastejšie starostov obcí), zástupcov dedinských farností, obecných a mestských poslancov a iných členov miestnych komunit. Na propagáciu podujatí využívali najčastejšie nástennky, plagáty, samostatné pozvánky rodičom žiakov, predstaviteľom miestnych komu-

ní a zriaďovateľom škôl, školské časopisy, webové súdla škôl alebo obcí, školské rozhlasové, školské televízne štúdiá, prípadne obecné rozhlasové, regionálne alebo celoslovenské printové a elektronické médiá.

Pri príprave svojich podujatí spolupracovali aj s obecnými, regionálnymi a krajskými knižnicami. Niektoré podujatia realizovali napr. v priestoroch verejných knižníck alebo si na ne vypožičali informačné zdroje z týchto knižníck. Školské knižnice zas často zabezpečovali účastníkov z radoch žiakov na podujatia verejných knižníck.

Za vzor vynikajúcej spolupráce regionálnych knižníck so základnými a strednými školami môžeme pohľadať Krajskú knižnicu Karola Kmeťka v Nitre, ktorá zorganizovala veľké množstvo podujatí vo forme prednášok, besied, hovoreň, bibliografií, literárno-hudobných alebo audiovizuálnych pásieom, kvízov a exkurzií s cieľom podporiť výchovno-vzdelávaciu činnosť žiakov základných a stredných škôl. Okrem týchto podujatí knižnica zorganizovala pre žiakov 2. – 4. ročníkov nitrianskych základných škôl 12. ročník súťaže Čítajte s nami.

Školské knižnice v sledovanom období zorganizovali 11 780 akcií informačnej výchovy. Po ich prepočítaní na počet školských knižníck prišlo na jednu školskú knižnicu približne sedem akcií informačnej výchovy, čo predstavuje v porovnaní s rokom 2011 nárast o dve akcie.

2.6 Informačné technológie

Proces elektronizácie a internetizácie školských knižníck je čieleno vyjadrený v tab. 7. Oproti roku 2011 všetky sledované ukazovatele zaznamenali nárast, a to aj napriek tomu, že v sledovanom období sa nerealizoval rozvojový projekt MŠVVaŠ SR Elektronizácia a revitalizácia školských knižníck. To znamená, že školské knižnice zakúpili počítačové stanice a automatizované knižnično-informačné systémy už z vlastných finančných prostriedkov základných alebo stredných škôl.

Počet počítačových staníc v školských knižníciach sa zvýšil o 146 a počet pripojení na školský internet o 149. Počet prístupných počítačových staníc pre používateľov školských knižníck sa zvýšil o 109 a počet pripojení pre používateľov na školský internet o 102. Mierne sa zvýšil aj počet počítačových staníc pripojených na školský intranet, a to o 72.

Na základe uvedených štatistických informácií možno konštatovať, že proces elektronizácie a internetizácie plynule napreduje aj vďaka pozitívemu prínosu vyššie uvedeného rozvojového projektu MŠVVaŠ SR, ktorý bol realizovaný v rokoch 2006 – 2009 a roku 2011 (584 podporených školských knižníck v základných a stredných školách celkovou sumou 1 849 277,30 €).

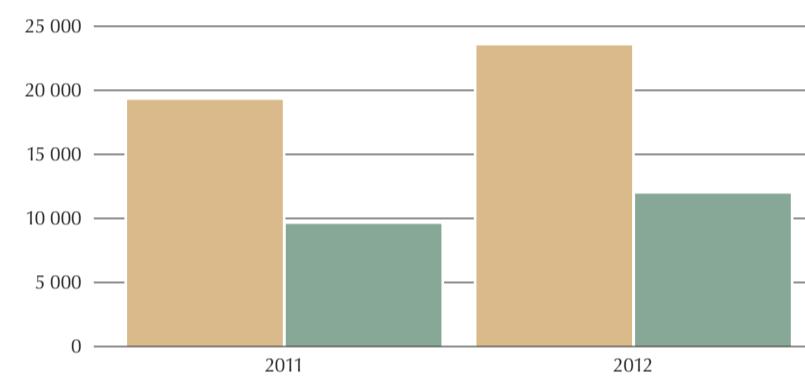
Dôkazom sú údaje, ktoré boli získané po prepočítaní počtu školských knižníck na celkový počet počítačových staníc, na počet pripojení na školský internet a na školský intranet pred realizáciou rozvojového projektu (rok 2005) a po piatich rokoch realizácie rozvojových projektov (rok 2012).

Roku 2005 pripadal na jednu počítačovú stanicu 7,95 školských knižníck, roku 2012 bolo toto číslo už len 0,82. Roku 2005 pripadal na jednu počítačovú stanicu s pripojením na školský internet 12,78 školských knižníck, roku 2012 už len 0,88. Roku 2005 pripadal na jednu počítačovú stanicu s pripojením na školský intranet 56,52 školských knižníck, roku 2012 už len 3,93.

Na druhej strane je potrebné konštatovať, že skutočný stav ešte stále nezodpovedá odporúčaniu Modelu školskej knižnice, podľa ktorého by mala mať každá školská knižnica jeden počítač pre školského knižníčnika a 5 počítačov pre používateľov školskej knižnice v škole s počtom žiakov

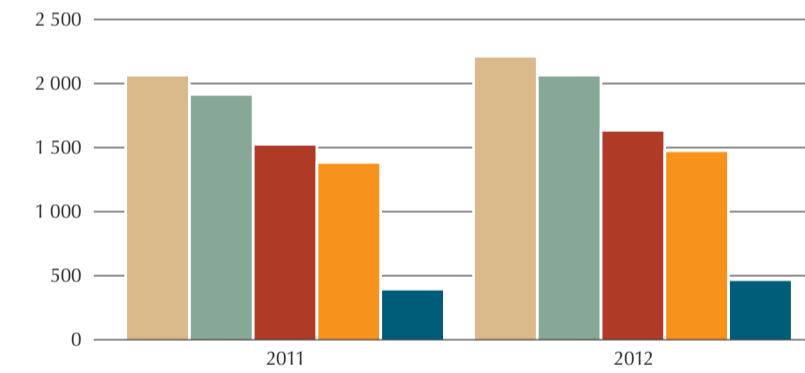

Graf 6: Podujatia pre používateľov školských knižníck

Legenda: ■ vzdelenie a kultúrno-spoločenské podujatia pre používateľov, ■ z toho akcie informačnej výchovy.

Graf 7: Počet počítačových staníc v školských knižníciach

Legenda: ■ počet počítačových staníc v školských knižníciach, ■ s pripojením na internet, ■ pristupných používateľom, ■ pristupných používateľom s pripojením na internet, ■ s pripojením na intranet.

do 500 a až 15 počítačov pre používateľov školskej knižnice v škole s počtom žiakov nad 500.

Za sledovanom období 447 školských knižníck v štátom štatistikom zisťovaním uvielilo, že vlastná automatizovaný knižnično-informačný systém. Z tohto počtu si až 385 školských knižníck zadovážilo

automatizovaný knižnično-informačný systém z finančných prostriedkov uvedeného rozvojového projektu MŠVVaŠ SR a 62 školských knižníck si ho zakúpilo z rozpočtu svojej základnej alebo strednej školy. Išlo najmä o tieto automatizované knižnično-informačné systémy: Clavius (272 školských knižníck), Knižnično-infor-

mačný systém pre malé a stredné knižnice (72 školských knižníck), Proflib Štart (54 školských knižníck), Evidencia kníh (4 školské knižnice), Dawinci a Advanced Rapid Library (po 2 školské knižnice). Oproti roku 2011 narastol počet automatizovaných knižnično-informačných systémov o 72.

Údaje o počte automatizovaných knižnično-informačných systémov boli získané na základe vyžiadanej evidencie distribútorov jednotlivých automatizovaných knižnično-informačných systémov a na základe dotazníkového výskumu metodického centra pre školské knižnice, ktorý bol realizovaný roku 2010 pod názvom Rozvojový projekt Ministerstva školstva Slovenskej republiky Elektronizácia a revitalizácia školských knižníck 2006 – 2009.

On-line katalóg umiestnený na internete malo 127 školských knižníck. Oproti roku 2011 je to pokles o tri on-line katalógy. V skutočnosti by malo on-line katalóg vlastniť až 242 školských knižníck. Tento údaj bol získaný na základe spomínaného dotazníkového prieskumu.

Z uvedenej skutočnosti vyplýva, že až 115 školských knižníck buď neuvedlo on-line katalóg do prevádzky pre technické problémy pri inštalácii modulov on-line katalógov, alebo nezabezpečilo pripojenie školskej knižnice na školský internet, prípadne nevenovalo dostatočnú pozornosť vyplňovaniu požadovaného štatistického údaju.

V sledovanom období 118 školských knižníck uvedlo, že má webové sídlo knižnice. Oproti roku 2011 je to nárast o 46 webových sídiel školských knižníck. Keďže pre školské knižnice platí, že ich webové sídla sú súčasťou webových sídiel materinských inštitúcií (základných

a stredných škôl), v rámci ktorých majú umiestnený link Školská knižnica alebo Knížnica, prevažná väčšina školských knižníck tak mala tento fakt vykázať.

V skutočnosti poskytvali základné informácie o svojej činnosti, profile svojho knižničného fondu, škále poskytovaných knižnično-informačných služieb, o výpožičných hodinách, prípadne rešlovanych akciách na webových sídlach svojich materských inštitúcií.

Dá sa predpokladať, že mnohé školské knižnice nepostupovali v súlade s Metodickým pokynom na vyplňovanie štátneho štatistického výkazu o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVaŠ SR) 10-01 určeného na automatizované spracovanie, v ktorom bolo uvedené podrobne metodické vysvetlenie k žadanému štatistickému údaju.

2.7 Personálne zabezpečenie

V tab. 8 je uvedený počet zamestnancov školských knižníckov a stupeň ich vzdelenia. Z celkového počtu zamestnancov školských knižníck bolo 91,51% školských knižníckov bez knižničného vzdelenia, 6,49% malo základné knižničné vzdelenie (napr. knižničný kurz) a 2% odborné knižničné vzdelenie. Podobné výsledky boli získané aj o roku 2011.

Funkciu školského knižníčnika vykonávali prevažne učitelia slovenského jazyka a literatúry, ktorí nemali špeciálne upravený pracovný úvazok. Prácu v školskej knižnici vykonávali popri vyučovaní ako aktivity súvisiacu s výchovno-vzdeleniacou činnosťou učiteľa. Ich pracovný týždeň sa skladal z priamej vyučovacej činnosti (23 hodín) a z ďalších činností (15,5 hodín), ktoré venovali príprave na vyučovanie, pracovným poradám, rodičovským združeniam, individuálnym konzultáciám s rodičmi, dozorom, vedeniu kabinetov či práci v záujmových útvarech. Funkciu školského knižníčnika teda vykonávali ako mimoškolskú aktivitu.

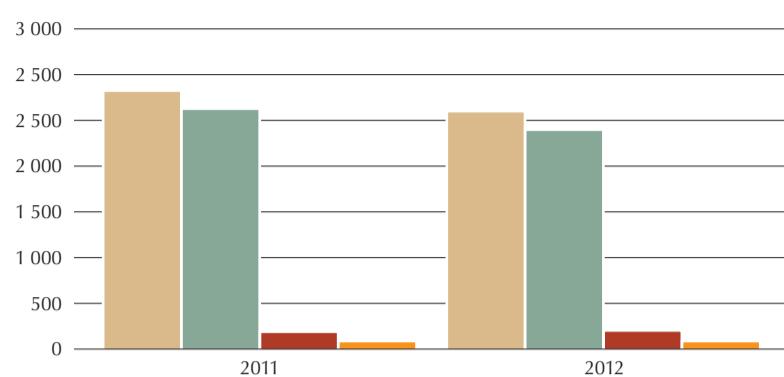
Na základe riadeného telefonického rozhovoru so školskými knižníckmi i s riaditeľmi základných a stredných škôl možno povedať, že mnohí školskí knižníčníci vykonávali túto funkciu radi. Menšia časť ju vykonávala len ako povinnosť uloženú riaditeľom školy, pričom spoločným argumentom všetkých oslovených školských knižníckov bolo na jednej strane slabé, resp. žiadne finančné ohodnotenie (roku 2012 až 1 597 školských knižníck nevyčlenilo žiadne mzdrové prostriedky na školských

Tab. 6: Podujatia pre používateľov školských knižníck

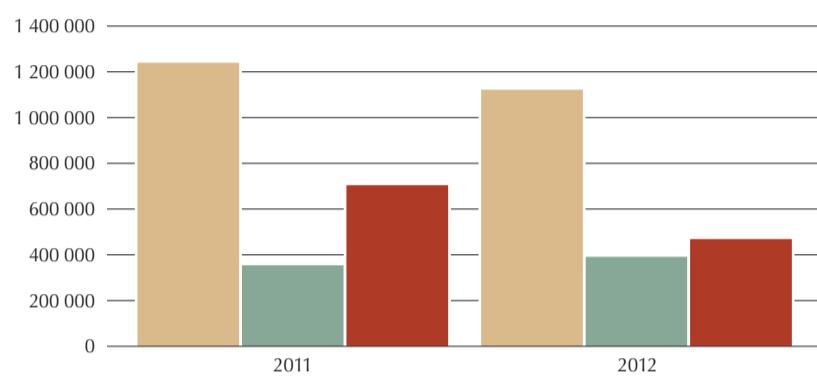
Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Vzdelenacie a kultúrno-spoločenské podujatia pre používateľov	19 056	23 296	+22,25
- z toho akcie informačnej výchovy	9 487	11 780	+24,17

Tab. 7: Informačné technológie v školských knižníciach

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Počet počítačových staníc v školských knižníciach	2 058	2 204	+7,09
- z toho s pripojením na internet	1 908	2 057	+7,81
pristupných používateľom	1 509	1 618	+7,22
pristupných používateľom s pripojením na internet	1 368	1 470	+7,46
s pripojením na intranet	379	460	+21,37
Automatizovaný knižnično-informačný systém	375	447	+19,20
On-line katalóg školskej knižnice na internete	130	127	-2,31
Webové sídlo školskej knižnice	72	118	+63,89

Graf 8: Personálne zabezpečenie školských knižníc

Legenda: ■ počet zamestnancov školskej knižnice (fyzické osoby), ■ bez knihovníckeho vzdelenia, ■ so základným knihovníckym vzdelením (kvalifikačný kurz), ■ s odborným knihovníckym vzdelením (VŠ, SOŠ).

Graf 9: Hospodárenie školských knižníc

Legenda: ■ finančné náklady na činnosť školských knižníc, ■ mzdové náklady, ■ nákup knižničného fondu.

knihovníkov) a na druhej strane ich plné vyťaženie povinnosťami zameranými na výchovno-vzdelávaciu činnosť. Z uvedených dôvodov preto väčšina školských knihovníkov bez knihovníckeho vzdelenia neprejavila ani záujem o odbornú prípravu na vykonávanie knižničných činností v rámci akreditovaného vzdelávacieho programu MŠVVaŠ SR. Ďalšemu vzdelávaniu školských knihovníkov sa venovalo Metodicko-pedagogické centrum. V rámci aktualizačného vzdelávania (akreditovaný vzdelávací program Práca v školskej knižnici) si zvýšilo stupeň odborného knihovníckeho vzdelenia v jeho regionálnom pracovisku v Banskej Bystrici 36 školských knihovní-

o činnosti školskej knižnice za rok 2011, základov elektronizácie školskej knižnice, realizácie informačnej výchovy a čitateľskej gramotnosti. Školské knižnice využívali pri výkone knižničných činností sporadickej aj poradenskej služby regionálnych knižník.

Počet zamestnancov školských knižníc prepočítaný na plnú zamestanosť sa oproti roku 2011, keď bol stav 76,4 zamestnanca, zvýšil o 217,6.

2.8 Hospodárenie školských knižníc

Zriaďovatelia školských knižníc zabezpečovali prevádzku a činnosť školských knižníc v súlade s § 12 ods. 2 písm. d)

Tab. 8: Personálne zabezpečenie školských knižníc

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Počet zamestnancov školskej knižnice (fyzické osoby)	2 394	2 202	-8,02
- z toho			
bez knihovníckeho vzdelenia	2 217	2 015	-9,11
so základným knihovníckym vzdelením (kvalifikačný kurz)	132	143	+8,33
s odborným knihovníckym vzdelením (VŠ, SOŠ)	45	44	-2,22
Počet zamestnancov (prepočítaný stav na plnú zamestanosť)	76,4	294,0	+284,81

Tab. 9: Hospodárenie školských knižníc

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Finančné náklady na činnosť školských knižníc	1 232 572	1 109 675	-9,98
- z toho			
mzdové náklady	341 780	384 919	+12,62
nákup knižničného fondu	694 691	465 997	-32,92

kov a v regionálnom pracovisku v Prešove 17 školských knihovníkov.

Školskí knihovníci využívali odborné poradenstvo metodického centra pre školské knižnice. Odborné konzultácie poskytnuté elektronickou poštou (v počte 3 333 písomne evidovaných konzultácií), telefonickou formou (v počte 203 písomne evidovaných konzultácií) alebo osobnou návštavou v školských knižničiach alebo návštavou školských knihovníkov v Slovenskej pedagogickej knižnici (v počte 170 písomne evidované konzultácie) boli zamerané najmä na otázky zriadenia školskej knižnice, zrušenia školskej knižnice, zlúčenia školskej knižnice a obecnej knižnice, vypracovania vnútorných právnych dokumentov potrebných na činnosť a prevádzku školskej knižnice, vyplnenia formulára o zriadení školskej knižnice pre potreby Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, vedenia príastkového zoznamu a zoznamu úbytkov, postupu pri revízii knižničného fondu a vyrádovaní knižničných jednotiek, vyplňania štatistických údajov

zákonu č. 183/2000 Z. z. o knižničiach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej v znení neskorších predpisov.

Celkový objem finančných prostriedkov na činnosť školských knižníc (tab. 9) oproti roku 2011 klesol o 122 897 €, čo predstavuje úbytok o približne 10%.

Mzdové náklady na školských knižovníkov však, paradoxne, oproti roku 2011 narástli – o 43 139 €, čo je percentuálne približne 13 %.

Finančné náklady na nákup knižničného fondu oproti predchádzajúcemu obdobiu klesli o 228 694 €, čo predstavuje úbytok o približne 33 %.

Pri porovnaní štatistických informácií s odporúčaniami Modelu školskej knižnice sa ukázalo, že finančné prostriedky na činnosť školských knižníc sú stále nízke. Dôkazom sú výsledky získané po prepočítaní celkových finančných nákladov na počet školských knižníc, mzdových nákladov na počet školských kniž-

níkov, finančných nákladov na nákup knižničného fondu na počet školských knižníc, ďalej na počet registrovaných používateľov a na počet potenciálnych používateľov.

Celkové finančné náklady na činnosť jednej školskej knižnice predstavovali 612,40 €. Oproti roku 2011 je to úbytok o 21,31 €.

Mzdové náklady na jedného školského knihovníka predstavovali 174,81 €. Oproti roku 2011 je to nárast o 32,04 €.

Finančné náklady na nákup knižničného fondu do jednej školskej knižnice predstavovali 257,17 €. Oproti roku je to úbytok o 100 €.

Finančné náklady na nákup knižničného fondu na jedného registrovaného používateľa z radov žiakov predstavovali 1,74 €. Oproti roku 2011 je to úbytok o 0,42 €.

Finančné náklady na nákup knižničného fondu na jedného potenciálneho používateľa z radov žiakov predstavovali 0,99 €. Oproti roku 2011 je to úbytok o 0,23 €.

Na základe faktu, že z celkového počtu 1 812 školských knižník až 780 nezískalo žiadne finančné prostriedky na svoju činnosť, 1 597 nevykázalo žiadne mzdové náklady na školských knihovníkov a 854 nezískalo žiadne finančné prostriedky na nákup knižničného fondu, sa dá predpokladať, že len minimum zriaďovateľov školských knižník vo svojich rozpočtoch na školské knižnice vyčlenilo na jedného žiaka 1,70 – 3,30 €, ktoré odpôrúča Model školskej knižnice.

Ukazuje sa, že zlá ekonomická situácia v spoločnosti sa dotkla aj školských knižník, ktoré už v rokoch 2009 – 2010 vyzkazovali miernu zhodu medzi odporúčaným objemom finančných prostriedkov podľa Modelu školskej knižnice na nákup knižničného fondu pre žiakov základných a stredných škôl a reálnym objemom finančných prostriedkov.

Metodické centrum Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice zastupuje len jeden zamestnanec, a to ústredná metodička pre školské knižnice.

1. Realizovať rozvojový projekt MŠVVaŠ SR Elektronizácia a revitalizácia školských knižník

Zodpovedná: MŠVVaŠ SR, Slovenská pedagogická knižnica
Termín: marec 2013

2. Spolupráca s MŠVVaŠ SR, s Ústavom informácií a prognóz školstva, so Školským výpočtovým strediskom v Banskej Bystrici, s odbormi školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja a s metodickým centrom pre školské knižnice pri zbere dát a spracovaní údajov o školských knižničiach v rámci štátneho štatistickejho výkazu o školskej a akademickej knižnici Škôl (MŠVVaŠ SR) 10-01 za rok 2012

Zodpovedný: útvor štatistiky MŠVVaŠ SR, Ústav informácií a prognóz školstva, Školské výpočtové stredisko v Banskej Bystrici, odbory školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja, Slovenská pedagogická knižnica

Termín: január – február 2013

3. Zorganizovanie odborného seminára zameraného na elektronizáciu školských knižník

Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica

Termín: marec 2013

4. Zorganizovanie 7. medzinárodnej konferencie Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl

Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica

Termín: máj 2013

4. Návrh opatrení na skvalitnenie úrovne zabezpečenia činnosti a prevádzky školských knižníc v základných školách a stredných školách

1. Realizovať rozvojový projekt MŠVVaŠ SR Elektronizácia a revitalizácia školských knižník

Zodpovedný: MŠVVaŠ SR, Slovenská pedagogická knižnica

Termín: 2. – 3. štvrtok 2013

2. Propagovať ponuku aktualizačného vzdelávania školských knihovníkov formou akreditovaného vzdelávacieho programu Práca v školskej knižnici

Zodpovedný: Metodicko-pedagogické centrum

Termín: priebežne

3. Vydať v elektronickej forme zborník zo 7. medzinárodnej konferencie Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl

Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica

Termín: 2. polrok 2013

4. V úzkej spolupráci s MŠVVaŠ SR, s Ústavom informácií a prognóz školstva, so Školským výpočtovým strediskom v Banskej Bystrici, s odbormi školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja a s metodickým

centrom pre školské knižnice zvýšiť relevantnosť zisťovaných štatistických údajov v rámci Programu štátnych štatistických zisťovaní na roky 2012 až 2014

Zodpovedný: útvor štatistiky MŠVVaŠ SR, Ústav informácií a prognóz školstva, Školské výpočtové stredisko v Banskej Bystrici, odbory školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja, Slovenská pedagogická knižnica

Termín: september – december 2013

5. Pripraviť a realizovať 4. ročník česko-slovenského projektu Záložka do knihy spája školy

Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica

Termín: september – november 2013

6. Pripraviť a realizovať 9. ročník súťaže Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice k Medzinárodnému dňu školských knižník

Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica
Termín: september – november 2013

7. Využívať viacdrojové financovanie činnosti a prevádzky školských knižníc s cieľom zvýšiť efektivnosť knižničných činností, kvalitu a rozsah poskytovania knižnično-informačných služieb, rozvíjať čitateľskú gramotnosť a realizovať informačnú výchovu ži

Od nadšenia k vyhorenosti učiteľa...

PSYCHIKA A MOTIVÁCIA

„Som veľmi unavená, nevyspatá, navýše ma chytá migréna, je mi nanič. Môj vnútorný tlak je taký, že by som nemala ísť do školy, ale už som to prekonala. No nutká ma, aby som dala deťom napísať slohovú prácu a ja by som si za stolom v pokoji trochu odpočinula... A ešte v sedmičke sa ma Igor minule opýtal, že na čo mu budú v živote morfém... Išlo ma uchytíť, je drzý, a nie je sám...“

Je to výpoved' učiteľky-slovenčinárky, ktorá učí už osemnásť rokov a jej skôr výhorenosť je vysoké. Problém vyhorenosti (*burn-out effect*) sa v posledných desiatich rokoch stal v našej pedagogike často pertraktovanou témou najmä v záverečných prácach rozličného typu (atestačné, magisterské, dizertačné práce).

Pod slovom vyhorenosť sa myslí vyhasnutie, vyhorenie psychickej energie, motivácie človeka. Nie je to len únavu a vyčerpanie, ale aj strata záujmu o prácu, deti, školu, strata ideálov, chuti zdokonalovať sa. Výskumy ukazujú, že najmä učiteľia zapálení, tvoriví a snaživí stratia pod vplyvom dlhoročnej záťaže a rozličných stresov záujem o svoju prácu. Opakom vyhorenia je motivácia do práce, záujem, nadšenie. Vyhorenie je demotivácia. „Nič sa mi nechce... Nič nemá zmysel... Všetko je nanič...“ sú typické vety vyhoreného človeka. Vyhorenosť nestotožňujeme s lenivošou. Pre vyhoreného učiteľa je typické, že pred vyhorením sa snažil, bol angažovaný, motivovaný, plný energie, ale pod

vplyvom rozličných činiteľov vyhorel... Zatial čo lenívý človek nikdy neboli usilovný, nerobil nikdy nič navýše, nesnažil sa viac, ako bolo nevyhnutné, pracoval skôr z nevyhnutnosti ako potreby.

Od nadšenia k vyhoreniu

Vyhorenie má túto postupnosť:

- **Nadšenie.** Elán, entuziazmus, výrazne inšpirujúce zaujatie pre určitú vec až väčšie, zanietenie pre niečo či pre niekoho. Nadšený človek je pre niečo intenzívne zanietený, zápalený až väšnivo horliaci, silne motivovaný, vykazuje výrazne zvýšenú emocionalitu a zaujatie pre určitý cieľ. Nadšený učiteľ má vysoké ideály, chodí s chuťou do práce, teší sa na realizáciu svojich predstáv, verí sebe, žiakom, vzdelená sa, inšpiruje iných, príťahuje ich k práci na projektoch. Snaží sa byť k žiakom na vyučovaní ľudský, chce vzbudiť ich vnútorný záujem o učenie sa, snaží sa vytvoriť v triede pozitívnu klímu.
- **Stagnácia.** Predstavy sa nedarí uskutočňovať, aktivity ubúda, ubúda náročnosť k sebe, žiakom, postupne sa stráca záujem o pedagogickú literatúru, sebazuďokonačovanie, prevláda stereotyp, učiteľ uplatňuje rutinné vyučovacie postupy, o výsledky žiakov sa nezaujíma. Niekoľko, ale čím ďalej, tým zriedkavejšie, ho ešte chytí zápal do práce (pozitívna deviacia), ale po ďalšom sklamaní a neuznaní upadá do stavu stagnácie a frustrácie.
- **Frustrácia.** Učiteľ vníma žiakov, školu, svojich kolegov, vedenie školy a rodičov negatívne. Je sklamany, často reaguje podráždené, nadáva, s ničím nie je spokojný, na vyučovanie používa donucovacie prostriedky, k žiakom je autoritatívny. Nie sú uspokojené, podľa jeho mienky, jeho potreby istoty, spolupatričnosti a priateľstva ani potreby uznania a ocenenia a sebarealizácie.
- **Apatia.** Medzi učiteľom a žiakmi vládne nepriateľstvo, učiteľ robí len to najnevyhnutnejšie, vyhýba sa od-

borným rozhovorom, neprejavuje žiadnu iniciatívu, robí rutinne, je zo školy a žiakov „otrávený“ a znechutený. Svojím apatickým postojom dokáže „nakaziť“ aj snažiacich sa kolegov. Je ľahostajný k žiakom, škole, necitlivý k problémom a výzvam, má oslabené záujmy a znížené afektívne reakcie na problémy.

- **Vyhorenie.** Burn-out syndróm (syndróm vyhorenia) sa prejavuje po rokoch terénnej, emočne vyčerpávajúcej práce stratou profesionálneho záujmu alebo osobného zaujatia a týka sa najmä pomáhajúcich profesii. Je spojený so stratou činorodosti a poslania, s pocitmi sklamania a horkosti. Človek stratí záujem o prácu, nastupuje každodenný stereotyp, rutina, snaha prežiť a nemáť problémy. Vyhoreň učiteľ prežíva a pocítiuje znechutenie, odpor k žiakom, škole, práci. Tieto postoje prenáša aj na svojich kolegov v práci, demotívuje učiteľské zbytové, žiaci tiež rýchle vycítia, že takýto učiteľ nemá rád ani ich, ani učivo, ktoré učí, ani školu. Je podráždený, nervózny, niekedy nepriateľský a agresívny k iným, lebo si uvedomuje svoju frustráciu a neschopnosť realizovať svoje bývalé predstavy. Môže závidieť tým, ktorí žijú v nadšení, a môže znehnadocovať, devalvovať a neuznávať prácu nadšencov. Veľmi negatívne je, keď je vyhorený riaditeľ školy.

Jedným z tragických paradoxov vyhorenia je, že ním trpia najmä ľudia, ktorí sú najoddanejší, najvernejší, najzodpovednejší, vysoko motivovaní, výborne vzdelaní, najnadzenejší, najnadanejší a najenergickejší. Je to najmä preto, že títo ľudia sú perfekcionisti a idealisti.

Vyhorenie je vnímané ako dlhodobý proces. Má viaceré fázy:

- 1. fáza: človek nič nestíha, je stále v časovej nádzri, jeho práca začína strácať systém,
- 2. fáza: objavujú sa uňho bežné príznaky neurózy sprevádzané pocitom, že stále musí niečo robiť, mnohé veci nedokončí, hromadia sa mu nesplnené úlohy – výsledkom je chaos,
- 3. fáza: pocit, že „musí“, sa stráca, nahradzá ho vzdor, že „nemusí nič“; kolegovia ho obťažujú už len svojou prítomnosťou, zmizli aj zvyšky záujmu, nadšenia, zostala len únavu a sklamanie.

Uvádzá sa aj tento štvorfázový model postupnosti vyhorenia:

- 1. fáza – idealistické nadšenie a preťažovanie,
- 2. fáza – emocionálne a fyzické vyčerpávanie,
- 3. fáza – dehumanizácia druhých ľudí ako obrana pred vyhorením,
- 4. fáza – terminálne štádium: stanie sa proti všetkým a proti všet-

kém a vznik syndrómu vyhorenia v celej jeho pestrosti.

Syndróm vyhorenia nie je teda statický jav, ale proces – dej, ktorý má začiatok, priebeh a výsledok.

Výskyt a prejavy vyhorenia

Výskumy hovoria, že napríklad v Nemecku je 15 – 20 % vyhorených učiteľov. Údaje na Slovensku hovoria o vyšom výskycie vyhorených učiteľov: 20 – 28%, keď sumarizujeme výsledky rozličných výskumov. Rozdiellosť výsledkov meraní závisí od meracieho nástroja (dotazníka), od toho, s kym, s akými normami porovnávame vyhorenie, aké oblasti vyhorenia sledujeme. Najčastejšie sa na zisťovanie vyhorenia používajú dotazník C. Henniga a G. Kellera (*Antistresový program pro učitele*. Portál, 1996, str. 19 – 20). Najnižšie hodnoty vyhorenosti majú vysokoškolskí študenti (výskum na pedagogických fakultách). Najmenej vyhorené sú učiteľky materských škôl a prvého stupňa základných škôl. Najviac vyhorené sú učitelia na druhom stupni základnej školy, na odborných učilištach, na stredných odborných školach najmä učitelia všeobecnovzdelávacích predmetov, a na štvorročných gymnáziach. Viac vyhorených učiteľov je v školách, kde je veľa problémových žiakov; vyhorenejší sú starší (vekom aj služobne) pedagogovia. Vyšší počet vyhorených učiteľov na Slovensku oproti Nemecku možno pripítať tomu, že u nás stúpa počet žiakov s problémami správania a tiež je vysoký priemerný vek učiteľov. Menej vyhorení sú tvoriví učitelia, ako ukázal výskum M. Zelinovej. Tvorivosť je jedným z najlepších liekov proti vyhoreniu. Skôr vyhoria učitelia vysoko ambiciozni, ktorí si kladú vysoké ciele, dávajú si veľa úloh, ktorí pracujú nad svoje schopnosti, možnosti, kompetencie. Častejšie a viac sú vyhorené ženy- učiteľky, najmä pre intenzívnejšie emocionálne prežívanie stresov a náročných situácií v škole. Vyhorením sú ohrození ľudia so slabým sebapoznaním, s nízkym sebavedomím, s malou toleranciou záťaže a nedostatočnou sebadôverou. Ohrození sú aj ľudia, ktorí nevedia odpočívať, nemajú ujasnené svoje životné hodnoty a perspektívy, nie sú schopní spolučíti a priemerane komunikovať s druhými, nemajú vybudovaný systém odolnosti voči záťaži, konfliktom a stresom, nemajú kvalitne sformovaný systém sebriadenia, sebkontroly – autoregulácie.

Prejavy vyhorenia

Najčastejšie sa uvádzajú prejavy vyhorenia, ktoré vypracovali C. Hennig a G. Keller a ktoré sú významné aj u pedagogických pracovníkov. Ide o tieto štyri oblasti a konkretizáciu prejavov vyhorenia v nich:

Kognitívna oblasť

Negatívny obraz o vlastných schopnostiach – negatívny postoj k žiakom a ich rodičom – negatívne hodnotenie pôsobenia školy – strata záujmu o profesionálne, odborné témy – únik do fantázie a „koníčkov“ – ťažkosti pri koncentrácií, sústredovanie pozornosti – neochota zúčastňovať sa odborných školení, tréninov – neochota ďalej študovať.

Citová (emocionálna) oblasť

Sklúčenosť, smútok, depresie – pocit bezmocnosti a bezvýznamnosti – sebaľitosť – podráždenosť – nervozita, impulzívne citové reakcie – pocity nedostatu uznania. U učiteľov strata radosti, humoru, uvoľnenosti, pokoja v škole, na vyučovaní, v zborovni. Vyhorení učitelia neradi chodia ráno do školy, netešia sa z práce s deťmi – do školy chodia s nechuťou, neradi prijímajú akékoľvek zmeny, inovácie práce.

Telesná (fyzická) oblasť

Rýchla unaviteľnosť – zvýšená náchylnosť na choroby – vegetatívne ťažkosti (búšenie srdca, ťažkosti s dýchaním, so zažívaním) – bolesti hlavy – svalové napätie – poruchy spánku – zvýšený krvný tlak – u učiteľov časté užívanie rozličných liekov, najmä analgetik, liekov proti bolesti hlavy, ale aj kávy a psychicky stimulujúcich látok.

Sociálna oblasť

Nedostatočná príprava na vyučovanie – zniženie výchovnej angažovanosti – strata snahy pomáhať problémovým žiakom – obmedzenie kontaktov so žiakmi a s rodičmi – obmedzenie kontaktov s kolegami – pribúdanie konfliktov v súkromnej oblasti – neochota zúčastňovať sa spoločných školských akcií – neochota absolvovať sociálno-psychologické výcviky, poradenstvo.

Prejavy vyhorenia podľa Stocka (2010):

A) **Výčerpanie.** Osoba postihnutá vyhorením sa cíti emocionálne a fyzicky výčerpaná. Medzi príznaky fyzického výčerpania môžeme spomenúť nedostatok energie, slabosť, chronickú únavu, svalové napätie, bolesti chrabta, náchylnosť na infekčné ochorenia, poruchy spánku či poruchy pamäti a sústredenia. Čo sa týka emocionálnych prejavov výčerpania, ide o skľúčenosť, bezmocnosť, nechutnosť, strata záujmu, únavu až patologická výčerpanosť, pocit nedostatku energie, nespokojnosť. Sociálne indikátory sa vymedzujú takto: obmedzovanie sociálnych kontaktov, necitlivý prístup k žiakom, rodičom, spolupracovníkom, neochota. Vo vzťahu k sebe samému sa objavujú prílišné nároky, neschopnosť odpočívať, prežívať pozitívne emócie, nespokojnosť

ne dochádza. Zniženie produktivity je teda tretím príznakom vyhorenia. Postihnutý potrebuje na bežné úkony oveľa viac času i energie. Postupne sa predĺžuje i čas nutný na regeneráciu organizmu. Prejavy poklesu výkonnosti môžeme zhrnúť takto: nespokojnosť s vlastným výkonom, nižšia produktivita, vyššia spotreba času a energie, strata nadšenia, nerozhodnosť, strata motivácie, pocit zlyhania.

Vyhorenie na sociálnej úrovni zahŕňa negatívne hodnotenie sociálneho okolia, nedostatok ľudskosti a emócií v interakciách, nevnímanie osobnej identity, vyhýbanie sa spolupracovníkom, zanedbávanie sociálnych kontaktov, meškanie do práce, predĺžovanie prestávok, snaha o skrakovanie pracovného času a najmä zniženie kvality práce.

Príznaky syndrómu vyhorenia sú podobné príznakom chronického stresu: poruchy spánku, poruchy príjmu potravy, bolesti hlavy, bolesti chrabte, problémy so zážitvami, psychickej príznaky, depresia, striedenie nálad, strata záujmu, únavu až patologická výčerpanosť, pocit nedostatku energie, nespokojnosť. Sociálne indikátory sa vymedzujú takto: obmedzovanie sociálnych kontaktov, necitlivý prístup k žiakom, rodičom, spolupracovníkom, neochota. Vo vzťahu k sebe samému sa objavujú prílišné nároky, neschopnosť odpočívať, prežívať pozitívne emócie, nespokojnosť

- u človeka, ktorý neúspech prežíva ako osobnú porážku,
- u človeka, ktorý viac dáva, ako prijíma (merané v psychologických jednotkách),
- u človeka, ktorý nie je schopný znižovať požiadavky, ktoré kladie sám na seba,
- u človeka s nadmerným nahromadením ťažkých životných podmienok, atď.

Okrem špecifických príčin vyhorenia učiteľov pôsobia na každého pedagogického pracovníka ďalšie stresory, a to vonkajšie a vnútorné.

Vonkajšie stresory:

- fyzické prostredie – hluk, prudké svetlo, horúčava, uzavretý priestor, veľa žiakov v triede,
- sociálna interakcia – hrubosť, povýšenosť, agresivita zo strany druhých, neochota spolupracovať,
- organizačné – pravidlá, predpisy, zákazy, obmedzenia, termíny, byrokracia, časté zmeny predpisov, zákonov,
- významné životné udalosti – smrť príbuzného, strata zamestnania, povýšenie v zamestnaní, narodenie dieťaťa,
- každodenné ťažkosti – dochádzanie do zamestnania, pokazené veci.

Vnútorné stresory:

- súčasť životného štýlu – kofein, nedostatok spánku, nabity program, zhon,
- negatívny postoj – pesimistické myšenie, sebaskritika, nadmerné analyzovanie,
- psychický postoj – nerealistické očakávania, zveličovanie, strnulé myšenie,
- stresujúce osobnostné črty – neurotické reakcie, perfekcionizmus, workoholizmus, negatívne závislosti.

Stresory, ktoré vedú k vyhoreniu učiteľa, nepôsobia izolované. Spájajú sa do rozličných zoskupení, podliehajú časovému posilňovaniu alebo zoslabovaniu. Vedenia škôl, školskí psychológovia by mali sledovať dynamiku zmien motivácie – nadšenia a vyhorenia – u učiteľov školy a prijímať, realizovať účinné opatrenia.

Čo robíť proti vyhoreniu

Sú možné dve základné stratégie boja proti vyhoreniu. Prvou je bojovať proti stresom, negatívnym vplyvom. Druhou stratégou je budovať odolnosť voči stresom a osvojovať si produktívne stratégie riešenia stresov. Najmä druhá oblasť – budovanie odolnosti osobnosti, jej auto-regulačných mechanizmov, sa dostáva v súčasnej psychológií do popredia. Vychádza pomerne veľa publikácií, ktoré radia, ako zvládať stres, ako bojovať proti záťaži a vyhoreniu. Takými sú knihy J. Křivohlavého, C. Henniga a G. Kellera, M. Bratskej a ďalších autorov. Z našich skúseností môžeme uviesť, že účinným prostriedkom na boj proti vyhorenosti je neustále kladenie si úloh, nových cieľov. Podobnú stratégii môže voľiť aj riaditeľ školy – motivujúcim spôsobom predkladať výzvy učiteľom, aby riešili problémy,

„Človek potrebuje pevný a nosný súbor osobného presvedčenia a hlbokej duchovnej zakorenenosťi, aby bol šťastný, aby mu bolo dobre a zvládal životné úlohy na úrovni. Nie sú to ani tak vedomosti, znalosti, ako poznanie skutočnosti a presvedčenie o správnosti toho, čomu veríme, čo je dôležité.“

Thomas E. Gaddis

nosť, beznádej, stratu sebaovládania, pocity strachu a úzkosti, apatiu, stratu odvahy a pocit osamelosti.

B) **Odcudzenie.** Človek trpiaci vyhorením má k svojej práci a svojmu okoliu odosobnený, ba až ľahostajný postoj. Zvláštnym prejavom odcudzenia však je, že človek prehliada svoje okolie. Tento postoj môže preísť až do pohľadového, sarkastického a agresívneho správania. Človek postihnutý vyhorením má nechutnosť stretnať sa tak s kolegami, ako i s rodičmi žiakov. Pracovné nasadenie sa znižuje na minimum. Prejavy by sme mohli zhrnúť takto: negatív-

so sebou, sebajironácia, sebaponižovanie, sebaobjívanie.

Príčiny vyhorenia

Príčiny vyhorenia môžu byť v osobnosti alebo mimo nej, v spoločnosti. Zvyčajne ide o interakciu vnútorných a vonkajších faktorov. Človek náchylný na vyhorenie alebo už vyhorený človek vníma svet okolo seba, ale aj sám seba inak ako človek, ktorý nie je vyhorený, ktorý sa dívá na svet optimisticky, žije v nadšení a nádeji, pracuje so záujmom, s nasadením psychickej energie. Nedá sa jednoznačne určiť, komu vyhorenie hrozí. Napriek tomu J. Křivohlavý (2012) zhr-

K tomuto zoznamu príčin vyhorenia učiteľov, zoznamu stresujúcich faktorov by sme mohli dodať ďalšie:

Tab. 1: Charakteristika prokreatívneho a antikreatívneho prostredia

Prokreatívne prostredie (klíma)	Antikreatívne prostredie (klíma)
oceňuje sa myšlenie, tvorenie, hľadanie, experimentovanie, alternatívy	oceňujú sa formálne znaky práce, plán, úlohy, disciplína, poriadok, účasť
umožňuje sa voľnosť myšlenia, sústredenie sa na zlepšovanie	neprijímajú sa nové myšlienky, pracuje sa formálne
podporuje sa sebavedomie učiteľov	panuje nedostatok sebádovery, váhavosť
stimuluje sa originalita, nové myšlienky, prístupy, inovácie	oceňuje sa skôr rigidita, nemenosť, stálosť, tradícia
podporuje a vyžaduje sa iniciatíva, aktivity	aktivita a iniciatíva sa požaduje „zhora“ na nátlak, inak vládne konformita a podriadenosť
zdôrazňuje sa srdečnosť k iným, spolupráca, kritika	panuje uzavretosť, strach, slabá spolupráca, chýba otvorená kritika
výžaduje sa účasť všetkých na rozhodovaní a tvorbe budúcnosti	vedúci rozhoduje sám, orientácia je skôr na minulosť a prítomnosť
výžaduje sa, aby sa všetci zúčastňovali na hodnotení práce, ľudí, vzťahov	hodnotí len vedúci, a to autoritatívne
podporuje sa pozitívna orientácia na prácu, optimizmus, viera vo vlastné sily	orientácia na sebarealizáciu mimo práce, vládne pesimizmus, vyčkávanie, nedôvera

ny postoj k sebe samému, negatívny postoj k životu, negatívny vzťah k práci, negatívny vzťah k ostatným, strata schopnosti nadviazať a udržať spoločenské vzťahy, strata sebaúcty, pocit vlastnej nedostatočnosti, pocit menejčenosťi.

C) **Pokles výkonnosti.** Dá sa povedať, že jedinec stratil dôveru vo vlastné schopnosti a z profesijného hľadiska sa počíta s neschopného. Ide sice len o jeho subjektívne hodnotenie, avšak k určitému oslabeniu výkonu skutoč-

■ celosvetová hospodárska a morálna kríza, obavy a strach učiteľov o svoje miesto, chudoba a stúpajúci počet žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia,

■ nevyriešené problémy okolo kurikulárnej transformácie, najmä skutočnosť vysokej informačnej záťaže pre žiakov (rodičov) a učiteľov, množstvo neusporiadanej a neprepojenej učebnej látky, časté merania, testovanie žiakov, tlak na zlepšenie prospelu, výsledkov v testoch.

projekty a zdokonaľovali svoju edukačnú prácu.

V praxi sa používajú rozličné modely, stratégie reagovania na stresové situácie a riešenie vyhorenosti. Napr. model R. S. Lazarusa hovorí o týchto možných riešeniach:

1. **Stratégia apatie.** Učiteľ, ktorý prežíva stresy v škole, stavia sa k nim apaticky, upadá do pocitov bezmocnosti, depresie a beznádeje. Nerobí nič – trpí.

(pokračovanie na strane 32)

Od nadšenia k vyhorenosti...

(dokončenie zo strany 31)

2. **Stratégia výhnutia sa.** Učiteľ odchádza do iného zamestnania, uteká pred stresmi v škole alebo sa snaží vyhýbať konfliktným kolegom, ľuďom, žiakom, rodičom, situáciám, užíva alkohol, berie drogy, aby sa vyhol myšlienkom na stres.
3. **Stratégia útoku.** Učiteľ bojuje proti zlu, nespravodlivosťi, neuznaniu, snaží sa o nové pravidlá, kritizuje, sťaže sa, súdi, píše do novín... snaží sa „zabit“ stresora – zlo.
4. **Stratégie autoregulácie (posilňovanie vlastných zdrojov sily).** Ide o výcvik sebariadenia v tom, ako prijímať, vnímať stresy, akú váhu im pripisovať, ako ich riešiť, učiť sa z ich riešenia, budovať svoju odolnosť a schopnosť tvorivého riešenia problémov.

M. E. P. Seligman svoju stratégii boja proti vyhoreniu postavil na myšlenke sociálnej opory – podpory, na sociálnom učení a tvorení aliancií, t. j. spojencov v boji proti príčinám vyhorenia. Je to významná stratégia proti vyhoreniu učiteľov. Pokiaľ sa v učiteľskom zbere nájdú spojenici proti stresom a spoločne hľadajú riešenia, podporujú sa v nádeji a posilňujú úspechmi, pôsobí to významne proti vyhoreniu.

C. B. Wortman pri strese odporuča v prvom rade dobre zvažovať, premýšľať o dôležitosti ohrozených hodnôt, o dôsledkoch (konzektventné analýzy), možnostiach a na základe toho zvoliť:

- a) bud' boj, keď človek zistí, že má šancu prekonať stres, alebo
- b) rezignáciu, pasívitu, vyhnutie sa, pokial človek zváží, že jeho šance sú minimálne alebo žiadne.

Najviac vyhorených ľudí je v skupine pomáhajúcich profesí. Ľudia pracujúci v pomáhajúcich profesiách, ktorí sú rezistentní voči vyhoreniu, sa správajú takto:

- dbajú na svoje zdravie a zaujímajú sa o prácu, ktorú vykonávajú, necítia sa obťažovaní svojimi klientmi, žiakmi a našli „svoj“ štýl komunikácie,
- vnímajú sa ako rozvíjajúci sa profesionál, ktorí sa učia zvládať počiatocnú zátaž a problémy v profesijnej sfére (stretávanie sa s bezdomovcami, s drogovo závislými, s problémovými žiakmi),
- problémy a bremená svojej práce prežívajú ako niečo, čo má zmysel, dokážu sa dištančovať od nárokov pomoci i v bezvýchodiskových situáciach,
- dosiahli rovnováhu medzi prácou a súkromným životom, i keď voľný čas trávia napríklad s kolegami z práce,
- dosiahli vysoký stupeň sebarealizácie vo svojej práci a túto autónomiu ďalej upevňujú a rozširujú, pričom rozvíjajú nadpriemernú aktivity a vedome usilujú o zmeny,
- vnímajú sa ako iniciatívni a majú pocit, že sami môžu zmeniť svoju pracovnú situáciu, k podnetom z okolia pristupujú skôr skepticky,
- pripadajú si dostatočne či aspoň primerane podporovaní svojimi nadriadenými a kolegami, s ktorými sú skôr v priateľských vzťahoch,
- vnímajú svoje povolanie ako intelektuálnu výzvu, vďaka ktorej môžu profesijné i osobnostne rást, a radi sa učia niečomu novému.

Obranou proti vyhoreniu je i viera v zmysel poslania učiteľského povolenia, vedomie potrebnosti i toho, že je vždy možný ďalší rozvoj. Posilnením motivácie, nadšenia pre prácu učiteľa je jeho úspešný žiak, produktívny, eticí človek.

Najnovšia stratégia prevencie vyhorenia je založená na teórii autoregulácie – sebariadenia, kde okrem sebakantry, odolnosti je na vrchole budovania svojho JA sebastvorba. V tomto prípade taká tvorba vlastného JA, aby bol človek odolný a schopný kreatívne riešiť stresové situácie. Pritom posilňuje svoje presvedčenie a nádej, že neustále, aj za ťažkých podmienok, sa oplatí

kázali situáciu zvážiť a robiť dôležité rozhodnutia s rozvahou.

- **Schopnosť neprestávať si veriť.** Tento pilier slúži na to, aby nám poskytol silný zdroj sebaistoty a sebadôveru v našej prednosti a schopnosti.
- **Schopnosť nechať motívaciu pracovať za nás.** Zmyslom tohto piliera je zaistiť, aby naša túžba a odhadnutie uspieť vychádzali z pozitívnych

ťažký. Najideálnejšie je dať sa preradiť na iné oddelenie, byť povolený inými úlohami či odísť z práce. Veľakrát však nastáva problém, či si postihnutý človek dokáže nájsť adekvátnu nahradu za stratené zamestnanie, a je tu takisto hrozba zhoršenia stavu a frustrácie zo straty zamestnania a z obavy o ďalšiu existenciu.

- **Nájsť si čas na odpočinok a relaxáciu.** Zvoliť si pokojné miesto, kde je možné venovať sa rekreačnej činnosti, športu, vziať si so sebou kni-

- **Nájsť nový životný zmysel a víziu.** Uistiť sa, že nás nový životný zmysel podporuje a motivuje. Musí byť hodnotný a musí nás povzbudzovať do činnosti.

Jedným z najúčinnejších prostriedkov proti vyhoreniu učiteľov je budovanie pozitívneho kolektívpedagógov v škole. Hovoríme o prokreatívnom prostredí, o klíme podporujúcej tvorivosť, oproti klíme a prostrediu, ktoré bráni tvorivosť. Antikreatívne prostredie v škole silne podporuje vznik vyhorenosti u učiteľov. Na druhej strane dobrá, priateľská a tvorivá pracovná klíma dokáže „vtiahnuť“ do práce a úsilia aj učiteľov, ktorí majú tendenciu vyhoriť. Pokúste sa porovnať, aká je klíma, sociálne prostredie vo vašom pedagogickom zbere, so zoznamom, ktorý uvádzame v tab. 1. Aj v tomto prípade vedenie školy v spolupráci so školským psychológom by mohlo opakovane zisťovať, merať klímu v škole medzi pedagógmi, ale aj medzi žiakmi.

C. Hennig a G. Keller prezentujú desať praktických rád, čo robiť proti vyhoreniu:

1. Znúťte príliš vysoké ideály. Keď máte príliš vysoké ideály, vzniká väčšie riziko frustrácie. Akceptujte skutočnosť, že človek je tvor s chybami a nedostatkami.
2. Neprepadnite myšlienkom, že musíte všetko brať na seba, všetko vyriešiť a každému pomáhať (syndróm pomocníka). Nedá sa to zvládnúť.
3. Naučte sa povedať „nie“. Budte seba-predsaďujúci, asertívny. Nedovoľte, aby vás iní prefažovali, manipulovali s vami.
4. Stanovte si priority. Nemusíte byť všade a vždy. Neplýtvajte energiou na rozličné aktivity. Sústredte sa na podstatné činnosti. Dobrý plán ušetrí polovičku práce. Vážte si svoj čas. Robte prestávky na načerpanie energie.
5. Vyjadrujte otvorené svoje pocity, city, prežívanie. Ak sa vás čokoľvek dotkne alebo vás nahnevá, dajte to najavo. Urobte to tak, aby ste necitlivu nezasiahli druhú osobu, buďte empatický, ale neduste to v sebe, ničí vás to. Vyslovená bolesť – polovičná bolesť.
6. Hľadajte emocionálnu a vecnú podporu. Nájdite si dôvernú, priateľskú, svoju „vŕbu“, ktorú môžete otvorené hovoriť o svojich problémoch. Po-hovorte si aj s kolegami, požiadajte o radu a pomoc známych. Nie je to vaše ponárenie – je to vaša veľkosť.
7. Vyhýbajte sa negatívnemu myšleniu. Keď sa začnete ľutovať a nariekať nad sebou, aký ste chudák a smoliar, je to začiatok konca. Tešte sa z toho, čo ste dokázali, čo ešte dokážete a čo viete. Kto sa profesionálne vyvíja, zdokonaluje, ten nevyhoriť.
8. V kritických situáciach a konfliktoch zachovávajte rozvahu. Ovládajte sa, opakujte si, že sa musíte ovládať. Predchádzajte problémom v práci, problémom so žiakmi, s vyučováním, riaditeľom, kolegami a rodičmi. Poučte sa z každého konfliktu a krízy. Analyzujte svoje správanie a navrhujte riešenia. Je to tvorivá práca na sebe.
9. Doplňajte psychickú a fyzickú energiu. Vaša práca nie je pupkom sveta. Každý je nahraditeľný. Dobre relaxujte. Žite zdravo, zdravo jedzte, cvičte, športujte, dobре спите.
10. Budte tvoriví, otvorení svetu, novým skúsenostiam, tešte sa z vymýšľania a hravosti. Neustále sa ďalej vzdelenávajte, čítajte – dodá vám to sebadôveru, že ste mûdréjší, že ste pokročili ďalej.

pracovať, tvoriť. Myšlienkové (kognitívne) presvedčenie o zmysle a význame života tvorí v osobnosti emocionálnu a motivačnú energiu na nadšenie, záujem a výtrvalosť (P. R. Pintrich a kol.; V. Frankl; D. Greenberger a iní).

Psychická odolnosť stojí na štyroch pilieroch, o ktoré sa opiera výkonnostná úroveň:

- **Schopnosť nestrácať hlavu.** Tento pilier sa týka stresu, ktorý môže byť dôsledkom tlaku, a toho, ako ovplyvňovať množstvo a povahu stresu, ktorému sme vystavení, aby sme do-

a konštruktívnych pohnútok, ktoré nám zaistia optimálnu motiváciu a umožnia spĺňať sa z nezdarov.

- **Schopnosť sústrediť sa na veci, na ktorých záleží.** Tento pilier má usmerňovať našu pozornosť tak, aby nás veľké množstvo nárokov, ktorým denne čelíme, neodvádzalo od hlavných priorit.

Vyhorenie je možné prekonať pomocou týchto piatich krokov:

- **Oddeliť sa od zdroja vyhorenia.** Na prvý pohľad ide o jednoduchý krok. Pre väčšinu ľudí je však veľmi

hu. Netrapiť sa riešením problémov iných. Nehovoriť o svojich problémoch a nepremýšľať nad nimi, nebrať si so sebou svoju prácu a najmä nekontaktovať ľudí zo zamestnania v čase odpočinku, relaxácie.

- **Znovu budovať svoju sebadôveru.** Sebadôvera sa buduje prostredníctvom častého a úspešného splnenia krátkodobých cieľov, ktoré postupom času narastajú čo do zložitosti aj dĺžky. Uskutočňovať sebaodmeňovanie.
- **Pravidelné cvičiť.** Jedným z dôvodov fyzickej vyčerpanosti je nedostatok pravidelného cvičenia.